

Deze druk is niet in den handel

Archief

OPENBARE SCHEURMAKING OP SOEMBA

DE KERKEN VAN OOST-SOEMBA UIT-
GESTOOTEN UIT DE GEMEENSCHAP
DER GEREFORMEERDE (ZENDENDE)
==== KERKEN IN NEDERLAND ====

EEN AANKLACHT
EN EEN VERWEER

DOOR

S. J. PAUL GOOSSENS
V.D.M.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

2056 0733

595389

3174 C2

90

OPENBARE SCHEURMAKING OP SOEMBA

DE KERKEN VAN OOST-SOEMBA UIT-
GESTOOTEN UIT DE GEMEENSCHAP
DER GEREFORMEERDE (ZENDENDE)
≡≡≡ KERKEN IN NEDERLAND ≡≡≡

EEN AANKLACHT EN EEN VERWEER

DOOR

S. J. PAUL GOOSSENS

V. D. M.

TER INLEIDING

Nog levendig herinner ik mij dien stillen Zaterdagavond in onze rustige pastorie te Achlum.

De post had juist een brief bezorgd, afkomstig van het Modoramen der Soemba-zendingsdeputaten met de plotselinge vraag: „of ik begeerte zou hebben om den Heere in de Zending te dienen”

Was dit van den Heere?

De Heere had mijn schreden geleid naar Achlums pastorie. Achlums gemeente had ik lief gekregen.

De begeerte om in de Zending te arbeiden was vervaagd tot een jeugdherinnering.

Was die roepstem — zoo plotseling — van den Heere?

Afgaande op de uiterlijke omstandigheden — met name de zwakke gezondheid mijner vrouw — hadden Deputaten met hun vraag beter Achlums pastorie kunnen voorbijgaan.

Niets wees er op, dat de Heere mij op Soemba wilde gebruiken in Zijn Dienst.

Tegen alle verwachting in werd alles zóó geleid, dat de toenmalige scriba der Soemba-deputaten kon schrijven:

„Tot nog toe maakt de Heere het in de leidingen met U, met Deputaten van de Soembazending en den Kerkeraad van Appingedam in betrekking tot U bijzonder wel”

Op 23 Maart 1939 werd ik door de Classis Appingedam, op advies van dezelfde Soemba-deputaten, ontzet uit mijn heilig ambt!

Is zulks óók van den Heere?

* * *

Openbare scheurmakerij op Soemba!

De Kerken van Christus in Oost-Soemba uitgestooten uit de gemeenschap der zendende Kerken!

Vele trouwe, godvruchtige helpers bij den Dienst des Woords afgezet van hun ambt!

De Kerkeraden der geïnstitueerde gemeenten in Oost-Soemba door den consulent voor „afgezet” verklaard, nieuwe „Kerkeraden” bevestigd!

Gemeenten gespleten en gescheurd!

Een smaad voor den Naam van Christus in de heidenwereld!

Wie zijn de schuldigen?

Wie zijn de verwoesters van het werk van Christus?

Zijn dat de Kerken van Oost-Soemba met haar missionair-predikant?

Of zijn het anderen?

De volgende bladzijden geven het antwoord.

Zij bevatten een felle aanklacht tegen de verantwoordelijke Zendidgsinstanties en zijn tegelijk een apologie van de verdrukte en geëxcommuniceerde Kerken van Oost-Soemba en haar missionair-predikant.

S. J. PAUL GOOSSENS.

Amersfoort, Juni 1939.

1. MEN HAD ONS VERTELD...

Voorjaar 1931.

Het stond dus vast: we zouden naar Oost-Soemba gaan.

We hadden het zelf niet gezocht, maar we wisten het zeker: we waren in Gods weg.

Afscheid.

Laatste handdrukken.

En toen... vol blijde verwachting naar het Zendingsterrein.

Hoe zouden we ons arbeidsveld vinden?

Daarover behoefden we ons geen zorgen te maken.

We mochten hoge verwachtingen koesteren.

Men had ons immers verteld — mensen, die het weten konden, Deputaten — dat met name in Oost-Soemba de zendingarbeid rijk gezegend werd.

Overal nieuwe, frissche gemeenten!

Sinds het vertrek van Ds. Colenbrander was het werk onder leiding van den consulent Ds. Lambooy, den miss. predikant van Midden-Soemba, voorspoedig voortgegaan.

In Melolo, plaats van vestiging, een prachtgemeente, die zichzelf bedroop; die haar eigen inlandschen predikant reeds beroepen had; een gemeente, waarvan het heette in het rapport over 1930: „Heel veel bemoeiing heeft de zending niet meer met deze gemeente, dan alleen Doop, onderzoek voor Doop en belijdenis, en in bijzondere gevallen...”

2. MEN VERWACHTTE VAN MIJ.....

MEN BELOOFDE MIJ.....

Ik was wel in 1931 voor Oost-Soemba uitgezonden (vacature Ds. Colenbrander) doch, wijl de miss. predikanten van Midden- en West-Soemba juist met verlof waren of gingen, was voor mij voorloopig Pajeti (Midden-Soemba) als woonplaats bestemd.

Van Pajeti uit zou ik dan Midden- en Oost-Soemba hebben te bearbeiten.

Een niet gemakkelijke situatie voor een nieuweling in het zendingswerk, ja, een nieuweling in Indië.

Stelt U de feiten even voor!

Na een zeer minimale voorbereiding van ongeveer tien maanden in Holland, werd de reis naar Soemba ondernomen.

2 Juli 1931 aankomst te Pajeti.

Acht dagen later: vertrek van den consulent van Oost-Soemba (Ds. Lambooy) naar Holland.

Toen was ik de eenige missionair-predikant op heel Soemba! Een afmattend klimaat, waaraan we ons nog moesten aanpassen.

Een volk van gansch ander ras.

Een onbekende taal.

Toestanden en verhoudingen, welke voor ons volkomen nieuw waren.

Goeroes en andere helpers, die ons vreemd waren en met wie we niet spreken konden.

Op de PRAKTIJK van het werk geen kijk.

Niemand om ons in te leiden.

Geen collega om ons te raden.

Geen steun, geen hulp, geen voorlichting!

Zoo stond ik alleen voor twee terreinen.

Zoo stonden mijn vrouw en ik voor het geweldige werk in Gods Koninkrijk, beseffende, dat hier onze roeping lag, maar nauwelijks wetende, hoe we den arbeid moesten aanvatten.

Men verwachtte van mij, „dat ik als een man vol van kracht en des Heiligen Geestes een instrument in de Hand des Heeren mocht zijn, om op de aangewezen plaats in de gemeente, die er reeds is, getrouwelijk alles te doen, waartoe ik naar de vereischten van het ambt van Dienaar des Goddelijken Woords geroepen ben en voorts de Kerk van Christus te planten door mijn arbeid onder allen, die ik daar vinden zou, maar voornamelijk onder de heidenen”.¹⁾

Een ondoenlijke taak, neerdrukkend en moed benemend, ware het niet, dat het „Zie, Ik ben met U al de dagen...” van den Koninklijken Opdrachtgever tot moed houden drong.

Deze belofte van Jezus gaf troost en sterkte.

Maar ook de onderteekenaars van den beroepsbrief steunden mij met een belofte.

Men beloofde mij: „om in broederlijke trouw en in gemeenschap des Geestes mij terzijde te staan in den gewichtigen en moeilijken arbeid, waartoe hij (nl. de Kerkeraad van Appingedam) mij in den naam des Heeren riep.”²⁾

Twee beloften dus:

Eén van den Heiland en één van den roependen Kerkeraad met Deputaten!

De Heiland hield woord.

Hij ondersteunde mij in de grootste moeilijkheden tot vandaag toe.

^{1 2)} Uit beroepsbrief, onderteekend ns. den Kerkeraad van Appingedam door Ds. J. H. Lammertsma en K. Hofstee, scriba, en door praeses en scriba der Soemba-Depp.

Heeft ook de zendende Kerkeraad, hebben ook Deputaten woord gehouden?

??

3. SOEMBA, ZOOALS IK HET AANTROF.

Het gaat hier om Soemba als zendingsveld.

Ik kreeg allereerst te doen met de ZENDINGSOOGST, d.w.z. de gemeenten en kringen van Christenen, waarvan er reeds enkele geïnstitueerd waren.¹⁾

Met critieklooze aanvaarding van „wat men mij verteld had” begon ik mijn arbeid. Nog geen eigen oordeel bezittend, maakte ik andermans oordeel voorloopig tot het mijne.

Langzamerhand kwam ik in het werk in, leerde schijn van werkelijkheid onderscheiden, leerde de menschen kennen, kwam van bepaalde toestanden op de hoogte, kreeg kijk op het gehalte der gemeenten en haar Kerkeraden, op de goeroes Indjil,²⁾ die in de verschillende gemeenten arbeidden, op de schoolgoeroes³⁾ en op vele dingen en omstandigheden, die ik bevond anders te zijn dan men mij verteld had.

Teleurstellend en bedroevend was het te constateeren hoe Kerkeraden van zelfstandige gemeenten veelal zoo weinig bekwaam waren om te leeren, wegens gebrek aan kennis der heilswaarheden, zoo weinig bekwaam waren om te regeeren, verstoken als ze waren van de meest elementaire kerkrechtelijke kennis, terwijl de ambtsdragers vaak de zedelijke eigenschappen misten, welke Gods Woord voor het ambt vereischt.

In mijn rapport 1931/33 handelde ik uitvoerig over mijn ervaringen in dezen. Ten aanzien van Melolo schreef ik: „Toen ik op Soemba kwam in 1931, was juist goeroe S. J. Piry, goeroe-Indjil te Karita (M.-S.) beroepen als pendèta Saboe (Savoeneesch predikant)..... Ik kreeg echter al spoedig den indruk, dat Melolo noch geestelijk, noch financieel rijp was om geheel zelfstandig, onder eigen pendèta, te leven.

Ik deelde mijn bevindingen aan de Bijzondere Vergadering mee, waarop aan Ds. Krijger opgedragen werd om met mij in Melolo poolshoogte te nemen.

Resultaat was, dat goeroe Piry, die het beroep nog niet had aangenomen, aangeraden werd te bedanken; hetgeen hij van harte deed.

Achteraf blijkt het zeer juist geweest te zijn, dat deze beroepingskwestie bijtijds werd ongedaan gemaakt.”

¹⁾ Ik trof in 1931 in Midden-Soemba 3 geïnstitueerde gemeenten aan, in Oost-Soemba 1 (Melolo), terwijl de instueering van Petawang door Ds. Lambooy telegrafisch reeds was voorbereid.

²⁾ Goeroes-Indjil zijn helpers bij den Dienst des Woords, te vergelijken met oefenaars.

³⁾ Schoolgoeroes zijn inl. onderwijzers.

Ter illustratie van de mentaliteit van den toenmaligen Kerke-
raad noemde ik in hetzelfde rapport aan Depp. het feit, dat
de Kerke raad met goeroe Radjah (destijds goeroe-Indjil te
Melolo) had „afgesproken, het voor de Kerk ingekomen geld,
na aftrek van des goeroes tractement, onderling onder de
kerke raadsleden te verdeelen. Zoover is het nooit gekomen,
omdat het binnenkomende geld bij lange na niet voldoende
was voor des goeroes tractement. Maar wel was het zoo, dat
geen enkel kerke raads lid één cent bijdroeg voor de Kerk. Dat
hoefde niet, had goeroe R. gezegd; daar ben je ouderling
voor...”

Nog een citaat uit dit rapport:

„Steeds klaarder werd het voor me, dat, zolang Melolo een
Kerke raad had van rammelende doodsbeenderen, ook de ge-
meente niet tot nieuw leven ontwaken kon.

Bij de kerke visitatie in 1933 heb ik dan ook de geestelijke
armoede van gemeente en Kerke raad blootgelegd.”

Zóó was de schrille werkelijkheid, doch... nog vóór mijn
komst op Soemba was de gemeente van Melolo door de be-
trokken zendingsinstanties geestelijk en financieel rijp
verklaard om een eigen Inlandschen predikant te beroepen!

Over een andere gemeente van Oost-Soemba, Baing, schreef
ik in hetzelfde rapport:

„Volgens de cijfers een land van zegen!

„„En er werden op één dag toegedaan...”” Bij tientallen
ging het daar!

Wat is er van overgebleven?

Niet veel anders dan een stukje heidendom.

Het Christendom was er met een zacht kwastje wat dunnetjes
overheen gestreken en legde het af tegen den tand des tijds.
Niet, dat er verdrukking of vervolging of honger of pestilentie
geweest is in Baing. Windvlagen en buien hebben er het dunne
vernisje niet afgestormd.

**De Christenen hadden het daar werkelijk niet hard te
verduren, zooals op sommige andere plaatsen.**

De beproeving van hun geloof kwam — middellijk dan —
van den pendèta zelf, in den jare 1932.

Die man kreeg het in zijn hoofd, om nu eens niet te vragen
aan de christenen stuk voor stuk: „„En welke zonden heb jij
op je geweten, mijn broeder? Heb je geen overspel bedreven,
heb je niet gedobbeld, heb je niet gestolen, heb je je verre
gehouden van den marapoe?”” ... maar hij ging, enkele dagen
vóór het H. Avondmaal gevierd zou worden, eens vragen: „„Wie
is Jezus; wat heeft Hij voor jou gedaan; waarom wil je het
H. A. meevieren?”” Waar waren die vragen nu voor noodig.

En wie kon zulke dingen nu weten?

En toen zeide die onhebbelijke pendeta, dat de broeders en zusters, die op dergelijke vragen het antwoord niet wisten — ook na uren en uren „trekken” het niet wisten — het H. A. niet mee konden vieren, omdat zij zelfs van de eerste beginselen van het Christendom geen begrip hadden, en aan het H. A. niet zouden vermogen te onderscheiden het Lichaam des Heeren. Zij waren wel als volwassenen gedoopt, maar zij zouden nu weer opnieuw de catechisatie trouw moeten bezoeken, om zich de geloofskennis te verwerven, die ze nu nog bleken te missen.

Vooraf die voornaamste vrouw, de Radja perempoean, vond zoiets onverdraaglijk. Haar slaaf — zoo zei ze later tot anderen — mocht wel het H. A. meevieren, en zij, de voornaamste van allen, werd geweerd! Zij gevoelde zich daardoor tegenover haar minderen vernederd en beschaamd gemaakt, en daarom: „„Ik zet geen voet meer in de Kerk! En mijn slaven mogen er evenmin heen.””

En zij is den marapoe weer gaan offeren...

Van toen af gingen velen Zijner discipelen terug, en wandelden niet meer met Hem...

Ik zou nog vele andere voorbeelden kunnen bijbrengen ter illustratie van mijn bewering, dat in Baing, een enkele uitzondering daargelaten, het Christendom nooit geworteld en gegrond is geweest; dat de massale overgang tot het Christendom destijds (dat was niet lang voor mijn komst op Soemba) een uiterlijke vertoonning geweest is...

In 1933 heb ik het H. A. in Baing niet bediend, vanwege den grooten afval.....

Als er geen groote ommekeer komt, dan zal het niet anders kunnen, dan dat in Baing de massa-doop gevolgd wordt door massa-afsnijding.”

Om te groote uitvoerigheid te voorkomen, volsta ik met deze geciteerde beschrijving van enkele gemeenten.

Ik citeerde opzettelijk — grootendeels letterlijk — uit mijn rapport over de jaren 1931/33, om bij voorbaat de gedachte af te snijden, dat ik achteraf in 1939, uit apologetisch oogpunt, een tendentieuze beschrijving zou geven van de toestand der gemeenten op Soemba, zooals ik die aantrof bij mijn komst.

Wijl genoemd rapport geadresseerd werd aan den Kerkeraad van Appingedam en Deputaten is het tevens duidelijk, dat geadresseerden jaren geleden op de hoogte waren van de werkelijke toestanden, evenwel gaven de beschreven situaties hun geen aanleiding tot het stellen van vragen of het geven van advies en raad.

In mijn rapport 1936 heb ik nog uitvoeriger en met nog

meer nadruk gewezen op in-droeve feitelijkheden op het zendingsveld, in de hoop, dat de Kerkeraad of Deputaten ditmaal niet zouden nalaten te reageeren, te adviseeren, bijstand te verleen (overeenkomstig belofte van den beroepsbrief).

IK HEB ZELFS ZEER CONCRETE VRAGEN GESTELD in dit rapport, hoe ik moest handelen met „zendingssoogst”, binnengehaald vóór mijn komst op Soemba.

Doch niets kon den Kerkeraad van Appingedam of Deputaten bewegen om ook maar met een woord op dit rapport en de daarin vervatte concrete vragen in te gaan.

Dat dit rapport toch werkelijk wel aanleiding gaf tot het stellen van vragen en het geven van advies en het verleen van bijstand en tot bezinning over de tot nog toe gevolgde zendingsmethode, moge blijken uit een enkel citaat, dat ik hier inlasch:

„De slechte toestanden in de gemeente (Maoe Maroe) verborg C. Radjah (schoolgoeroe, tevens waarnemend goeroe-Indjil) angstvallig voor mij... C. Radjah bleek, wat hij nog steeds is, een dronkaard. Een man met veel bravour, aan wiens invloed een Soembanees zich moeilijk kan onttrekken. Een Savoenees, die gaarne de gunst van zijn „chef” verwierf, en meende dat niet beter te kunnen doen, dan door er voor te zorgen, dat door zijn invloed een schare van doopcandidateen zich bereid verklaarde den doop te ontvangen. Zoo ontstond hier (niet lang vóór mijn komst op Soemba) de gemeente. Ruim 90 zielen waren gereed om gedoopt te worden... Het onderzoek (door den toenmaligen consulent) nam één avond in beslag en op grond van dat onderzoek werd de doop bediend. Een nieuwe gemeente was geboren, met een niet gering zielental. Als we deze wordingsgeschiedenis kennen... verwonderen we ons niet, dat onder de schare gedoopten zich bevond een echtpaar, waarvan de man de eigen vader was van zijn vrouw. Een kind, uit deze schandelijke verbintenis geboren, werd tevens gedoopt.

De man is vrij spoedig nadien gestorven, veracht en naar het leven gestaan door zijn eigen heidensche familie... want de adat eischt zelfs den dood voor zulk een schande.

Wat moet nu de heidenwereld wel denken van de gemeente des Heeren, die zulke openbare zondaars in zich opneemt en hun het H. Avondmaal uitreikt?

De vrouw moest (na den dood van haar „man en vader”) gecensureerd worden omdat zij in overspel leefde met een heiden...

C. Radjah heeft de (bloedschande-)verhouding geweten,

zoo goed als heel de gemeente het wist en de heele heidensche omgeving er van op de hoogte was.

Maar, om aan het groote getal doopelingen geen afbreuk te doen, heeft hij gezwegen. En het onderzoek naar leer en leven op dien avond bracht de zaak evenmin aan het licht. Ook later heeft men er niet over gesproken, omdat de gemeente geen zelfstandig oordeel had over hetgeen den christen al dan niet geoorloofd is. De doop van dit echtpaar werd dus aanvaard als blijkbaar geoorloofd.

De vrouw leeft intusschen nog in overspel met genoemden heiden, op eenigszins verwijderden afstand van Maeo Maroe.

De eerste, tweede en derde trap van censuur zijn zonder groote tusschenpoozen op haar toegepast.

Ik knoop hier meteen de vraag aan vast: moet deze vrouw niet omgaand afgesneden worden? Uit heel haar leven blijkt, dat ze geen draad christendom in of aan haar heeft. Ze komt nooit in de kerk en leeft geheel in heidensche sfeer; ze stoort zich aan geen vermaning en tucht.

Maar hoe de smet van de gemeente af te wasschen..."

In hetzelfde rapport schreef ik naar aanleiding van de vroegere zendingsoogst te Mangili:

„... Verder heb ik 1 dooplid afgeschreven, een kind van een paar jaar, om de bijzondere reden, dat dit kind, vóór mijn komst op Soemba, ten onrechte gedoopt werd. Het is n.l. een pleegkind van een Soembanees, dat tegelijk met zijn pleegvader werd gedoopt. De ouders van dit kind waren volbloed heidenen. Naar ik meen, leven ze nog.

Hoe nu de status van dit kind moet zijn t.o.v. de gemeente, is een vraag, die ik meende te moeten oplossen als volgt:

Het mag niet als een verbondskind beschouwd worden, doch als een heidenkind, vooralsnog buiten het Verbond staande.

Evenwel, de Kerk (i.c. de Zending), die den doop toe-diende, en nu achteraf dit kind niet als lid van het kerkgezin accepteeren kan, heeft zich in bijzondere mate het lot van dit kind aan te trekken, het beschouwende als een pleegkind van het kerkgezin.

Dat Mangili geen levende gemeente is, blijkt o.a. uit het aantal kerkgangers: gemiddeld 30 christenen van de 79, dat is droevig. Het blijkt ook uit het aantal avondmaalgangers: van de 54 belijdende leden waren het er slechts 26, minder dan 50 %, die telkens aanzaten!

Deze gemeente, evenals Baing en Maeo Maroe, heeft moeite zich te ontworstelen aan haar „vitium originis”, n.l. haar ontstaan door massa-doop..."

Het klinkt haast ongelofelijk, maar het is toch helaas droeve waarheid: dit alles (en nog veel meer werd in het rapport naar voren gebracht) gaf den Kerkeraad van Appingedam of Deputaten GEEN aanleiding tot het stellen van vragen, het geven van advies, het verlenen van bijstand en tot bezinning over de tot nog toe gevolgde zendingsmethode.

Men beloofde mij in broederlijke trouw en in gemeenschap des Geestes terzijde te zullen staan in mijn gewichtigen en moeilijken arbeid...

Heeft de zendende Kerkeraad, hebben Deputaten woord gehouden????

Ondanks het stellen van zeer concrete vragen geen woord bescheid op genoemd rapport uit den jare 1936!!

Tot de zendingsoogst dient met name gerekend te worden de staf van helpers in hoofddienst en schooldienst, dus de goeroes-Indjil (helpers bij den Dienst des Woords), de goeroes-sekolah (onderwijzers aan de zendingsscholen).

De helpers in den medischen dienst blijven hier buiten beschouwing.

Hoe staat het met het geestelijk gehalte dezer menschen?

Een belangrijke vraag, want zij zijn het, die de voorhoede vormen van het zendingsleger, dat in den naam van Christus tegen het rijk der duisternis te velde trekt.

Een enkele goeroe voerde ik reeds ten toonee.

Maar nu die anderen.

Gode zij dank zijn er onder hen, die in geloof en met bezieling voor Christus strijden.

Maar er zijn er beangstigend veel, die, koud als steen, hun baantje waarnemen zolang het betaald wordt.¹⁾

Worden dezulken om een of andere reden ontslagen, dan rekenen ze zich niet langer verplicht christen te blijven.

Uit berichten en rapporten over West-Soemba blijkt, dat ze zéér gemakkelijk hun geloofs-jasje verwisselen en naar de Roomschen overloopen, zoodra ze het bij de Zending minder naar hun zin hebben.

Ja, ze dreigen vaak met overgang naar Rome, als ze iets van hun toean gedaan willen hebben.

¹⁾ Niet zoo lang geleden schreef één der leden der vergadering op Soemba mij t. a. v. de goeroes-Indjil en de gemeentelieden: „Steun toch niet op hun ja. Het is een rietstaf, die je eigen hand doorboort”.

Een dergelijk vernietigend generaliseerend oordeel over zendingsoogst leest men in de regel niet in zendingsbladen. In publicaties spreekt men liever van geloofsbezieling, trouw, standvastigheid.

Ik heb o.a. een paar zeer vrome briefjes van een ontslagen goeroe in mijn bezit, waarin hij bezweert, dat hij toch zoo rotsvast geloovig is en den Heere zoo zielsgraag wil dienen in het zendingswerk — als hem maar een betrekking gegeven wordt.

De betrekking werd niet gegeven... de lust om den Heere te dienen bleek toen ras te vergaan en thans zit de man, wegens zeer ernstige delicten in de gevangenis.

Tientallen goeroes, waaronder ook vroegere helpers bij den Dienst des Woords (waarvan het in vroegere zendingsrapporten heette, dat ze zoo vol bezieling hun werk verrichten), om de een of andere reden ontslagen, zijn weer volkomen opgegaan in hun vroegere wereld, sinds ze hun maandelijksch inkomen missen.

4. DEUGT DE METHODE NIET?

Hoe komt dat toch?

Is dat nu allemaal maar toevallig, zijn dat nu alleen maar „teleurstellingen” en „vergissingen”, dat hooggeprezen gemeenten plotseling zoo tegenvallen?

Dat belijders van Christus, ja, VERKONDIGERS van Christus (goeroes) zoo maar weer heidenen worden of naar Rome overloopen?

Dat gemeenten, door massa-doop ontstaan, geen fundament blijken te bezitten en door onkunde, bijgeloof en heidenschen levenswandel afbrokkelen?

Neen, zulks is niet toevallig.

Het is alles een gevolg van een methode, die niet overeenkomt met de beginselen van Gods Woord.

Volgens de Heilige Schrift vergadert Christus de uitverkorenen Zich tot een gemeente.

Hij doet dat door Zijn Woord en Geest.

Zendingswerk is: prediking van het woord.

In dit werk wil Christus menschen gebruiken.

Het werk des Geestes (wedgeboorte, vernieuwing) is onmiddellijk.

Geen zendingsarbeider vermag van een heiden een geloovige te maken.

Zendingsarbeiders zijn slechts wegwijzers, die door de Kerk van Christus op het levenspad der heidenen geplaatst worden, om als trouwe, bezielde getuigen van Christus den weg ten leven en den weg ten doode te wijzen.

Zij hebben zich daarbij geheel en al te houden aan Gods Woord.

Aan de beloften noch aan de eischen van Gods Woord hebben zij iets toe te voegen of van af te doen.

' Zij hebben het recht niet voor z.g. „oostersche christenen" de belofte uit te breiden, of de eischen wat te verlichten, om daardoor snellen aanwas van het christental op het zendings-terrein te bevorderen. Zij hebben het objectieve Woord Gods te brengen, het aan Christus overlatend om door Zijn Geest de harten der uitverkorenen te openen, opdat dat Woord ingang vinde.

Nu is het niet onverschillig, wie als wegwijzer op het levenspad der heidenen geplaatst worden.

Jezus toornt tegen blinde leidlieden; Hij waarschuwt tegen huurlingen, die geen goede-herders-eigenschappen bezitten; tegen wolven, die de schaapskooi bedreigen.

Wie niet voor Christus is, is tegen Hem; wie niet met Hem vergadert, die verstroot, die doet schade aan het werk van Christus.

De Zending moet dus uiteraard zeer voorzichtig zijn bij haar benoemingen van helpers in zendingsdienst.

Vergissingen zijn natuurlijk steeds mogelijk. Paulus had zich ook vergist in Demas! Maar onverschilligheid, nonchalance bij benoemingen mag geen systeem worden. Dat is: afwijking van Gods Woord; dat is: wijzer willen zijn dan Christus zelf; dat is: verwaarloozing van de wacht bij de schaapskooi van Christus; dat is: bij voorbaat onzuiver maken van de jonge Kerk van Christus op het zendingsterrein.

HIERIN NU IS DE SOEMBA-ZENDING SCHULDIG.

5. ONBETROUWBARE WEGWIJZERS.

Toen ik op Soemba aankwam, waren er eenige ongedoopte goeroes in dienst der zending, die den doop niet begeerd hadden. Van de in dienst zijnde gedoopte goeroes bleken naderhand velen hun christendom afhankelijk te stellen van hun tractement; ontslag had steevast afval tengevolge (zie ook par. 3).

Verwonderen doet dat niet, als we weten, hoe de Zending aan haar goeroes komt.

Dit gaat als volgt:¹⁾

Een of meer van de beste leerlingen van een volksschool worden uitgekozen en naar de „standaardschool" (te Pajeti of Karoeni) gezonden. Van die standaardleerlingen worden weer de meest begaafden uitgezocht en, als de cijfers voor vlijt en

¹⁾ Het nu volgende schreef ik in bijna dezelfde bewoordingen aan Depp. in April '36.

gedrag niet al te laag zijn, gaan dezen naar de normaalcursus te Pajeti.

Tot de regels van het internaat der standaardschool en normaalcursus behoort ook: catechisatiebezoek.

Het spreekt dus vanzelf, dat alle „normale” leerlingen van den normaalcursus en evenzoo alle „standaard”-leerlingen „trouwe catechisanten” zijn. Aan bevattingsvermogen ontbreekt het dien leerlingen in den regel niet, anders zouden zij voor den normaalcursus al wel gestrand zijn. Dus: bij dooponderzoek zijn er gewoonlijk geen bezwaren tegen hun doop. Zij verlaten zodoende gedoopt en wel de school om als goeroes dienst te doen.¹⁾

Een goeroe verklaarde mij in 1935 eerlijk: wij vroegen destijds den doop terwille van onze betrekking.

„De wortelfout is (aldus schreef ik aan Depp. in April '36) dat, tot 1935 toe, bij de keuze van leerlingen voor de standaardschool (waar in mijn tijd de miss. pred. buiten stond) niet gelet werd op teekenen van ontluikend geloof, maar wel op het al of niet aanwezig zijn van voldoende hersenen. Op grond van mijn ervaringen meen ik, dat het wel degelijk mogelijk is om iets van den geestelijken inhoud van de volksschoolleerlingen te weten te komen.”

In November 1935 ging de Algemeene Vergadering van Zendingarbeiders op Soemba over tot het benoemen van Kaboeloe Katoe, een ongedoopten heiden, als leeraar aan de Standaardschool te Karoeni.

Dit feit, eigenlijk niet meer dan een symptoon van een door mij gewraakte zendingmethode, werd het begin van het conflict, dat tot mijn afzetting leidde.

Hierover straks nader.

6. ONBRUIKBARE WEGWIJZERS.

Dat de Zending zich niet hield aan de eischen van Gods Woord bij 't benoemen van inheemsche zendingarbeiders, bleek reeds uit het voorgaande.

De afwijking van Gods Woord blijkt nog duidelijker uit het feit, dat inheemsche zendingarbeiders (o.a. een goeroe-Indjil, d. i. een helper bij den Dienst des Woords), die zich als openbare zondaars gedragen en als zoodanig alom bekend staan,

¹⁾ Toen ik in '32 te Pajeti de catechisanten van het internaat onderzocht voor den Doop en er onderscheidenen afwees wegens gebrek aan gefundeerde beweegredenen en kennis, gaf dit eenige deining, omdat men niet gewoon was, dat doopcandidate afgewezen werden.

GEHANDHAAFD worden, ONDANKS ERNSTIG PROTEST.

Ziehier een frappant voorbeeld:

Toen ik in het jaar 1931/32 nog te Pajeti (Midden-Soemba) woonde, werd de goeroe-Indjil aldaar op mijn advies door den Kerkeraad van het H. Avondmaal afgehouden, wegens een „ongoorloofde verhouding”. Dat was bij gelegenheid van de laatste Avondmaalsbediening, welke ik als consulent voor Midden-Soemba te Pajeti verrichtte.

De eerstvolgende Avondmaalsbediening werd verricht door Ds. Lambooy, kort na zijn terugkomst van verlof.

En zie: op dien Zondag werd deze goeroe-Indjil... TOT OUDERLING BEVESTIGD, hoewel èn de Miss. Pred. van Pajeti (door mij ingelicht) èn de Kerkeraad wisten, om welke reden de man van het H. A. afgehouden was.

Op de eerstvolgende Verg. v. miss. D. d. W. heb ik bezwaar ingebracht tegen deze tuchtverslapping en negeering van de eischen, welke volgens Gods Woord aan een ouderling gesteld moeten worden.

De Vergadering droeg mij toen op... een inleiding te houden over de algemeene vraag: Mag een goeroe-Indjil tot ouderling verkozen worden?

In plaats van de kwestie aan te vatten, werd er een „inleiding” van gemaakt.

Ik heb in mijn inleiding (hoewel „algemeen” bedoeld door de Verg.) weer de zaak Pajeti ter sprake gebracht.

Het resultaat was, dat de Miss. Predikant van Pajeti (hoewel hij zelf door mij was ingelicht) de schuld schoof op den Kerkeraad van Pajeti en dat die Kerkeraad een brief van de Vergadering ontving, waarvan de inhoud mij niet ter beschikking staat, doch die o.m. als volgt beantwoord werd:

„... Maar nu gevoelen wij oprecht onze fout, omdat wij (in deze zaak) gehandeld hebben zonder er aan te denken, dat nog niet zoo lang daarvoor br. T. van het H. A. werd afgehouden. Daar hebben we niet aan gedacht, toen we br. T. wilden aanstellen (tot ouderling).....”¹⁾

¹⁾ Ook dit schrijven illustreert de mentaliteit van de kerkeraden op Soemba, zooals ik die in mijn eersten tijd aantrof en waarover ik boven (par. 3) reeds schreef. De vraag is goorloofd: Kan zulk een Kerkeraad, die een dergelijke enormiteit schrijft: n.l. dat hij niet weer wist, dat het meest vooraanstaande lid der gemeente (de goeroe-Indjil) van het vorige H. A. was afgehouden en hem dan zonder meer aan de gemeente als ouderling opdringt, op attestaties geloofwaardig en betrouwbaar getuigenis geven t. a. v. gemeenteleden, die naar andere gemeenten vertrekken? Zulk een Kerkeraad weet immers al heel spoedig niet meer, ja vergeet totaal of en om welke reden iemand voorwerp van tucht werd! (Als het tenminste waar is). Kan zulk een Kerkeraad wel de tucht in zijn gemeente handhaven? Deze brief was ondertekend o.a. door den scriba A. Hé.

Deze zelfde man, destijds mandoer van het internaat te Pajeti, werd — na mijn

De Vergadering heeft, na het ontvangen van dezen brief, niets reëls gedaan. De man werd ongestoord in zijn ouderling-ambt gelaten. En zoo kreeg deze broeder gelegenheid om niet alleen als goeroe-Indjil, maar ook als ouderling, zijn leven naar eigen lust voort te zetten. Daarvan maakte hij dankbaar gebruik en weldra werden zijn schanddaden in heel Midden- en Oost-Soemba berucht. Naar 's lands wijze werden zijn naam en daden langs de wegen door zijn volksgenooten zingende vermeld.

Niet alleen in 1932, bij de overgave van het werk, maar ook daarna heb ik herhaaldelijk den Miss. Pred. van Midden-Soemba ingelicht over 'de gedragingen (oplichterij, afpersing, overspel, chantage etc.) van dezen goeroe-Indjil. Zulks werd evenwel niet geapprecieerd en er werd niet op ingegaan.

Ik heb daarom in 1935 den visitatoren, die M.-Soemba zouden visiteeren, vooraf deze zaak onder de aandacht gebracht.

Evenwel op de November-vergadering van 1935 bleek uit het visitatierapport, dat ALLE goeroes-Indjil van M.-S. en ook de ouderlingen der geïnstitueerde gemeenten, „zich ongerlijk gedroegen en in alles een goed voorbeeld voor anderen waren”. (vr. 25 vis. reg.).

Op die Vergadering heb ik tegen dit rapport bezwaar ingebracht. Er moest dus wel een onderzoek worden ingesteld.

Dat onderzoek werd opgedragen aan..... den Miss. Pred. onder wien de betrokken goeroe werkte!

De eerstvolgende Vergadering, waarop gerapporteerd zou moeten worden over deze zaak, kon ik niet meemaken, omdat men mij onkundig had gelaten van den datum van vergaderen (zie par. 16).

Hoe het dus met dat onderzoek is geloopt, is mij onbekend. Doch..... het zichtbaar resultaat was dit: de man blééf goeroe-Indjil, de man blééf ouderling.

Zoo liep deze zaak door de schuld der Verg. dood.

En het gedrag van dezen evangelie-verkondiger, tevens ouderling, bleef een schandvlek voor den Naam van Christus, een oorzaak van spot en hoon voor de heidenen, een ergernis voor de oprecht-geloovigen, een gevaarlijk voorbeeld voor de gemeente, tot..... **DE OVERHEID DEED, WAT DE KERK (DE ZENDING) VERZUIMDE: TUCHT OEFENEN!**

schorsing in Mei '38 — door consulent W. v. Dijk aangesteld te Melolo als agent der Vergadering, om, onder den titel van goeroe Indjil, de scheurmakerij van goeroe L. D. Gah te consolideeren (zie par. 29 vv.) en een scheurgemeente samen te stellen uit de groep gecensureerden, die L. D. Gah als hun leidsman hadden erkend.

A. Hé werd door Ds. W. v. Dijk ook bevestigd tot „ouderling” van de schismatieke groep („gemeente”) te Melolo.

Zaterdag 7 Mei 1938, vier dagen nadat ik vanwege mijn conflict met de Vergadering door Appingedam en Deputaten geschorst werd, werd de NOG STEEDS IN FUNCTIE ZIJNDE GOEROE-INDJIL-OUDERLING van Pajeti door den Raad van Landshoofden, onder leiding van den Gezaghebber te Waingapoe, VEROORDEELD TOT ACHT MAANDEN GEVANGENISSTRAF.

En toen.....??

Verootmoediging bij de Vergadering of den betrokken Miss. Pred.?

Integendeel!

De goeroe-Indjil-ouderling diende een request om gratie in, gesteund door den Miss. Pred.!

De straf moest toch vooral niet doorgaan! Zelfs de Overheid mocht haar tuchtmiddelen niet toepassen.

Wijl er geen gevaar bestond, dat de veroordeelde zou ontvluchten, bleef de goeroe-Indjil-ouderling voorloopig (hangende het gratieverzoek) op vrije voeten.

In de uitoefening van zijn werkzaamheden als goeroe-Indjil werd hij geschorst, maar zijn plaats in de ouderlingen-bank in de Kerk bleef hij innemen.

Volgens mededeelingen, welke mij ter beschikking staan, werd hij naderhand door de Vergadering aan Dr. Bergema, den docent aan de School tot opleiding van goeroes-Indjil, als helper toegevoegd — nog steeds in afwachting van de beslissing inzake het request!

Die beslissing kwam dan eindelijk:

10 Maart 1939 werd de veroordeelde goeroe-Indjil-ouderling in de gevangenis gezet.....

De Zending maakte van een tuchtgeval een inleiding, de Overheid leidde den man het tuchthuis in!

Dit eene voorbeeld moge voorloopig voldoende zijn om te illustreeren, hoe onbruikbare wegwijzers welbewust gehandhaafd worden, zulks in flagranten strijd met het Woord Gods, dat eischt, dat gewaakt worde over de kudde, opdat geen zware wolven inkomen zullen.

Meerdere droeve voorbeelden waren te noemen.

7. TUCHT OVER AMBTSDRAGERS EN GEMEENTELEDEN.

Bleek uit het voorgaande reeds, hoe weinig ernstig er door de Zending rekening gehouden wordt met de eischen van Gods Woord t.a.v. tuchttoefening over leiders der gemeenten, zoo

ligt het voor de hand, dat het met de tuchttoefening over gemeenteleden niet beter gesteld kan zijn.

Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat de Kerkeraad van Pajeti — onder leiding van den Miss. Pred. aldaar — gecensureerden uit Oost-Soemba als gasten aan het H. A. laat aanzitten. Het is voorgekomen, dat bij een gecensureerd lid uit Mangili (O.-S.), te Pajeti in het ziekenhuis opgenomen, aangedrongen werd om mede aan te zitten aan het H. A. en dat de man ook aangezeten heeft.

Kinderen van ouders uit Oost-Soemba, in 't ziekenhuis te Pajeti geboren, werden, vóór zij met hun moeders naar huis terugkeerden, gedoopt, zonder dat men wist of er tegen den Doop bezwaar was. Men vroeg er niet eens naar! De Miss. Pred. van Oost-Soemba of de Kerkeraden aldaar hadden slechts de voldongen feiten te accepteren.

Aan censuur, in Oost-Soemba volgens Gods Woord toegepast, stoorde men zich in Midden-Soemba niet.

Bijvoorbeeld: in Maoe Djawa, ressorteerend onder de Kerk van Petawang (O.-S.), woonde enkele jaren geleden een ontslagen goeroe. Hij was onder censuur gesteld (naar ik meen de tweede trap) wegens ergerlijke openbare zonde en hardnekkigheid daarin.

Toen Midden-Soemba weer goeroes noodig had, werd deze man, zonder dat men de moeite nam informaties in te winnen, opgeroepen om een opengevallen plaats te vervullen. Om een attestatie werd niet gevraagd!

De Kerkeraad van Petawang heeft toen eigener beweging aan den Kerkeraad van Pajeti schriftelijke inlichtingen verschaft over dezen man en tevens verzocht te mogen vernemen, hoe het nu verder met hem ging. Op dit schrijven is nimmer antwoord binnengekomen. Wel viel te constateeren, dat de man in zendingsdienst aangenomen en gehandhaafd werd.

Werd er dan in het geheel geen tucht geoefend?

Dat wil ik niet beweren!

Nauwelijks op Soemba, kwam ik reeds met de bestaande wijze van tuchttoefening in aanraking bij mijn eerste Avondmaalsbediening (in Kambaniroe). 't Was tevens de eerste Maleische dienst, welke ik leidde.

Ik had mijn preek beëindigd en zou het formulier gaan lezen.

Tot mijn ontsteltenis — ik vergeet het nimmer — verzezen eensklaps gansche drommen van hoorders van hun zitplaatsen om voor in de Kerk samen te dringen.

Wat had dat te beduiden!

De goeroe-Indjil lichtte mij in: dat waren menschen, die moesten „staan”.

? ? ?

Als nieuweling-dominee op Soemba begreep ik dat niet zoo terstond! Maar 't werd me niet lang daarna duidelijk.

Dit „staan” was n.l. schering en inslag bij iedere Avondmaalsbediening in elke gemeente. Bij tientallen rezen telkens de zondaars op, om staande met „ja” te antwoorden op enkele vragen, welke door of vanwege den Kerkeraad werden gesteld.

„Staan” beteekende „openbare schuldbelijdenis doen”.

Vóór elke Avondmaalsviering togen n.l. de ouderlingen er op uit om een soort proces-verbaal op te maken van de verschillende openbare overtredingen der gemeenteleden: dobelen, overspel, dronkenschap, vechterij, etc.

Wie evenwél wilde „staan” op den Avondmaalszondag, kreeg absolutie en mocht aanzitten.

Zoo waren er dan ook vaste klanten voor dit „staan”.

De term „staan” wijst er wel op, dat het doen van openbare schuldbelijdenis een inhoudlooze vertooning was.

Van schuldgevoel, van oprechte bekeering, van een van harte haten en vlieden van de zonde, van levensvernieuwing bleek dan ook meestal niets. Het geestelijk peil der gemeente, de levenswandel der christenen, bleef onveranderd. De poort, die toegang gaf tot het Heilig Avondmaal des Heeren, stond wijd open.

Het bij de poort opgestelde ambt (de Kerkeraad onder leiding van de Zending) hield de geverbaliseerden wel even aan, zoodat dezen een oogenblik moesten „staan”, doch dan was verder de weg ook vrij.

8. DOOPPRACTIJK.

Volgens Gods Woord — en dus: volgens de Gereformeerde confessie — moeten de ambtsdragers acht geven op zichzelf en op de geheele kudde.

Gemeenten van Christus op het zendingsterrein zijn in wezen niet anders dan gemeenten van Christus in Holland, te Jeruzalem, te Antiochië of waar dan ook.

Gebiedt het Woord Gods, dat de ambtsdragers moeten waken voor de zuiverheid der gemeente van Christus, dan geldt dit ook t. a. v. de gemeenten op Soemba. De H. S. maakt nu eenmaal geen onderscheid tusschen gemeenten, die tot openbaring kwamen onder primitieve volken en gemeenten onder cultuurvolken.

Geloof en bekeering, en een christelijke wandel als openbaring daarvan, zijn eischen, welke ook aan jonge gemeenten op Soemba gesteld dienen te worden.

Ja juist aan die.

Een jong boompje, dat met allerhande woekeringen, welke 't op zijn levenssappen gemunt hebben, te worstelen heeft en daarvan door den hovenier niet verlost wordt, ondervindt, zoo het al niet geheel te gronde gaat, zijn leven lang de schadelijke gevolgen daarvan: misvormd („gedeformeerd" van zijn jeugd af), wanstaltig, heeft het geen kracht om goede vrucht voort te brengen. En de beproeving van een storm komt het nimmer te boven.

Zendingswerk is Kerken planten.

Maar dan Kerken van Christus naar het model van Gods Woord.

Kerken, waar het Woord Gods zuiver gepredikt wordt, waar de sacramenten worden uitgereikt alleen aan diegenen, die in leer en leven zich als geloovigen in Christus openbaren, waar de tucht getrouw wordt uitgeoefend. Alle waarneembare woekeringen moeten uitgesneden of bij 't planten zelf reeds voorkomen worden.

Als de Gereformeerde Kerken in Nederland op Soemba arbeiden om Kerken van Christus te planten, dan hebben de door die Kerken uitgezonden Dienaren des Woords bij dat planten zelf reeds goed toe te zien, dat ze niet tegelijk woekeringen of onkruid een plaats gunnen in Christus' hof.

Ze moeten dus goed onderzoeken, met Gods Woord als toets, wat waardig is in den hof van Christus te groeien en wat niet, of, om een ander schriftuurlijk beeld te nemen: wat in het Huis Gods wonen mag en wat niet.

Daartoe nu dient met name het onderzoek voor den Doop (aan volwassenen).

Dat dooponderzoek is feitelijk niet anders dan een ambtelijk waken voor de zuiverheid van de gemeente van Christus; een op wacht staan bij de schaapskooi van Christus, opdat geen wolven in schaapsvacht binnensluipen.

Heidenen mogen niet gedoopt worden, alleen christenen!

Een Soembanees moet Christen zijn, door het geloof Christus ingelijfd — en dan mag hij het teeken en zegel van die inlijving ontvangen en in de gemeente Gods opgenomen worden, als lid in volle rechten.

Door middel van een ernstig dooponderzoek moet de verantwoordelijke D. d. W. — in geïnstituëerde gemeenten met den Kerkeraad — dan trachten zich een oordeel te vormen over het christen-zijn van het adspirant-gemeentelid: de zuiverheid van zijn motieven, den inhoud van zijn geloof (geloofskennis). Vooral zal, door navraag bij derden, onderzocht moeten worden, of de levenswandel van den betrokkene in overeenstemming is met zijn belijdenis.

Meldt zich b.v. een echtpaar aan voor den Doop, waarvan de

echtgenoot de eigen vader is van de echtgenooten en wordt zoo'n echtpaar, zooals helaas te Maoe Maroe geschiedde, der gemeente ingelijfd, dan blijkt daaruit, dat er van een doop-ONDERZOEK geen sprake is geweest.

Het is dan ook onmogelijk om door massa-onderzoek op één avond (zooals te Baing, Mangili, Maoe Maroe geschiedde niet lang vóór ik op Soemba kwam) ambtelijk te waken voor de zuiverheid van de gemeente van Christus.

Dergelijke dooppraktijk past slechts bij EEN ZENDINGS-METHODE, DIE DOOR EN DOOR ONSCHRIFTUURLIJK IS. Ze fabriceert gemeenten, die een aanfluiting zijn onder de heidenen; gemeenten, die bij elke Avondmaalsbediening het heilig sacrament ontheiligen en daardoor op lager plan staan dan vele gemeenten der Indische Kerk. Immers de Indische Kerk doopt in massa, maar geeft — door scheiding der sacramenten — de gedoopten nog niet terstond toegang tot het H. Avondmaal. Deze methode is zeker te veroordeelen. Doch de gesignaleerde methode op Soemba is nog verwerpelijker. De Indische-Kerk-methode ontheiligt één sacrament — den Doop; de in de Soemba-zending getolereerde methode ontheiligt de beide sacramenten.

9. PUBLICATIES, WAARUIT GESIGNALEERDE ONSCRIFTUURLIJKE PRACTIJK BLIJKT

Het bovenstaande moge voorloopig voldoende zijn om aan te toonen, dat ik Soemba anders aantrof dan men mij verteld had dat ik het zou aantreffen, anders ook dan ik had kunnen verwachten, toen ik in Achlums pastorie nog worstelde met de vraag of God mij riep naar Soemba.

Welke Gereformeerde predikant in het vaderland zou het kwade van de zending kunnen aannemen?

Principiële afwijking van Gods Woord?

Op een Gereformeerd zendingsterrein verwacht men toch zendingswerk van zuiver schriftuurlijk, Gereformeerd karakter!

Toch zou een ieder, die in den laatsten tijd geregeld sommige publicaties van zendingswege met aandacht had gelezen, zelf hebben kunnen vermoeden, dat zoo langzamerhand de zendingswagen niet meer in het zuivere spoor loopt; dat menschelijke zendings-wijsheid zich begint op te werpen tot correctrice van Gods Woord; dat een angst-voor-Rome-psychose, die fnuikend is voor het zuiver houden van de gemeenten van Christus, zich van de Zending dreigt meester te maken; dat het „leiden van heidenen tot Christus” begint af te zakken tot een „opleiden tot christen”.

Allereerst vraag ik Uw aandacht voor een publicatie in het Gereformeerd Kerkblad voor Drente en Overijsel van 17 Sept. '38. Hier vinden we het een en ander overgenomen uit een rapport over den arbeid op het zendingsterrein West-Soemba (West), waar Ds. W. van Dijk werkt.

We lezen dan, dat de toename in 1937 (met 160 zielen) niet zoo groot is als in andere jaren.

De oorzaken van dien geringen aanwas worden er echter prompt bij vermeld. Ze zijn te zoeken in een viertal factoren:

1. Het aantal goeroes Indjil was geslonken.
2. Inzinking na een tijd van bloei.
3. Hongersnood, waardoor de menschen futloos en suf werden en het kerkbezoek en het deelnemen aan het H. A. achteruitgingen.
4. Intensieve organiseering der marapoefeesten, waar de christenen zich heel moeilijk buiten konden houden.

Wie nu nog gering mocht denken van dat cijfer van 160 zielen, hij zegge het!

Als het aantal goeroes-Indjil slinkt, als er pas zoo'n bloeitijdperk, waarin de boog zoo strak gespannen was, achter den rug is, als de menschen hun maag niet kunnen vullen, als de verlokking om mee te doen aan de offerfeesten ter eere van den marapoe zoo hevig is, dan is het logisch, dat de zending voor een goed deel achter het net vischt en dat de vangst zoodoende achter blijft bij andere jaren!

Logisch, voor wie het gelooven wil!

Evenwel, ik lees in de Heilige Schrift:

„Zoo de Heere het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan; zoo de Heere de stad niet bewaart, tevergeefs waakt de wachter”. (Ps. 127 vs. 1).

In dezelfde publicatie treffen we nog de volgende zinsnede aan:

„... Een derde kwestie is, dat herhaaldelijk een christen weer afzakt tot het heidendom. Zij die teruggaan worden dan meest geen directe marapoe-dienaars weer, maar ze doen nergens aan”.

Dat „herhaaldelijk” wijst op een fout, die gemaakt moet zijn, toen deze „christenen” gedoopt werden.

Dat een D. d. W. zich wel eens vergist bij dooponderzoek en dat hij „teleurstellingen” heeft, is zeer aannemelijk. Maar dat er gesproken moet worden van „herhaaldelijken” afval, als een derde „kwestie”, toont aan, dat men bij het dooponderzoek zich er niet ernstig van overtuigd heeft, of de doopcandidaat wel christen was. Een christen niet, wèl een naamchristen kan afzakken naar het heidendom en zeggen: ik wil

geen christen blijven. Indien er oprecht geloof en waarachtige bekeering als WERK GODS aanwezig is, dan is volkomen afval onmogelijk.

Naam-christenen vallen terug in het heidendom, als er niet een uitwendige rem is, die hen daarvan terug houdt.

Zoo'n uitwendige rem is er!

Wat ik daarmee bedoel?

Het antwoord geeft Ds. Luyendijk (Rapport der Soemba-Depp. a. d. Zendingssynode van 1937, pag. 14) als hij schrijft:

„Ofschoon natuurlijk allerlei voorarbeid reeds is verricht, moet hier (te Anakalang) feitelijk met den opbouw van den kring opnieuw begonnen worden.

De leden, voorzover zij niet tot het personeel der Zending behooren of tot het gezin van den D. d. W. zijn voor een goed deel in het heidendom teruggevallen.”

Wat wil dit anders zeggen dan dat de remmende kracht, welke verhindert, dat vele gedoopten naar het heidendom terugglijden, gezocht moet worden in het oog van den pendeta en met name in het tractement?

Laten we toch ophouden met allerlei gewichtig schijnende argumenten te zoeken waarom de zendingswagen niet goed loopt. Laten de verantwoordelijke instanties toch eindelijk eens erkennen, dat hij tengevolge van het jagen naar snelheidrecords volkomen is gederailleerd op Soemba. De daar gangbare methode is door en door onschriftuurlijk.

Wie daar op wijst, krijgt van de Soemba-Deputaten geen bescheid.

Ja, hij zal zijn mond houden of... hij gaat er uit. Op wat voor wijze en met welke middelen dan ook!

Voort, voort moet de zendingswagen!

Waar blijft ge met Uw rapporten, gewagend van zegen, zegen, zegen...

Wij, Deputaten, kunnen onze kerkelijke bladen toch niet vullen met Uw bezwaren en bedenkingen, we hebben toch al zoo'n moeite om de zendingsliefde bij de goêgemeente aan te wakkeren!

Als het christental niet voldoende aanwast, als velen terugvallen in het heidendom, moeten verontschuldigingen gezocht worden!

Zoo komt men nimmer tot bezinning!

Het kwaad zit in den wortel: onschriftuurlijke dooppractijk, verslapping van de tucht.

Ds. Van Dijk wil nõg slappere tucht: het moet den Soemba-neezen nõg gemakkelijker gemaakt worden om christen te worden of te blijven.

Men leze slechts wat het Kerkblad voor Drente en Overijsel verder nog uit het rapport mededeelt:

Na als derde kwestie te hebben vermeld, dat een christen herhaaldelijk afzakt naar het heidendom en zegt: „schrap mij maar, ik wil geen christen blijven”, gaat het rapport voort:

„Ook bevredigt niet onze houding tegenover christenen, die er volgens oude adat een tweede vrouw bijnemen... Zoo iemand wordt gecensureerd en niet weer tot het H. A. toegelaten, zoolang hij niet deze tweede vrouw heeft verlaten. De situatie is, dat zulken den eersten tijd nog ijverig deelnemen aan het kerkelijk leven... Langzamerhand zakken ze echter af...”

Ds Van Dijk heeft soms het gevoel, dat we ze „MET DE HEILZAME TUCHTROEDE AFMAKEN.”

„Anderzijds is 't natuurlijk ook zoo, dat, als we dezulken eenvoudig weer toelaten tot de sacramenten, na openbare belijdenis, men de zonde van polygamie licht zal gaan achten. Maar de vraag is, of wij dat, bij getrouwe onderwijzing, niet in het geloof aan de doorwerking van Gods Geest zouden moeten overlaten”.

Het is „voor Nederlanders” heel moeilijk om deze kwestie objectief in te denken..... maar toch stelt Ds. Van Dijk de vraag „of er niet een voortreffelijker weg is dan de tot dusver bewandelde.

Immers zijn zij geen „Nederlandsche Christenen”.

Het moest eigenlijk overbodig zijn om aan dergelijke ontboezemingen nog een woord te verspillen.

Het moèst overbodig zijn...

Evenwel, de aangehaalde tirade werd in het Kerkblad v. Drente en Overijsel overgenomen, zonder tegelijk bestreden te worden.

Toch ligt in de beweringen van Ds. Van Dijk niet anders besloten dan de gedachte dat de uiterlijke groei der gemeenten wordt geremd door de uitoefening van de tucht: de menschen zakken terug in het heidendom, omdat in de gemeenten het leven naar eigen heidensche lust en begeerte niet geduld kan worden.

De Heilige Schrift laat geen twijfel bestaan over de vraag hoe gehandeld moet worden met hen, die zich aan ergerlijke zonden schuldig maken. Nochtans, Ds. Van Dijk weet het beter: hij heeft het gevoel, dat we ze met de „heilzame tuchtroede” afmaken. Hij stelt de mogelijkheid, dat er een voortreffelijker weg is dan de tot dusver door ons bewandelde.

Hoewel Ds. Van Dijk de kwestie in den vraagvorm stelt

(dat is altijd het voorzichtigst), komt zijn zienswijze er toch op neer, dat we het als EEN DAAD DES GELOOFS hebben te zien, als we, in duidelijke afwijking van en ongehoorzaamheid aan Gods Woord, die heilzame tuchtroede, welke de menschen afmaakt, maar opbergen en het waken voor de zuiverheid van Christus' gemeente aan Gods Geest overlaten.

Tenslotte dient ook de H. Schrift te worden gecorrigeerd, want er zijn Nederlandsche en Soembaneesche Christenen en dit brengt aanmerkelijke verschillen mee. Bijvoorbeeld: voor Nederlandsche christenen is polygamie onduldbaar, maar voor Soembaneesche christenen valt er over te praten: in ieder geval, de tuchtroede maakt de menschen af... ze zullen weer afzakken naar het heidendom.

10. DE ANGST-VOOR-ROME-PSYCHOSE.

Vrees is een slechte raadgeefster, maar angst is bepaald gevaarlijk.

Angst doet iemand zijn zelfbeheersching verliezen, ontnemt hem de mogelijkheid tot zelfcontrôle.

Angst ontwricht iemands levenshouding en voert tot wanhoopsdaden.

Een door angst beheerscht mensch is een beklagenswaardig wezen. Hij kan echter ook gevaarlijk worden voor zijn omgeving. Vooral als hij door den gloed en het vuur, waarmede hij het dreigend en onverbiddelijk gevaar weet af te schilderen, anderen weet mede te slepen in zijn angst-psychose.

Dan is het niet meer de enkeling, maar de massa, die het stuur kwijt raakt. Er ontstaat een paniekstemming, welke tot gevaarlijke excessen kan leiden.

Angst is geen geloofsactie, maar integendeel het bewijs, dat de rust des geloofs ontbreekt.

Ik vraag nu de aandacht voor eenige publicaties van Dr. Berg, den miss. arts op Soemba, die o.a. in de Groninger Kerkbode eenige artikelen wijdt aan „Het gevaar van Rome” en daarin getuigenis aflegt van de angst-voor-Rome-stemming, welke de Zending beheerscht en haar bij haar werkmethode leidt.

Twee uitvoerige artikelen in de Gr. Kb. van 14 en 28 Jan. '39 dragen als ondertitel: „Het gevaar van Rome”.

Volgens Dr. Berg moeten we nog meer krachten naar Soemba zenden, want ons werk daar is in gevaar: de missie bedreigt het.

„Rome is het gevaar voor ons zendingswerk... wij leven nu voor Soemba in een tijd van beslissing, in een overgangstijd, die door de komst van Rome in een acuut sta-

dium verkeert... Het gaat in de komende jaren om het nu of nooit!... We kunnen niet anders dan den toestand kritiek achten... Wij moeten ons werk op Soemba... nog meer gaan intensiveren, om het niet verstoord te zien worden door de pas tien jaar geleden gekomen missie... Rome werkt voor een deel met door ons opgeleide onderwijzers en verplegers, die om de een of andere kwestie overgelopen zijn, omdat ze geen bestraffing wilden aannemen."

Deze angstkreet werkte aanstekelijk, zoodat b.v. het Kbl. v. Dr. en Ov. van 25 Febr. '39 uitroept: „Waar moet het heen, als het zoo doorgaat? Dan zou Soemba een Roomsche eiland worden!"

Evenzoo mengt het college van Soembadeputaten zich in het koor der door angst aangegrepenen (Kbl. v. Dr. en Ov. 4 Juni '38):

„Moeten wij het werk, dat met zooveel moeite werd opgebouwd, door God gezegend, moeten wij dat werk laten afbrokkelen, totdat het is weggeworden? (Excuseer dit stijlbloempje! G.). Of zullen de psalmen, die wij de Soembaneezen in hun eigen taal leerden zingen, straks zijn vervangen door het kerklatin van Rome?... En toch... zoo zal het zijn: één van tweeën: wij zullen Soemba moeten overgeven aan het heidendom of aan Rome als onze Kerken niet meer offeren."

Verder zou ik nog willen wijzen op de bespreking in het Kbl. v. Dr. en Ov. dd. 11 Mrt. '39 van de vraag: „Moet de Overheid iets doen tegen dubbele zending?"

In deze bespreking worden de ideeën van Ds. W. van Dijk doorgegeven. Ds. Van Dijk is namelijk bevreesd, dat artikel 177 van de Wet op de Staatsinrichting van N.-I. zal vervallen. Dit is het beruchte artikel, waarbij christenleeraars, priesters en zendelingen voor de toelating tot hun dienstwerk de vergunning van den landvoogd behoeven, welke vergunning kan worden ingetrokken, wanneer de toelating schadelijk wordt bevonden of de gestelde voorwaarden niet worden nageleefd.

Dit artikel zou niet zonder meer afgeschaft moeten worden, teneinde met behulp der Overheid het doordringen der Missie te kunnen beletten.

11. OCTROOI AANGEVRAAGD.

Uit al deze publicaties spreekt angst-voor-Rome.

En welke houding meent men nu te moeten aannemen tegen het Roomsche gevaar?

Volgens Ds. van Dijk moet de OVERHEID de protestantsche zendingsbelangen beschermen tegen Rome, want de zedende Kerken en genootschappen zijn onderdanen van de Overheid en hebben recht op bescherming hunner belangen. Zij offeren immers jaarlijks duizenden guldens en de Overheid moet nu feitelijk zorgen, dat dat geld rendeeren kan en niet door Rome het gras voor de voeten der Zending wordt weggemaaid.

12. UITBREIDING VAN ZAKEN.

Verwacht Ds. van Dijk in den concurrentiestrijd met Rome alle heil van protectie, Dr. Berg wil het zendingsbedrijf uitbreiden, om in staat te zijn Rome een doodelijke concurrentie aan te doen.

Onder de leuze: „God werkt middellijk” spoort hij in genoemde artikelen aan tot het uitzenden van meerdere krachten, want zoo zullen „wij er stellig op rekenen mogen, dat... Gods Koninkrijk eerder op Soemba gezien zal worden en er een sterkere dam wordt opgeworpen tegen de snel vorderende actie van Rome”.

Alles hangt er van af, „nu of nooit”, zich met een grooter getal Europeesche krachten op Soemba te werpen, iederen leerling van een school, vooral elken vorstenzoon aan Rome te betwisten. „Immers, iedere overgang van één dezer vorstenzonen en grootsten van het volk zal van beslissenden invloed zijn voor zijn gebied en daarom moeten wij deze toekomstige leiders van het volk aan de Missie betwisten.”

Het gaat er in den strijd tegen Rome dus om, om in den kortst mogelijken tijd zooveel mogelijk christenen te maken. Vooral de vorstenzonen zijn begeerde buit — want hun „bekeering” is van beslissenden invloed voor hun gebied.

De Soembaneesche jongelingschap — door het Gouvernement en andere Westersche invloeden uit hun heidensch conservatisme losgeweekt — wil in elk geval wat nieuws, zij wil den weg der ontwikkeling op. Dat nieuwe („de nieuwe weg”) wordt gevonden zoowel bij de Zending als bij Rome. En nu gaat Rome, meer dan de Zending, met de vangst strijken.

Daarom: offert meer geld, stuurt meerdere krachten, opdat de Zending de buit — vooral de vorstenzonen — uit Rome's handen houden kan.¹⁾

¹⁾ In mijn rapport 1936 — dus lang voor het verschijnen van bovengenoemde artikelen — schreef ik, in geheel anderen geest:

„In 1936 werd de gemeente van Tana Roong geboren Een bijzonderheid is, dat tot de gedoopten drie Kepala's-kampong (dorpshoofden) be-

Wel komt het Gereformeerde geweten even bij den schrijver kloppend zich melden, als hij, na zijn „nu of nooit” te hebben doen hooren, schrijft: „Tenzij wij in geestelijk werk als zendingswerk de kwestie niet zoo mogen stellen” — doch de angstvoor-Rome-gil overstemt terstond weer de stem van het geweten.

De waarheid „God werkt middellijk” wordt in boven weergegeven betoog ernstig misbruikt.

God werkt met zijn Woord en Geest. Hij werkt middellijk, maar ook on-middellijk.

In de gesignaleerde door-angst-beheerschte-methode wordt niets meer aan God zelf, aan Gods Geest overgelaten.

De Zendingmenschen doen alles!

Als er nog meer zendingarbeiders gezonden worden, dan kunnen we niet slechts hopen, maar „er stellig op rekenen”, dat Gods Koninkrijk eerder op Soemba gezien zal worden en de Rome-actie wordt afgedamd. Met de overgang (bekeering?) van een vorstenzoon kan ook beslist gerekend worden op den overgang van diens gebied.

Van de waarheid ook, dat Christus Zijn uitverkorenen vergadert door middel van de prediking van het Woord en door de werking van Zijn Geest — en die uitverkorenen alzoo brengt tot oprecht geloof en waarachtige bekeering — blijft niet veel over. Door de zendingarbeiders moeten de Soemba-neezen — met name de jongeren (en onder hen vooral de vorstenzonen), die „iets nieuws” willen — gevangen worden; hoe meer zendingarbeiders, hoe meer er gevangen kunnen worden. Daar valt „stellig op te rekenen”!

Maar dan krijgt men christenen van een soort, dat zóó gefundeerd en overtuigd is, dat ze, zooals Dr. Berg zelf schrijft, „om de een of andere kwestie maar overloopen naar Rome, omdat ze geen bestraffing willen aannemen.” Wie Rome volgt, bewandelt immers ook „den nieuwen weg”! Rome of de Zending is voor zulke christenen lood om oud ijzer.

Maar van een heilig waken voor de zuiverheid van de Kerk van Christus is zoo geen sprake meer.

Van GEREFORMEERDE Zending evenmin.

De Zending wordt een bedrijf, een fabriek, die door perso-

hooren. Velen zouden dit een buitengewoon merkwaardige en verheugende aanwinst vinden. Immers, de invloed van dorpshoofden kan vele menschen trekken tot het Christendom. Ik zelf hecht aan deze bijzonderheid geen bijzondere waarde. Wie terwille van zijn kepala-kampong christen wil worden, moge wegblijven. Gelukkig zijn de gedoopten van hetzelfde gevoelen, zoodat deze bijzonderheid allicht geen kwaad zal stichten, n.l. door Tana Roong op te knappen met een aantal naam-christenen.”

neelsuitbreiding de productie tracht op te voeren in concurrentie met de Roomsche missionaire industrie.¹⁾

De sacramenten van Doop en Avondmaal, uitgereikt aan oppervlakkig-bekeerden, worden ontheiligd.

Gevolg: afval en terugval in het heidendom allerwegen. En dan ontstaat vanzelf ook de tegenzin om „met de heilzame tuchtroede de menschen af te maken.”

Inderdaad: het zendingswerk op Soemba wordt bedreigd, het is reeds in een acuut stadium. „Nu of nooit” dient gereformeerd Nederland te ontwaken en al het mogelijke te doen om het gevaar te keeren.

Doch — NIET ROME is het gevaar!

Het gevaar schuilt in eigen boezem.

12. NOG EENS: SOEMBA ZOOALS IK HET AANTROF. DE ZENDINGSARBEIDERS.

In den loop der jaren werd het mij wel duidelijk, dat het met het zendingswerk op Soemba niet geheel in orde was; dat het in een richting ging, welke den toets van Gods Woord niet kon doorstaan; dat het dus hoog tijd werd dat de zending terugkeerde tot gehoorzaamheid aan de eenvoudige en duidelijke eischen van dat Woord, betreffende de te volgen zendingsmethode, opdat er op Soemba niet voortgegaan zou worden met het in 't leven roepen van gemeenten, welke van den beginne af bedreigd werden door een geboortekwaal en die een schande voor den Naam van Christus zouden zijn.

Het was niet genoeg, dat ik van meet af op het mij toevertrouwde zendingsterrein, voor zooveel in mijn vermogen was, den arbeid leidde in een richting, die ik naar mijn geweten getoetst had aan Gods Woord en de eeuwenoude beginselen der Gereformeerde Kerken: ik mocht niet als onverschillig toeschouwer het zendingswerk op overig Soemba laten doorgaan in een richting, die ik onschriftuurlijk achtte. Als lid

¹⁾ Sub art. 116 Acta der Gen. Syn. van 1896 lezen we in het beroemde rapport over „de beginselen en grondtrekken” der zending:

„Wie door de Zending tot geloof en bekeering zullen komen, hangt aan Zijn vrijmachtige verkiezing. De uitnemendste Zending is volstrekt onmachtig om één eenigen Jood, Heiden of Mohammedaan ten leven te brengen. Leven in den dood geeft alleen God zelf door Zijnen Heiligen Geest; en wien Hij het geeft, hangt niet af van onzen ijver, maar eeniglijk van Zijn Raad. Alle Zending kan ter behoudenis dan ook alleen slagen, als God de deur des harten opent.”

van de Vergadering van zendingsarbeiders droeg ik zelf mede de verantwoordelijkheid voor dat werk en ook volgens mijn instructie moest ik in mijn arbeid rekening houden met geheel het zendingswerk van de Gereformeerde Kerken op Soemba.

Wat nog meer zegt: als dienaar van Christus rustte op mij de plicht om voor Zijn werk op te komen, overal en altijd,

Opzichzelf behoefde het vervullen van deze plicht mij nog niet in conflict te brengen met de Vergadering van Zendingarbeiders.

Onder broeders moest het toch mogelijk zijn, bezwaren, die de een heeft t. a. v. den arbeid van den ander, te bespreken, zonder dat zulks tot een conflict behoefde uit te groeien.

Maar wat niet behoefde, geschiedde tòch.

En dat het geschiedde is alleen te verklaren uit DE SFEER, WAARIN HET CONFLICT ONTSTOND.

NAMELIJK DE SFEER, DIE VAN OUDE TIJDEN AF HEERSCHTE IN ZENDINGSKRINGEN OP SOEMBA.

VAN OUDE TIJDEN AF!

Op deze woorden vestig ik in 't bijzonder de aandacht.

Immers, vanwege de Vergadering van Zendingarbeiders op Soemba en de door haar ingelichte zendingsinstanties in Holland wordt gaarne de voorstelling gegeven alsof ik op Soemba de aloude eenheid belaagde en ook daadwerkelijk verscheurde.

Ik zou verdeeldheid en schisma gewerkt hebben, waar broederlijke eensgezindheid en hartelijke samenwerking heerschten.

Vandaar dat ik als scheurmaker op 3 Mei 1938 geschorst en op 1 Juni d.a.v. nog eens geschorst werd door de genabuurde Kerken van Appingedam en Delfzijl en tenslotte 23 Maart 1939 door de classis Appingedam werd afgezet (alles zonder mij eerst te hooren!!).

Is evenwel de gegeven voorstelling juist?

In geen enkel opzicht!

Mij staan ten dienste eenige brieven van huidige en oud-zendingsarbeiders op Soemba, die deze voorstelling van zaken voor 100% onderstboven werpen, getuigenissen, dateerend uit den tijd vóór het conflict ontstond.

ER HEERSCHTE REEDS EEN BEPAALDE SFEER IN DEN ZENDINGSKRING OP SOEMBA, lang vóórdat Soemba mij en ik Soemba gezien had.

Helaas... geen sfeer van eensgezindheid en hartelijke samenwerking, doch — een sfeer van (vergeef mij de felle bewoordingen: ze zijn niet van mij, doch van één der bovenaangeduide getuigen) HAAT EN NIJD, een sfeer van (weer ge-

bruik ik niet mijn woorden) EIGENZINNIGHEID EN HET ZOEKEN VAN EIGEN EER, een sfeer van onophoudelijke ruzies, koesteren van veeten, een sfeer van: in die dagen was er geen koning in Israël en EEN IEDER DEED WAT GOED WAS IN ZIJN OOGEN.

Ik zou nog kunnen voortgaan met het vermelden van schriftelijke getuigenissen, waarvan de objectiviteit boven allen twijfel verheven is, doordat ze deels geschreven werden toen er nog geen sprake was van het tegenwoordige conflict, deels ook in den tijd van het conflict door leden der huidige Vergadering op Soemba zelve.

Duidelijk wordt ook uitgesproken door een getuige, dat „men” vroeger ook wel gevoelde, dat de zondige toestanden eigenlijk moèsten aangepakt worden, doch „men” deed het niet — „omdat men... bang was voor de gevolgen!”

„Inmiddels blijven haat en nijd voortleven... Eensgezindheid heeft er reeds lang, ja altijd ontbroken... Verwonderen doet het daarom wel eens, dat God toch den arbeid nog zegent”.

Zóó schreef een objectief getuige, die het weten kan, lang voor het huidige conflict ontstond.

Ziedaar de sfeer, de ALOUDE sfeer, waarin de broeders en zusters arbeiden op het zendingsterrein in dienst van Christus.

De sfeer, die er reeds heerschte, toen ik nog rustig in Achlums pastorie woonde en de plotselinge brief van Deputaten mij stelde voor de vraag of ik lust had den Heere te dienen in het werk der Zending.

Haat en nijd! Eigenzinnigheid! 't Zoeken van eigen eer!

En wie gevoelt, dat zondige toestanden en practijken dienen aangepakt te worden en daartoe den moed ontvangt en het dan ook doet — wie alzoo zijn bezwaren eerst bespreekt op de Vergadering van Zendingsarbeiders zelve — evenwel met negatief resultaat — en vervolgens voorbrengt in Holland bij de Deputaten — wie alzoo in conflict komt met dien zendingskring, hij heeft te rekenen met de boven beschreven sfeer en hij heeft te vreezen voor de gevolgen, welke -- het blijkt duidelijk uit mijn schorsing(en) en afzetting -- inderdaad van geen geringe proporties zijn.

Want tegenover den gemeenschappelijken aanvaller vond men elkaar. Herodes en Pilatus werden vrienden! En zoo — wonderlijk spel der feiten — zoo werd ik, de scheurmaker, de bewerker van een op Soemba ongekende eensgezindheid tusschen de zendingsarbeiders.

13. HET CONFLICT GEKOMEN.

Oemboe Kaboeloe Katoe (afgekort: Oe-Katoe) muntte als

leerling van de volksschool in Baing (Oost-Soemba) en daarna van de Standaardschool te Pajeti reeds uit in bevattingsvermogen.

Een jongen met zulke verstandelijke vermogens bleef niet onopgemerkt en werd dus als zendingspupil naar Makassar gezonden om het kweekschooldiploma te halen. Op zijn gedrag gedurende zijn schoolperiode te Baing en tijdens zijn verblijf te Pajeti in het internaat viel niets aan te merken. Als iedere internist onderwierp hij zich aan de regels van het internaat en kwam dus geregeld ter catechisatie.

Ook in Makassar behoorde hij tot de beste leerlingen en als alumnus der Zending zond hij geregeld brieven naar den daarvoor aangewezen correspondent (den heer Mobach te Pajeti). Ook op deze brieven viel niets aan te merken.

Ongeveer in Mei 1935 keerde hij, met 't diploma in zijn zak, terug naar zijn kampong Baing (O.S.), ten huize van den zijn vader, die op zeer korten afstand van het huis van den goeroe-Indjil en van de vergaderplaats van de gemeente woont.

Zijn vader behoorde tot dat deel der gemeente, dat, zooals ik in par. 3 beschreef, het christelijk mom had afgelegd en weer opging in de vreugden, die het heidensch leven biedt.

Evenwel bleef hij in de meest vriendschappelijke verstandhouding met den goeroe-Indjil omgaan. Zoo maakte hij, als analphabeet, steeds gebruik van de hulp van den goeroe-Indjil om met zijn zoon te correspondeeren. Gaarne kwam hij ook een sirihruium kauwen in de voorgalerij van des goeroes huis. Doch één ding ontbrak hem, het eene noodige: het geloof in Jezus Christus en de lust om in de wegen des Heeren te wandelen.

Toen zijn zoon uit Makassar terugkeerde, vond deze in Baing dus NIET een gespannen verhouding tusschen zijn familie en den goeroe-Indjil (iets wat de Vergadering later fantaseert), waardoor het hem moeilijk zou zijn geweest om zich bij de gemeente en den goeroe aan te sluiten en aan de samenkomsten der gemeente deel te nemen. In tegenstelling met zooveel andere Oost-Soembaneezen, die terwille van Christus smaad, bespottung, knevelarij, slagen en verdrukking te verduren hebben, had Oe Katoe, indien hij slechts lust aan den dienst van den Zaligmaker gevoeld had, zonder eenige moeilijkheid te ondervinden, zich bij de discipelen van Jezus in Baing kunnen aansluiten.

Toch deed hij dit niet.

Integendeel: 4 Aug. '35 bleek mij, dat hij, sinds zijn terugkomst uit Makassar nog nooit in de Kerk was geweest. Ook had hij zich nooit bij den goeroe-Indjil aangesloten; hij liet

zich eenvoudig niet zien en verzuimde dus tevens de catechisaties van den goeroe-Indjil.

Hij hield zich in die maanden onledig met het verkoopen volgens de regelen van de adat, van een jeugdig nichtje (4 à 5 jaar oud) en het innen van den bedongen prijs en verder met het regelen van zijn verloving, eveneens volgens den ritus van de adat. Om zich aan te sluiten bij den kring van geloovigen, waar hij vlak bij, ja zelfs middenin woonde, daartoe voelde hij zich niet gedrongen. Hij was ongedoopt, maar hij zocht den doop niet. Hij toonde in geen enkel opzicht eenige begeerte om Christen te worden: het Evangelie van Jezus Christus liet hem blijkbaar koud. Enkele maanden lang verkeerde hij bij de bron, maar hij weigerde te drinken, omdat hij geen dorst had.

Dit alles bleek mij, zooals ik zeide, op 4 Aug. '35. Ik was er n.l. onkundig van gebleven, dat Oe. Katoe uit Makassar was teruggekeerd, want, hoewel hij via Melolo reisde, had hij mij niet bezocht.

Zaterdag 3 Augustus 1935 had ik van den Schoolopziener, den heer T. van Dijk telefonisch het verzoek ontvangen om Oe. Katoe ten spoedigste naar Karoeni te zenden, alwaar hij als leeraar aan de standaardschool zou optreden. Met dringenden spoed moest hij komen. De heer Van Dijk zelf had hem al per brief opgeroepen. Wjl ik juist gereed stond om naar Baing te gaan, beloofde ik, dat ik zelf Oe. Katoe uit Baing mee zou nemen, weinig vermoedende, dat de historie anders zou loopen.

Toen ik n.l. Zondag 4 Aug. Oe. Katoe in de kerk miste en vernam hoe het met hem stond, heb ik hem een briefje geschreven van den volgenden inhoud:¹⁾

„Je behoeft niet naar 't Westen (Karoeni) te gaan. Want het is allernoodzakelijkst, dat alle zendings-goeroes, zoowel de goeroes, die arbeiden aan de standaardschool, alsook de goeroes van de volksschool, een christelijke levenshouding openbaren en zich nabij den Heere en Zijn volk, dat elken Zondag vergadert, begeeven. Iedere goeroe behoort een licht (lamp) te zijn. Daarom: ga niet naar den heer Van Dijk, want de heer Van Dijk verkeert in de meening, dat je reeds een christelijke levenshouding openbaart en dat je bereid bent

¹⁾ Voor degenen, die reeds kort na mijn schorsing eenige stukken van mijn hand ontvingen, het volgende:

In mijn brief aan de Soemba-Depp. dd. 20 Apr. '36 memoriseerde ik den inhoud van mijn briefje aan Oe. Katoe uit 't hoofd en vlocht toen gedeelten uit een gesprek, dat ik kort daarop met hem had, in. Later vond ik het afschrift van het origineele briefje, waarvan hierboven de vertaling gegeven wordt.

je geloof te belijden met een oprecht hart. Morgen zal ik den heer Van Dijk bericht geven, dat ik je heb teruggehouden. Moge je, van dit oogenblik af, levensvernieuwing zoeken en onderwijs van den goeroe-Indjil aanvaarden, opdat wij je straks met waarachtige blijdschap kunnen ontvangen als lid van de gemeente van Christus.

Met mijn groeten,
(w. g.) S. J. P. G."

Door dit briefje zag Oe. Katoe zijn positie aan de standaardsschool plotseling in gevaar. En merkwaardig: sinds het ontvangen er van is hij dan ook eensklaps „veranderd”. Hij kwam geregeld ter kerke en ter catechisatie — een en al ijver!

En van zijn plotselinge verandering getuigt ook het briefje, dat hij mij haastig (6 Aug.) ten antwoord schreef en waarin hij voor zijn niet-bezoeken van de kerk allerlei uitvluchten (ziekte) bijbrengt (die hij later mondeling t. o. mij weer introk) en zich beklaagt over zijn lot, dat zijn opgegaarde kundigheden nu renteloos blijven en straks geheel verloren zullen zijn en het is zoo zijn innige begeerte in het werk des Heeren gebruikt te worden en een leidsman voor zijn volk te zijn.

Het Woord Gods is toch werkelijk voor hem een licht op zijn pad en hij zal van dat licht niet af gaan en daarom: hoe zou het dus mogelijk zijn — zoo roept hij uit — dat ik een slecht voorbeeld aan mijn volk zou geven! Hij zou het niet overleven, als hij niet een werktuig en een wegwijzer voor zijn volk tot eer van 's Heeren Naam zou worden. En hij zweert bij den Naam Gods, dat het allemaal echt waar is, wat hij schreef — ook de uitvluchten, welke hij, als gelogen, later introk!

In de overtuiging dat ik, als Miss. Pred. t. a. v. een op mijn terrein wonend zendings-object had gehandeld overeenkomstig mijn ambtelijke roeping, deelde ik, na mijn terugkeer te Melolo, terstond telefonisch mijn bevindingen mede aan den schoolopziener.

Ik was naïef genoeg om te veronderstellen, dat de andere heeren der Zending het met mij eens zouden zijn, dat een aperte heiden als Oe. Katoe niet in zendingsdienst gebruikt mocht worden als opvoeder!

Doch... zoowel de schoolopziener als de beheerder van de standaardsschool (Ds. W. van Dijk) eischten van mij, per telefoon, dat ik hem naar Karoeni zou zenden met den meesten spoed.

Ik heb toen verklaard, dat ik op geen enkele wijze zou meewerken aan deze principiële fout.

In November '35 werd deze zaak op de Alg. Verg. behandeld. Van den kant der Vergadering werd aangevoerd:

1. Een vroeger besluit der Vergadering, waarbij vastgesteld was, dat Oe. Katoe, na het voltooiën zijner studie, aan de standaardschool te Karoeni geplaatst zou worden en dat ik niet het recht had een besluit van de Verg. ongedaan te maken en niet voor den eenigen principiëlen man moest spelen.
2. De noodzakelijkheid om Oe. Katoe te benoemen, omdat het Gouvernement voor een ongediplomeerde kracht, zooals er tot nog toe één aan de standaardschool te Karoeni verbonden was, geen subsidie meer gaf.
3. Dat het met Oe. Katoe, als hij eenmaal in Karoeni onder leiding van Ds. van Dijk zou staan, wel in orde zou komen.

Deze argumenten werden door mij krachtig bestreden.

Tegenover het eerste merkte ik op, dat een vroeger besluit nooit anders bedoeld kon hebben dan, als ondergeschikte huishoudelijke aangelegenheid (vgl. art. 15 Z. O.), uit te maken of Oe. Katoe, indien hij benoembaar zou zijn, aan de standaardschool te Pajeti dan wel aan die te Karoeni geplaatst zou worden, maar dat nooit bedoeld kon zijn EEN PRICIPIEELE BESLISSING: of een heiden, die geen toenaadering tot het Christendom toont, een ongedoopte, in zendingdienst mag optreden als onderwijzer, om o.a. jongens te helpen opleiden, die straks goeroe zullen worden.

Het tweede argument der Vergadering bestreed ik met de opmerking, dat we terwille van het geld onze beginselen niet mogen verloochenen door een heiden in te schakelen in het zendingswerk, dat toch een werk van Christus is.

Op de derde bewering der Vergadering antwoordde ik, dat het met Oe. Katoe al „in orde” was, want ik had een dierbaar bekeeringsbriefje van hem ontvangen en hij kwam nu ook geregeld ter catechisatie. Ik zeide voorts, dat ik er niet aan twijfelde, of hij zou in Karoeni een voorbeeld van trouw blijven en, vanwege zijn bijzonder bevattingsvermogen, uitmunten in dogmatische kennis; hij zou dus wel in minimumtijd gedoopt kunnen worden, maar daarmee zou de zaak op een verkeerd spoor worden gebracht.

Vooreerst zou ik als Miss. Pred. van Oost-Soemba moeten worden losgemaakt, als mijn leiding — via de goeroes-Indjil — niet deugde en Karoeni als geestelijk herstellingsoord zou moeten dienen.¹⁾

¹⁾ Tot dat „losmaken” is het dan ook gekomen n.l. door mij eerst te schorsen, daarna nog eens te schorsen en eindelijk af te zetten.

Vervolgens, dergelijke bekeeringen zijn de vloek van ons zendingswerk! (zie sub par. 4 en 5).

In dit verband besprak ik nu de kwestie Oe. Katoe als symptoom van de tot dusverre gevolgde on-principieele zendingsmethode (zooals ik die beschreef in par. 5 van dit geschrift).

Het bleek uit de argumenteering der Vergadering maar al te duidelijk, dat men geen anderen weg wilde inslaan dan die gaat langs het oude (in par. 5 gememoreerde) lijntje.

Zelfs als de Miss. Pred. van Oost-Soemba, op wiens terrein Oe. Katoe woont, en dus, aan wiens geestelijke zorg de jongeman is toevertrouwd, qua predikant zegt: deze jongen toont absoluut geen „hang” naar het Christendom, als de geestelijke thermometer positief nul aanwijst, als het dus vaststaat, dat deze jongeman de parel van groote waarde niet begeerd heeft en zoodoende onmogelijk voor de aan hem toevertrouwde leerlingen (w.o. aanstaande goeroes) die parel kan laten schitteren, dan nog zegt de Verg.: wij willen en zullen hem benoemen.

Nu heeft de Vergadering achteraf¹⁾ in Maart 1937, d. i. 1 jaar en 4 maanden ná de November-vergadering van 1935, wel nieuwe argumenten aangevoerd, doch die argumenten gebruikte ze niet op de November-vergadering. In Maart '37 wil de Verg. n.l. het doen voorkomen alsof zij de beslissing inzake de benoeming van Oe. Katoe te Karoeni in Nov. '35 genomen heeft op grond van getuigenissen van Ds. Lambooy, wiens catechisant Oe. Katoe zou zijn geweest tijdens zijn verblijf te Pajeti, en van den heer Mobach, het hoofd van het internaat te Pajeti.

Doch beide heeren hebben op de November-vergadering hun getuigenis niet doen hooren. Ds. Lambooy niet, omdat

¹⁾ In April '36 schreef ik een brief aan de Soemba-Depp., waaraan ik het in deze par. gegeven relaas grootendeels letterlijk ontleen. Deze brief werd 7 Oct. door Depp. in afschrift aan de Verg. gezonden, met het verzoek de kwestie Oe. Katoe ook van haar kant te belichten. Eerst in Maart '37 voldeed de Verg. aan dit verzoek in een uitvoerig schrijven. Hiervan werd nòch door de Verg. nòch door Depp. aan mij een afschrift gezonden, hoewel — naar mij in Apr. '38 bleek — daarin beschuldigingen aan mijn adres voorkwamen. Ondanks mijn herhaald verzoek om dit voor mij bezwarend stuk mij in afschrift toe te zenden, werd het tot heden toe voor mij verborgen gehouden. Niettegenstaande ik o.a. in Juni '38 aan Appingedam schreef: „Blijft U zulks weigeren, dan is Uw opzet duidelijk mij in geen geval recht te willen doen.”

hij om bepaalde redenen zich ook overigens met geen woord in het debat heeft gemengd en de heer Mobach niet, omdat hij... met verlof in Holland was!!

Bovendien zouden die gunstige getuigenissen¹⁾ als grond voor benoeming geen betekenis kunnen hebben:

Ten eerste, omdat Oe. Katoe, zoolang hij als kasplant achter het glas van het internaat zat, uiteraard als iedere internist zich aan de regels van het internaat te onderwerpen had (zie sub par. 5).

Ten tweede, omdat hij, achter het glas vandaan, in Makassar en met name in Baing, na zijn terugkeer, zich niet als christen openbaarde. En aan de vruchten kent men den boom!

Ten derde, omdat zijn briefje van 6 Aug. '35 duidelijk maakt, dat slechts het rendabel maken van zijn diploma hem ter harte ging en zijn plotselinge ijver in kerk- en catechisatiebezoek bedoelt een baantje in zendingsdienst te krijgen.

Ten vierde, omdat hij valschelijk zweert bij den Naam Gods, dat zijn leugenachtige uitvluchten waarachtig zijn en alzoo zich op godslasterlijke wijze een plotselinge bekeering aanmeet.²⁾

Hoewel op de Nov.-verg. van 1935 die z.g. gunstige getuigenissen niet aanwezig waren, doch wel het godslasterlijk briefje, **ZETTE DE VERGADERING DE BENOEMING DOOR, TEGEN MIJN PRINCIPIEELE³⁾ BEZWAREN IN EN TEGEN MIJN WAARSCHUWING IN, DAT DE VERG. DE ZENDINGSORDE VERKRACHTTE**, die haar het recht

¹⁾ De Vergadering vond achteraf een oogenschijnlijk zeer bruikbaar argument. Zij verklaarde n.l., dat zij het gedrag van Oe. Katoe in Baing beschouwde als „een tijdelijke inzinking onder invloed van de (vijandige!) omgeving”. Dit argument zou kunnen opgaan t. a. v. een verbondskind. Niet t. a. v. Oe. Katoe, geboren als heidenkind, die zelf in het Verbond bewust moest treden, doch dat niet gedaan had, sinds hij als knaap naar Makassar gezonden was. Als de zending t.o. heidenkinderen, die zij zelf — vaak met het dwingend gezag van het Binnenl. Bestuur of met den knoet van den Radja — naar haar scholen gedreven heeft, het verbondsstandpunt inneemt, dan geeft ze blijk van wel zeer ernstige áfdwaling van de Geref. leer. Bovendien was er in Baing geen sprake van een vijandige omgeving, wat een ieder kan constateeren, die zijn aandacht schonk aan hetgeen ik op pag. 8 citeerde uit mijn rapport aan Depp. over de jaren 1931/33. De vetgedrukte zin op pag. 8 schreef ik einde '33, toen ik van het bestaan van Oe. Katoe nog niet wist!

²⁾ In Nov. '37 is Oe. Katoe door Ds. W. van Dijk gedoopt, omdat hij in Karoeni „trouw op catechisatie geweest is.” Doch dat hij zijn heidensch hart nog in zich omdroeg, bewijst een brief, door hem 15 Mei '38 (na mijn schorsing) aan zijn vader geschreven, welke brief in mijn bezit is. Ter gelegener tijd hoop ik dien brief ter sprake te brengen.

³⁾ Dat het benoemen van een heiden in dienst van het Werk van Christus een verzaking van de beginselen van Gods Woord is, blijkt o.a. uit Matth. 15 : 14 : „Laat ze varen, zij zijn blinde leidlieden der blinden. Indien nu de

ontzegt anders dan in ondergeschikte huishoudelijke zaken en dan nog slechts als de practijk op het zendingsveld ertoe noodzaakt, beslissingen te nemen.

14. APPÈL OP HOLLAND.

Nadat de Vergadering deze fatale beslissing genomen had, deelde ik haar terstond (nog terzelfder vergadering) mede, dat ik deze verkrachting van de eischen van Gods Woord, van de Geref. beginselen en van de Z. O. in Holland zou aanhangig maken.

Ik deed dit bij schrijven van 20 April '36 aan de Depp. der Soembazending. De brief bevatte een nauwkeurige weergave van het ontstaan van het conflict (zooals ik dit ook in de vorige paragraaf beschreef en meerendeels letterlijk aan genoemd schrijven ontleende) en verder schreef ik o.m.:

„Kan van een Zending, die op moet wekken tot geloof in Christus, maar als opvoeders willens en wetens heidenen gebruikt, kracht uitgaan?

Kan op zulk een zendingsmethode Gods zegen rusten?

En wordt door deze daad van de Vergadering mijn werk als Dienaar van Christus niet krachteloos gemaakt?!...

Mijn heele arbeid wordt door deze daad van de Verg. als prutswerk weggegooid.

Immers, zooals ik in mijn rapport 1931/33 schreef: ik heb op mijn terrein vele Christenen aangetroffen, vooral ook in Baing, die zich hebben laten doopen uit allerlei overwegingen, soms ook, doordat zij er door den goeroe als het ware bij de haren bijgesleept waren, terwijl hun hart verre bleef van den Heere. En ik heb met al mijn macht mij er op toegelegd om schijnbekeeringen te voorkomen; ik heb, door middel van de tucht, de Kerk van Christus op mijn terrein zuiver trachten te houden van insluipende wolven...

En in Baing is de kwestie Oe. Katoe onder heidenen en Christenen bekend; ook is de kwestie bekend bij al mijn goeroes, die er gestaâg door mij op gewezen worden,

blinde den blinde leidt, zoo zullen zij beiden in de gracht vallen". Dit beginsel is ook uitgedrukt in art. 21 der K. O., waar bepaald wordt, dat de Kerkeraden (dus i. c. de Zendende Kerkeraden door middel van de zendingsarbeiders) „alomme zullen toezien, dat er goede schoolmeesters zijn", die niet alleen den kinderen intellectueele kennis zullen bijbrengen, „maar dezelve in de godzaligheid . . . onderwijzen". Kon Oe. Katoe zijn leerlingen „in de godzaligheid onderwijzen", hij die zelf den Heiland niet zocht? En . . . hebben de zendende Kerkeraden (Appingedam c.a., Depp.), die de kwestie Oe. Katoe doodzwegen, dit art. 21 K. O. niet naast zich neer gelegd?

om bij hun discipelen steeds den eisch te stellen van oprechte bekeering — en nu plots stelt de Vergadering mij in het ongelijk!...

Heidenen en christenen in Oost-Soemba weten nu: de pendèta van Melolo is te streng, hij stelt te hooge eischen. In de Kerk hoeft het niet zoo nauw genomen te worden. Want Oe. Katoe mag zelfs als ongedoopte in zendingsdienst treden. En over een poosje krijgt hij toch wel den Doop...

Ik voel mij gedrongen dit alles U bekend te stellen...

We zitten in Melolo geografisch geïsoleerd, maar het zou wel zeer verdrietig zijn, als daar nog een geestelijk isolement bij kwam.

Het ruwweg negeeren van principiëele bezwaren, het in feite afbreken van moeizaam in O.-S. opgebouwd werk, het medoogenloos onderdrukken van de minderheid ter vergadering, het heeft wel isoleerend vermogen.

Maar erger is, dat door zulke dingen m.i. het zendingswerk een knak krijgt, die, zoo niet tijdig ingegrepen wordt, groote geestelijke schade zal aanrichten.

Ik leg U daarom de vraag voor (en ik hoop, dat ge, terwille van de belangrijkheid der zaak met spoed wilt antwoorden):

Mag een ongedoopte, een heiden, die tot het moment van zijn benoeming niet de minste neiging vertoonde om Christus te volgen, benoemd worden als onderwijzer aan een zendingsschool, die mede aanstaande goeroes opleidt?

Tenslotte verzoek ik U de Algemeene Vergadering op te dragen Oe. Katoe niet in zendingsdienst te laten arbeiden, dus ook niet door middel van een z.g. „voorloopige” benoeming, alvorens Uw beslissing is afgekomen.

Op de Alg. Verg. heb ik reeds gewezen op het feit, dat de onderhavige kwestie buiten haar beslissende bevoegdheid ligt, op grond van art. 15 sub c der Zendingssorde.

Ook deze herinnering weerhield de Vergadering niet haar wil door te zetten...

Derhalve is het dringend noodig, dat van bevoegde zijde de zaak in rechte banen teruggeleid wordt."

15. PERICULUM IN MORA! WAT DEED HOLLAND?

De Kerkeraad van Appingedam en de Deputaten hadden mij

beloofd „om in broederlijke trouw en in gemeenschap des Geestes mij terzijde te staan in mijn „gewichtigen en moeilijken arbeid.”

Nu had ik trouwe hulp noodig in gemeenschap des Geestes bij mijn moeilijken arbeid, die door de Vergadering ten aanschouwe van heidenen en christenen veroordeeld was geworden.

En ik appelleerde op die beloofde hulp!

Maar wat deed Holland?

Heeft de Kerkeraad van Appingedam, hebben Depp. woord gehouden?

Men oordeele:

Eerst in Oct. 1936, d. i. een half jaar na mijn dringend appèl, schreven Deputaten een briefje aan de Vergadering op Soemba om inlichtingen!

Evenwel alleen reeds art. 15 der Z. O. had, ook zonder dat de zaak in haar geheel den Depp. duidelijk was, hen moeten dringen tot ingrijpen.

Eerst in Maart '37 geeft de Vergadering de VOOR MIJ (NOG STEEDS) GEHEIM GEHOUDEN INLICHTINGEN.

Ondertusschen hoor ik op mijn dringend beroep niets, dan alleen in een paar regels de mededeeling (die mij Nov. '36 bereikte), dat Depp. zich om inlichtingen tot de Alg. Verg. hadden gewend en de belofte: „ZOODRA die inlichtingen binnen zijn, wordt deze zaak verder behandeld.”

Dat „zoodra” werd echter voorjaar 1938, toen Depp. zich opmaakten maatregelen te treffen om mij te schorsen.

Twee jaar werd het Zendingswerk blootgesteld aan gevaren, door mij in April 1936 aangewezen.

Twee jaar lang hebben Deputaten zich van de dreigende scheuring niets aangetrokken — den gevraagden spoed niet betracht en geweigerd de Zendingssorde te handhaven.¹⁾

Zóó deed Holland!

Heeft de Kerkeraad van Appingedam, hebben Depp. woord gehouden?

16. MIJN VERHOUDING TOT DE VERGADERING OP SOEMBA.

In „De Standaard” van 27 Maart 1939, alsmede in de

¹⁾ Twee jaar lieten Depp. en Appingedam c.a. niet alleen mij, maar met name de Kerken van O.-S., die getuigen waren van het feit, dat een heiden uit O.-S. door de Verg. werd aangesteld in het werk van Christus, in ongerustheid of de eischen van Gods Woord en onze Geref. beginselen in de Soemba-zending zouden geërbiedigd worden ja dan neen!

neutrale pers, zoo ook in het Zendingsblad van April '39 en in sommige kerkelijke bladen, werd in de publicatie van mijn afzetting o.m. gezegd, dat ik in conflict was gekomen met de Afzonderlijke (Bijzondere) Vergadering van miss. predikanten.

Deze mededeeling is niet geheel volledig.

De kwestie Oe. Katoe bracht mij toch allereerst in conflict met de ALGEMEENE VERGADERING (A.V.) van missionaire arbeiders, d. i. de vergadering van alle zendingsarbeiders, waarvan, behalve de miss. predikanten, ook het zendingspersoneel der hulpdiensten (schooldienst en med. dienst) lid is.

Op de BIJZONDERE VERGADERING (B.V.) van missionaire predikanten zijn steeds ook aanwezig (met adviseerende stem) de in hulpdiensten werkzame overige leden der A.V.

Een conflict met de A.V. is dus tegelijk een conflict met de B. V. De leden der eerste zijn dezelfde als die der laatste, op de A. V. zijn allen stemgerechtigd, op de B. V. alleen de predikanten.

Deze korte inleiding is noodig, om duidelijk te maken, dat het conflict zich niet tot een der beide vergaderingen kon beperken, vooral niet nu het besluit der A. V. om de benoeming van Oe. Katoe door te zetten, met algemeene stemmen — behalve de mijne dan — genomen werd.

1 Januari 1936, dus niet lang na de A. V. van 29 Nov. '35, overviel mij een ernstige acute ziekte, die operatief ingrijpen op Java noodzakelijk maakte.

Na de operatie schreef ik (op Java) mijn reeds besproken brief aan Depp. over de kwestie Oe. Katoe (April '36).

Vóór ons vertrek naar Java was door het Moderamen der Vergadering berekend, dat, als we eind Mei vergaderden, er nog ruim tijd overbleef om de noodige uitgaande stukken naar Holland te verzenden.

Dienovereenkomstig werd de voorjaarsvergadering vastgesteld op eind Mei 1936.

Op Java ontving ik (nog in April) een telegram met de vraag, wanneer ik op Soemba dacht terug te zijn.

Volgens dienstregeling der Kon. Paketvaart Mij. had ik te kiezen tusschen 14 en 28 Mei als data van aankomst te Waingapoe.

Overeenkomstig de afspraak zou ik dus 28 Mei nog op tijd gekomen zijn voor de Vergadering. Doch, om vooral toch de vergadering geen ongerief te bezorgen door haar te binden aan dien al te zeer aan het einde van Mei liggenden datum, besliste ik om 14 dagen eerder te vertrekken en antwoordde telegrafisch, dat ik reeds 14 Mei hoopte aan te komen.

HET WAS MIJN VASTE VOORNEMEN DE VERGADE-

RING BIJ TE WONEN — al zou ik me wegens ziekteverlof op Java hebben kunnen verontschuldigen — omdat op die vergadering het visitatie-rapport over Midden-Soemba nog besproken zou worden (kwestie goeroe-Indjil van Pajeti).

Opzettelijk geef ik dit eenigszins uitvoerig relaas, omdat mijn schorsing(en) en afzetting met name gegrond worden op scheurmakerij, waartoe als bewijs wordt aangevoerd: „dat Ds. Goossens, toen eenmaal het geschil betreffende Oe. Katoe gerezen was, meende de vergaderingen niet meer te kunnen bijwonen..... omdat daarin een begin van SCHISMA ligt.”¹⁾

Er was voor mij trouwens nog geen reden aanwezig om de vergaderingen niet meer bij te wonen. Ik leefde n.l. in de meest stellige verwachting, dat Holland (Depp. c.s.) het gewaarlijkte besluit der Vergadering t. a. v. Oe. Katoe met den meesten spoed zou ongedaan maken, doch ik kon niet verwachten, dat Depp. c.s. reeds in Mei '36 de in mijn schrijven van April '36 naar voren gebrachte kwestie Oe. Katoe afgehandeld zouden hebben.

Dat ik die Mei-vergadering nochtans niet bijwoonde, is mijns ondanks geschied.

Men vergaderde eenvoudig buiten mij om, verbrak, zonder eenig voorafgaand overleg, de afspraak om einde Mei te vergaderen en nam niets eens de moeite mij kennis te geven van den veranderden datum.

Zoo kon het gebeuren, toen ik 14 Mei te Waingapoe aankwam, dat de Vergadering reeds 2 dagen te Pajeti vergaderd had, er op hopen de (zooals de Verg. mij eerst 16 Maart '37 schreef), dat ik wellicht „den volgenden dag enkele oogenblikken disponibel (zou hebben) voor de behandeling van het visitatie-rapport Melolo en indiening van de visitatie-rapporten Anakalang en Karoeni.”²⁾

Men ziet: het visitatie-rapport Midden-Soemba, waartegen ik juist bezwaren had ingebracht, wordt niet genoemd als een zaak, waarbij mijn tegenwoordigheid van noode was.

Uit deze historie blijkt wel duidelijk:

1. Ik had het ernstig voornemen en achtte het juist van het

¹⁾ Uit conclusies Java-commissie.

²⁾ Voor insiders is het duidelijk, dat het een zonderlinge veronderstelling was (en moeilijk au serieux te nemen), dat ik, na een vijfdaagsche bootreis, mijn vrouw met 5 kleine kinderen en de bagage in den steek zou laten om zelf nog wat te vergaderen.

Kon de Vergadering dan niet anders dan tegen de afspraak, buiten mij om vergaderen? In Mei 1936 had zij daarvoor geen enkel behoorlijk argument. In 1937, bijna een jaar later, had zij geheel andere argumenten, die echter evenmin houdbaar zijn, hetgeen ik hier niet verder zal aantooenen.

- hoogste belang om de Vergadering in Mei '36 bij te wonen. Met het oog daarop vervroegde ik zelfs ons vertrek van Java met 14 dagen.
2. De Vergadering verbrak de afspraak en vergaderde zonder dat ik aanwezig kon zijn.
 3. Ze verzweeg voor mij den (veranderden) datum van vergaderen en stelde mij daardoor buiten de Vergadering.
 4. Ze achtte mijn aanwezigheid bij de bespreking o. a. van het visitatie-rapport Midden-Soemba (kwestie goeroe-Indjil Pajeti) niet noodig, gezien de specificatie van de punten, waarbij mijn aanwezigheid wel noodig geacht werd.
 5. Indien het juist is, dat in niet-samen-vergaderen schisma of scheurmakerij besloten ligt, dan heeft de Vergadering zich aan die zonde van separatie schuldig gemaakt in Mei 1936; afgedacht nog van het feit, dat zij reeds in November '35 den grond voor schisma gelegd heeft (benoeming Oe. Katoe met onderdrukking der minderheid), waarop ik Depp. in mijn brief van April '36 wees.

Nadat ik alzo in Mei 1936 uit de gemeenschap der Vergadering geëxcommuniceerd was, zag ik met te meer verlangen uit naar eenig bericht uit Holland, hopende dat de door de Vergadering bewerkstelligde toestand van verdeeldheid (gevaar van schisma) door krachtig ingrijpen van Depp. c.s. zou gereformeerd worden. Ik had immers, om den ernst van den toestand, op spoed aangedrongen. Door de Vergadering waren toch de kerkelijke ordeningen verstoord, zoowel art. 21 K. O. als art. 15 Z. O. De schriftuurlijke lijn was welbewust (immers ondanks mijn protest) verlaten.

Doch toen einde October de najaarsvergadering stond gehouden te worden, had Holland nog met geen letter geantwoord op mijn dringend schrijven. En zoo stond ik toen voor de vraag: wat moet ik doen, naar deze vergadering gaan of niet?

Wèl naar de vergadering gaan beteekende:

1. Dat ik als minderheid, die zich niet geconformeerd had aan de onschriftuurlijke beslissing der meerderheid, tegen mijn geweten in, zou meewerken aan de uitvoering van een besluit, dat ik niet anders kon zien dan als ZONDIG. Ik zou mijn consciëntie moeten laten overheerschen door stemmenmeerderheid.
2. Ik zou mede de verantwoordelijkheid dragen van een zendingmethode, die ik op grond van Gods Woord

- veroordeelen moest en waarvan de kwestie Oe. Katoe slechts een symptoom was.
3. Ik zou de Vergadering gesterkt hebben in haar meening, dat de Z. O. — zoo het haar wenschelijk lijkt — op zij gezet kan worden en daardoor haar independentisme gevoed hebben.
 4. Ik zou — en dat is voor de practijk misschien wel het voornaamste motief — de inlandsche gemeenten van heel Soemba, doch met name die van Oost-Soemba, in groote verwarring gebracht hebben. Want NIET IK, maar DE INHEEMSCHE BROEDERS EN ZUSTERS ZELF HEBBEN MET HUN OOGEN WAARGENOMEN, DAT TIJDENS MIJN ZIEKTEVERLOF OP JAVA de ongedoopte heiden Oe. Katoe door enkele heeren der Vergadering uit Oost-Soemba werd weggehaald en medegenomen naar Karoeni om daar in dienst der Zending (d.i. het werk van Christus) gesteld te worden. Ware ik ter vergadering getogen, alsof er niets gebeurd was, dan zou ik daarmede ten aanschouwe van de inheemsche christenen een demonstratie gegeven hebben in den geest van: het komt er niet zoo erg op aan! We behoeven het niet zoo nauw te nemen! Terwijl toch mijn onderwijs op Oost-Soemba juist inhield: het komt er zeer op aan de Kerk van Christus zuiver te houden en we moeten het met de eischen van Gods Woord zeer nauw nemen!

Ik schreef daarom d.d. 22 Oct. '36 aan de Vergadering, dat ik **voorloopig** de vergadering niet kon bijwonen.

Op dat „voorloopig” komt het aan. Dat mag niet weggelaten worden, zooals door de promotors van mijn schorsing(en) en afzetting gaarne gedaan wordt.

Want daarin ligt uitgedrukt, dat ik geen plan had mij voorgoed aan de Vergadering te onttrekken, doch slechts zoolang als Holland niet geantwoord had en de deformatie van het zendingswerk al zwijgend handhaafde.

GEEN SEPARATIE DOCH REFORMATIE was mijn oogmerk.

En aangaande deze mijn bedoeling liet ik de Vergadering niet in het onzekere, want ik schreef letterlijk in mijn brief: „De Vergadering gelieve wel te bedenken, dat ik me bij mijn besluit om niet ter vergadering te verschijnen, geenszins een man van de afscheiding, doch van de doleantie gevoel. Immers, de kwestie Oe. Katoe (o.a.!) deed me ernstig op principiële gronden protesteeren — doch Uzelf zettet me in Mei buiten de Vergadering.”

Om dat „voorloopig” gaat het dus!

Hoe lang die voorloopige toestand duren zou?

Zulks hing geheel en al af van Deputaten c.s., die immers door mij DRINGEND verzocht waren MET SPOED aan de GEVAARLIJKE SITUATIE een einde te maken!

Zelf hoopte ik van harte, dat ik spoedig de vergaderingen weer zou kunnen bijwonen.

En ik verwachtte ook niet anders.

Want zoo ooit, dan was het thans toch den zendenden Kerken en Deputaten geboden, in het belang van het Werk en de Kerk van Christus op het zendingsterrein, onverwijld energiek op te treden.

Zoo ooit, dan was thans de tijd aangebroken voor Depp. en mijn zendenden Kerkeraad om hun belofte in te lossen: „om in broederlijke trouw en in gemeenschap des Geestes mij terzijde te staan...”

Doch... Holland zweeg en bleef zwijgen, gedurende gansch 1936 en ook nog gedurende het geheele volgende jaar (1937), over de principes, die in het zendingswerk geldend zouden zijn.

17. DE VERGADERING GAAT EEN STAP VERDER.

DE KWESTIE KANANGGAR EN EEN AXIOMA.

Twee fatale stappen had de Vergadering reeds gedaan:

Ze had in Nov. '35 grondlegend schismatiseerend werk verricht, door de Z. O., „de generale, ons allen bindende, regeling onzer Kerken” opzij en de benoeming van Oe. Katoe door te zetten. Ze had voortgaand schismatiseerend werk verricht door mij in Mei '36 buiten de Vergadering te sluiten.

Ze heeft in 1937, DOOR HET WERKELOOS TOEZIEN VAN DEPUTATEN DAARTOE IN STAAT GESTELD, haar schismatiek werk nog verder voortgezet.

De Vergadering schiep namelijk als nieuwe kwestie: DE KWESTIE KANANGGAR en deed daarmee de derde stap op het schismatieke pad.

Het aandeel, dat Depp. hebben aan deze verwoestende activiteit der vergadering, wordt uitgedrukt in dit axioma: „*Indien de kwestie Oe. Katoe nog in 1936 met kracht en spoed ware aangepakt, zouden er in 1937 geen nieuwe kwesties zijn gerezen.*”

De geest, die de Vergadering dreef om tegen mij (en helaas niet alleen tegen mij, maar tevens tegen de Kerken van Oost-Soemba) in steeds feller antagonie op te treden, is te verkla-

ren uit de omstandigheid, dat de Verg. constateerde, dat ik mijn bezwaren tegen haar principes en methode behield en mijn verzet daartegen doorzette tot in Holland toe.

En... zooals ik reeds in het voorgaande (par. 12) aan de hand van getuigenissen van anderen bewees: wie in conflict komt met de Verg., wie de zondige toestanden aanpakt — HIJ HEEFT TE REKENEN MET DE GEVOLGEN.

KANANGGAR is een gemeente in Oost-Soemba, waarover de Engelen in den hemel zich verheugen; een gemeente van kinderen Gods in belijdenis en levensopenbaring.

Een gemeente, die in 1937 geleid werd door een college van oudsten, waarvan elk der leden stuk voor stuk een sieraad zou zijn voor elken Hollandschen Kerkeraad: mannen vol des geloofs en des H. Geestes, bezielde met heiligen ijver voor hun Heere en Zaligmaker; begaafd met wijsheid en kloek verstand, mannen, van wie in den vollen zin des woords gold: bekwaam om te leeren.

Deze gemeente begeerde geïnstitueerd te worden; zich als lichaam van Christus zelfstandig te openbaren te midden van de heidenwereld.

De weg om tot institueering te geraken, is in art. 19 Z. O. „de generale ons allen bindende regeling onzer Kerken”¹⁾ — uitgestippeld. Volgens dit artikel had ik, als D. d. W. op het zendingsterrein Oost-Soemba, o.a. het advies in te winnen van de Bijz. Verg. v. miss. pred. Daar ik tegen deze Vergadering principiële bezwaren had, juist t. a. v. haar niet-waken voor de zuiverheid van de gemeente van Christus, zou het opzichzelf begrijpelijk zijn, dat ik deze Verg. niet competent achtte een juist advies te geven inzake de institueering van een gemeente.

Doch: het krachtig verlangen dezer gemeente van Christus om tot openbaring te komen, noodzaakte mij — mede in verband met mijn a.s. verlof — de institueering te bevorderen; en eerbied voor de Z. O. (de generale ons allen bindende regeling) dreef mij, over mogelijke bezwaren heenstappend, me tot de B. V. te wenden bij schrijven van 12 Febr. '37 met het verzoek in Kananggar een onderzoek te willen instellen naar de mogelijkheid van institueering en ter fine van advies.

¹⁾ Deze juiste uitdrukking komt voor in een brief van den Kerkeraad van Appingedam d.d. 6-1-'38.

In de vergadering van Maart '37 was mijn schriftelijk verzoek ter tafel.¹⁾

Op dit verzoek werd NIET EENS GEANTWOORD!

Van een lid en een adviseerend lid der B. V. hoorde ik eenigen tijd daarna, toen zij in Melolo bij ons logeerden(1), dat dit verzoek NIET IN BEHANDELING WAS GENOMEN, omdat er andere zaken waren, die veel tijd vroegen.²⁾

Tegenover deze beide heeren heb ik toen terstond mijn groote verontwaardiging geuit over deze houding der Verg., die ik diep-treurig en een schande voor een zendingsvergadering noemde. Want **kon er ooit een belangrijker punt op het agendum van een zendingsvergadering voorkomen dan de institueering van een gemeente van Christus?**

Institueering van een gemeente is toch het sluitstuk van allen zendingsarbeid! „Dáár komen we hier voor, om dat te bereiken! En als het dan zoover is... dan heeft de Zending geen tijd om er zich mede te bemoeien!”³⁾

De beide heeren hadden hiertegen niets in te brengen.

In Mei '37 kwam de Vergadering weer bijeen.

De gemeente van Kananggar, met mij stellig verwachtend dat een commissie uit de Verg. een onderzoek zou komen instellen, verspreidde zich niet in de tuinen, maar bleef in de buurt van de kampong, gereed om de broeders te ontvangen.

Evenwel... de Vergadering liet niets van zich hooren, verwaardigde zich zelfs niet, om op het verzoek te antwoorden!

(Ze heeft trouwens nimmer, nòch op dezen, nòch op later haar toegezonden brieven uit Oost-Soemba ooit geantwoord!)

Al weer door middel van een adviseerend lid der B. V., dat

¹⁾ Hoe onwaar de voorstelling is, die Depp., c.s., gesteund door het Rapport der Java-commissie, geven, als zou ik me (liefst met de Kerken van O.-S.!) afgescheiden hebben van overig Soemba en sinds de kwestie Oe. Katoe gerezen was (Nov. '35) geen contact meer onderhouden hebben met de andere zendingsterreinen op Soemba, blijkt (o.a.) uit mijn brief van 12 Febr. '37, in welken brief ik

1ste de B. V. uitnoodig om in Kananggar (O.-S.) te komen, in verband met art. 19 Z.O.;

2-e dringend verzoek aan Ds. W. van Dijk (scriba Alg. Verg., tevens Miss. Pred van West-Soemba) om de attestatie te zenden van een lid uit W.-S., welke attestatie, ondanks herhaalde aanvraag, nog steeds niet ontvangen was.

3-e verzoek aan de A. V. om het pensioen van een invaliden schoolgoeroe te regelen.

²⁾ Naar mij eerst in April '38 bleek, is op deze vergadering de apologie der Vergadering opgesteld inzake de kwestie Oe. Katoe — een apologie, tevens aanklacht tegen mij, die tot op heden toe voor mij verheimelijkt wordt.

Zie ook de noot op pag. 37.

³⁾ Deze woorden komen ook voor in mijn brief aan Depp. van 16 Juli '37.

na die Mei-vergadering bij ons logeerde, vernam ik officieus, dat de B. V. BESLOTEN HAD NIET NAAR KANANGGAR TE GAAN en dus — met opzij-zetting van art. 19 Z. O., „de generale ons allen bindende regeling onzer Kerken” — ADVIES INZAKE DE INSTITUEERING VAN EEN GEMEENTE VAN CHRISTUS WEIGERDE.

Hoe durfde de Vergadering dit te bestaan!

Er is ergens diep in het binnenland van Oost-Soemba een levende gemeente van Christus, die hartelijk begeert om, naar het Woord Gods, haar roeping te volbrengen en als zelfstandige gemeente zich in deze wereld te openbaren.

Ze heeft nooit eenige „kwestie” met de vergadering gehad, ze is zelfs geheel onschuldig aan „het gekrakeel der dominees”, ze kan het heelemaal niet helpen, dat de Vergadering van ouds af leeft in een sfeer van „haat en nijd”, van „eigenzinnigheid en 'tzoeken van eigen eer.”

Ze kan het ook niet helpen, dat door het zwijgen van Holland een ook haar verontrustende kwestie nog steeds bestaat.

Ze verheugt zich dagelijks in haar Heiland en is blijde, dat ze zich eindelijk tenvolle zal kunnen openbaren als gemeente des Heeren.

Met vreugde laten haar leden de tuinen in den steek om de broeders, die haar helpen zullen om tot het begeerde doel te geraken, hartelijk te ontvangen.

Helaas — helaas!! Zij wordt tot dupe gemaakt van den derden stap der Vergadering op het schismatieke pad!

Zij wordt door de Vergadering geëxcommuniceerd!

18. ONGELOOFLIJK — MAAR TOCH WAAR!

„We kunnen ons moeilijk voorstellen, dat een verzoek aangaande een zoo betekenisvolle zaak als de institueering van een inlandsche Kerk op het zendingsterrein door de afzonderlijke Vergadering van de D. d. W. niet in behandeling zou worden genomen of onderzoek dien-aangaande zou worden geweigerd.

De Vergadering is evenzeer als U en wij aan art. 19 der Zendingsorde gebonden”.

Zoo schreef de Kerkeraad van Appingedam mij dd. 18 Aug. 1937.

„Een verbreken van deze orde zou een middel kunnen worden in de hand des Satans om scheuring met andere gemeenten op Soemba te weeg te brengen”.

Zóó schreef de Kerkeraad van Appingedam mij dd. 9 Maart 1938.

En de Voorzitter van den aldus schrijvenden Kerkeraad is tevens Voorzitter van het college van Soemba-deputaten.

Dezelfde gedachten, in deze citaten uitgedrukt, leefden terstond ook in mijn hart, toen ik officieus mededeeling ontving van het besluit der Mei-vergadering t. a. v. de instituëring van Kananggar.

Ik kon me niet voorstellen, dat een zendingsvergadering welbewust zóó liefdeloos tegenover een onschuldige gemeente des Heeren zou handelen; dat ze in een zoo betekenisvolle zaak als het tot openbaring helpen brengen van het Lichaam van Christus in een heidensch centrum haar hooge en heilige roeping weigerde te vervullen.

Ik verwonderde me er over, dat ze de Z. O., als háár niet bindende, ook nu weer aan den kant zette.

En ik gevoelde terstond, dat deze handelwijze niet anders inhield dan EXCOMMUNICATIE VAN OOST-SOEMBA, SCHEURING, BREUK.

Het kòn niet anders, zoo meende ik, de broeders dwaalden, maar zouden, zoodra hun gewezen werd op de ernstige consequenties van hun besluit, hun dwaling inzien en het besluit herroepen.

19. POGING TOT HERSTEL.

Na de heidenbenoeming in 1935, na de excommunicatie van mij in 1936, nu ook nog in 1937 excommunicatie van de gemeenten van Oost-Soemba!

Het kòn, het mócht niet waar zijn!

Enkele uren nadat ik van het besluit der Vergadering op de hoogte was gekomen, zocht ik telefonisch verbinding met Ds. W. v. Dijk, die nog met zijn gezin te Pajeti vertoefde.

Ik heb hem gezegd, dat m.i. de Vergadering de consequenties van haar besluit niet doorzien had; dat, als de Verg. meende tegenover mij persoonlijk iets te moeten ondernemen, ze dan zeker de onschuldige gemeenten van Oost-Soemba niet tot slachtoffer mocht maken en tot excommunicatie van die gemeenten overgaan; dat ze zich ernstig bezondigde tegenover Christus zelf, als ze Hem de instituëring van een zijner gemeenten moedwillig onthield en weigerde haar roeping en picht te vervullen.

Van zijn kant beweerde Ds. van Dijk, dat Oost-Soemba

zelf zich had afgescheiden, doordat ik niet ter vergadering kwam en dat daarom de Vergadering zich in het geheel niet met Oost-Soemba kon bemoeien. Holland (Depp.) moest maar uitmaken, wat de Vergadering inzake de institueering van Kananggar had te doen.

Alsof ik, à la Louis XIV, zeggen kon: „Oost-Soemba ben ik!”

Ik heb gemeend het conflict, dat steeds scherper kanten begon te krijgen, niet op de spits te mogen drijven door terstond het fatale besluit der Vergadering als fait accompli te aanvaarden. Alvorens ik deze nieuwe kwestie in Holland aanhangig zou maken, moest de Vergadering gelegenheid hebben zich alsnog te bezinnen en, zoo het kon zijn, op haar besluit terug te komen.

Ik deed Ds. van Dijk mede, dat ik van plan was deze zaken naar Holland te telegrafeeren, doch dat ik hiermee toch nog even zou wachten, teneinde hem in de gelegenheid te stellen zich met de beide andere leden der B. V. te verstaan over herziening van het besluit.

Enkele dagen daarna zou ik dan de eindbeslissing per telefoon vernemen.

Op den afgesproken dag informeerde ik telefonisch naar den uitslag.

Helaas... mijn poging had gefaald. Het besluit bleef gehandhaafd door de B. V. En nu WELBEWUST, want de consequenties waren haar stuk voor stuk voorgerekend.

„Maar we spreken nog wel samen”, zoo zeide Ds. van Dijk, „want ik kom met mijn gezin over een paar dagen bij jullie logeeren”.

En langs de kabels ijelde nog in Mei '37 van Indië naar Holland het noodbericht:

„Lammertsma, Appingedam. Uit persoonlijke grieven tegen mij weigert Vergadering medewerking institueering Kananggar stop Christus' gemeente dupe stop. Verzoeker regelrecht toestemming kerkeraad.

Goossens.”

20. WIE ZOU NIET WEENEN?

Tusschen de beide telefoongesprekken, die ik met Ds. van Dijk voerde, lag een Zondag.

Een Zondag, die voor de gemeente van Kanaggar een bijzondere feestdag had kunnen zijn, een dag van aanbidding en dank aan den Heere, een dag van vreugdevolle ontmoeting en van broederlijke gemeenschap met enkele Dienaren van

Christus, gezonden door de Kerken van Holland, gekomen om mede te werken aan het tot volle ontplooiing komen van de gemeente des Heeren in Kananggar.

Want, toen de afgevaardigden van de B. V. in de voorgaande werkdagen niet waren verschenen, zouden ze toch zeker den Zondag in Kananggar zijn!

Ik ondernam de reis naar Kananggar, die ik zoo gaarne met de afgevaardigden der B. V. had gemaakt, alleen, het hart vol zorgen en droefheid. Ik wist, dat de gemeente van Kananggar — tenzij de Vergadering terugkeerde van haar weg — de facto geëxcommuniceerd was.

In Kananggar, nog vóór ik van 't paard gestegen was, verwonderde vragen van verzamelde broeders en zusters: „Is U maar alleen?”

Het moeilijkste oogenblik, dat ik ooit heb meegemaakt als Miss. Predikant!

„Is U maar alleen?”

Dus: geen feestdag, geen blijheid, geen broederlijke gemeenschap met de leidslieden der Soembaneesche christenen, die de gemeente nu voor 'teerst hoopte te ontmoeten!

Doch een DIES ATER, een zwarte dag, een dag NIET van gemeenschap, maar van SCHEURING.

De gemeente van Kananggar bleef daar evenwel dien dag en nog geruimen tijd nadien, onkundig van.

Want ik durfde den teleurgestelden broeders en zusters op hun vraag geen ander antwoord te geven, dan dat er vanwege de B. V. mededeeling van verhindering was gekomen.

Ik schaamde me zoozeer over het besluit van de B. V. dat ik over den aard der verhindering verder niets uitliet.

Bovendien hoopte ik nóg op herziening van het besluit.

Schaamte over het onrecht, door een Vergadering van Dienaren des Woords den eenvoudigen geloovigen te Kananggar aangedaan, weerhield me — ook nadat de herroeping van het besluit was afgewezen — de bedroevende beslissing mede te deelen.

Ik had ook den moed niet om de inheemsche broeders onverwachts bloot te stellen aan den **geestelijken knak**, die het besluit der Vergadering onvermijdelijk bewerken moest.

Deze „jonge” Christengemeente mocht toch van haar geestelijke leidsleiden iets anders verwachten dan een liefdelooze behandeling, die er op neer kwam, dat een gemeente des Heeren in haar ontplooiing werd tegengestaan; dat de Vergadering van miss. Dienaren des Woords met die gemeente geen bemoeienis wilde hebben.

Wat zou er straks in de ziel van die jeugdige gemeente omgaan!

Wee der wereld van de ergernissen!

21. VREDE, VREDE? MAAR ER IS GEEN VREDE.

De Vergadering had in Maart '37 haar brief inzake de kwestie Oe. Katoe, waarin zij mij tevens bezwaarde, reeds verzonden.

Doch... daar was ik onkundig van.¹⁾

De B. V. had ook reeds in Maart '37 het verzoek om advies te willen geven inzake de institueering van Kananggar niet in behandeling genomen, en in haar zoo juist gehouden samenkomst van Mei '37 beslist geweigerd aan dat verzoek te voldoen en bij haar weigering volhard, ondanks ernstigen aandrang mijnerzijds tot herziening van haar besluit.

Ds. van Dijk met zijn gezin logeerde in de pastorie te Melolo en zou, volgens telefonische belofte, nog spreken over deze weigering.

Een penibele kwestie, die ernstige controversen inhiel.

Was het dáárom, dat de gastheer te Melolo tevergeefs wachtte op de beloofde nadere verklaringen van zijn gast?

Als gastheer kon hij deze penibele zaak niet aansnijden, wilde hij de wetten der gastvrijheid niet schenden.

Toen eindelijk het uur van scheiden gekomen was, had Ds. van Dijk nog met geen woord over de hangende kwesties gesproken; nòch over de kwestie Oe. Katoe, nòch over de zaak Kananggar!

De auto ronkte... handgewuif... een stofwolk... Melolo lag weer als uitgestorven te blakeren in de zon.

Maar mijn hart had geen vrede!

Moest dat nu zóó? En mocht dat zóó?

Er waren toch dingen gebeurd, die voor de toekomst van het zendingswerk het ergste deden vreezen!

Ja, niet enkel de toekomst, reeds het heden schreeuwde om redding.

Was niet — om bij de toen meest recente gebeurtenis te blijven — de gemeente van Kananggar daadwerkelijk door de B. V. geëxcommunieerd? Waren onschuldige inheemsche kinderen Gods van Oost-Soemba niet uitgebannen uit de gemeenschap der zending(svergadering), met de woorden: wij kunnen ons niet met Oost-Soemba inlaten, omdat Ds. G. de vergaderingen niet bezoekt?

De toestand was dus kritiek!

¹⁾ Zie op pag. 48 noot 2.

Indien ik nu waarlijk de oorzaak was van dezen toestand, dan had geen persoonlijke ontmoeting met mij moeten voorbijgaan, zonder dat ik broederlijk, maar krachtig vermaand was geworden en zonder dat men mij met argumenten had trachten te overtuigen.

Zelf had ik, vanaf het ontstaan der kwestie Oe. Katoe, ja, reeds jaren vóórdien, steeds de broeders in het aangezicht weerstaan en openlijk mijn bezwaren geargumenteed naar voren gebracht.

Ik kon er dan ook geen vrede mee hebben, dat nu, nu het zendingswerk in zulk een kritiek stadium verkeerde, er vanwege de Vergadering (in casu Ds. van Dijk) met geen woord (nog minder met een daad) gepoogd werd om aan den onhoudbaren toestand een einde te maken — ja, dat juist door een nieuwe beslissing het conflict was toegespitst.

De Vergadering nam besluiten van de meest verstrekkende consequentie, doch bespaarde zich de moeite om mij (en Oost-Soemba) van schuld te overtuigen of te vermanen.¹⁾

Er was nog iets, dat ik niet rijmen kon:

Volgens de telefonische mededeeling van Ds. van Dijk was ik de zondaar. Doch voor het oog van de gansche christelijke gemeenschap van Oost-Soemba demonstreerde men (na Ds. van Dijk ook nog de meeste andere leden der Vergadering gedurende 1937): „Christenen van Oost-Soemba, aanschouwt en ziet: We leven in vrede en in de beste harmonie met Ds. Goossens. Immers, we logeeren gaarne bij hem, zonder dat een hard woord valt. Maar met U, kinderen Gods van Oost-Soemba, willen we niets te maken hebben; en met name met U, gemeente van Christus te Kananggar, wat hebben we met U te doen?”

Vrede, vrede! doch daar is geen vrede!

22. OM MIJNER BROEDEREN EN MIJNER VRIENDEN WIL ZAL IK NU SPREKEN: OM DES HUIZES DES HEEREN ONZES GODS WIL... (Ps. 122).

Ook na de weigering der B. V. om op haar besluit terug te

¹⁾ Hoewel gedurende het gansche jaar '37 nog verschillende zendingsbroeders (sommigen met gezin) bij ons logeerden volhardde men bij de aangenomen houding: achter mijn rug om mij in Holland beschuldigen — zonder een woord van persoonlijk vermaan tot mij te richten.

Zelfs de eind-beschuldiging (scheurmakerij), die tot mijn schorsingen leidde, geschiedde telegrafisch achter mijn rug om.

En zonder mij eerst gelegenheid te geven mij te verdedigen tegen deze verheimelijkte beschuldiging, schorsten mij de Kerken van Appingedam en Delfzijl (geleid door Soemba deputaten) telegrafisch, ook toèn nog de gronden voor mij verbergende: en... zette de Classis Appingedam, geleid door Soemba-deputaten, mij af.

komen en nadat Ds. van Dijk vertrokken was, zonder zijn belofte om te spreken in te lossen, meende ik niet te mogen berusten in de gevaarlijke en diep bedroevende situatie, waarin het zendingswerk gekomen was en nog dreigde te komen.

Mochten mensen, en dat nog wel Dienaren des Woords en zendingsarbeiders, het werk Gods op Soemba en zijn Kerk opofferen aan hun „standpunt“?

Nòg wilde ik niet aannemen, dat de broeders der Vergadering, als hun nogmaals met ernst op het ontoelaatbare van hun handelwijze gewezen werd, zouden volharden bij een besluit, dat catastrophale gevolgen moest hebben en dat de grootste ellende moest brengen over de kerken op Soemba, men name die van Oost-Soemba. Een besluit, dat de harten der bruine broeders en zusters in Oost-Soemba moest benauwen en verontrusten, dat hun geloofsleven zou schokken, hun zou ontnemen hun stil en gerust leven in alle godzaligheid.

Om der wille van mijn bruine broeders en vrienden, maar ook om der wille van mijn blanke broeders, mòest ik spreken, opdat er geen beroering, doch vrede zou zijn.

Opdat het vrede zou blijven in de harten der geloovigen in Oost-Soemba, opdat het vrede zou worden, zoo het mogelijk ware, met den kring van zendingsarbeiders, met welke ik zoo gaarne in eenheid van geest en in één heilig streven zou samenwerken.

Om des huizes des Heeren onzes Gods wil, om der wille van de Kerk van Christus op Soemba mòest ik nòg een krachtige poging doen om het nabije onheil af te wenden.

En daarom ging ik spreken en ondernam ik die poging, Mijn hart drong me daartoe.

23. VAN HET WESTELIJK FRONT GEEN NIEUWS.

Des daags na het vertrek van Ds. van Dijk en de zijnen naar West-Soemba, stond mijn besluit vast.

Er was wel iets „menschelijks“ in mijn hart opgekomen, dat het mij niet gemakkelijk gemaakt had om tot mijn besluit te komen. Maar om der wille mijner broederen en om der wille des huizes onzes Gods heb ik die „menschelijke“ bezwaren kunnen overwinnen.

Mijn besluit was: zoo spoedig mogelijk naar West-Soemba reizen en aldaar de broeders van aangezicht tot aangezicht op hun zonde wijzen en hun bezwaren geen scheuring te forceeren.

Terstond begon ik aan de uitvoering van dit besluit.

Telefonisch kondigde ik mijn komst aan; de auto werd reis-

vaardig gemaakt en weldra was ik bezig den zoo km langen weg naar het westen af te leggen.

Het zou een aanval, maar een broederlijke aanval worden op het front dergenen, die op scheuring aanstuurden.

Voor deze **reis naar het westen** vraag ik des lezers bijzondere aandacht.

Deze krachtige daadwerkelijke poging om de geslagen breuk te herstellen wordt namelijk door de tegenstanders angstvallig verzwegen of zóó terloops vermeld, dat een ieder daar over heen leest.

Van het standpunt dier tegenstanders is dit zeer verstandig gezien.

Immers, de Vergadering en Deputaten (c.s.) kunnen van hunnentwege op niet één daadwerkelijke poging tot heling der breuk wijzen. Zelfs niet op één persoonlijke broederlijke vermaning aan mijn adres. En om nu tòch als grond voor mijn schorsing(en) (resp. afzetting) *scheurmakerij* te kunnen aanvoeren, moest (onder andere) mijn speciale vrede-reis naar het westen zoo goed mogelijk verzwegen worden.

In Anakalang waren de broeders van West-Soemba bijeengekomen. Ik heb hen ernstig gewezen op al hetgeen, waarop gewezen moest worden om der wille des huizes onzes Gods en om der broederen wille.

Ik heb hun zelfs gezegd: als zij inzake het besluit t. a. v. de institueering van Kananggar hun schuld wilden erkennen, het voor mij ook gemakkelijker zou zijn van hen aan te nemen, dat zij in de kwestie Oe. Katoe volkomen te goeder trouw hadden gehandeld.

De broeders meenden evenwel op hun „standpunt” te moeten blijven staan. Ze weigerden de toegestoken hand te aanvaarden.

Vervolgens heb ik hun gewezen op het onware van hun beweren, dat ze zich niet met Oost-Soemba konden inlaten, wijl zij — naar ik toevallig vernomen had — op diezelfde Meivergadering zich zeer positief met Oost-Soemba ingelaten hadden.

Ze hadden o.m. bepaald, wie, tijdens mijn a.s. verlof als consulent voor Oost-Soemba benoemd diende te worden!

De broeders hadden hier evenwel hun verklaring voor, n.l. deze: vast staat, dat één uit ons midden consulent moet worden; het consulentschap van Oost-Soemba is daarom ook niet ter vergadering behandeld als een kwestie van Oost-Soemba, doch als een kwestie van ons persoonlijk, een kwestie die onze personen betrof.

Dergelijke sophisterij kan men m.i. gevoegelijk laten voor wat ze is. Ik vermeld ze slechts om te laten zien in wat voor kromme bochten de heeren zich wrongen om niet van hun „standpunt” te tuimelen.

Intusschen, tegen dit onwrikbaar stalen front ketste alle broederlijk vermaan af.

Men wilde geen stap terug.

De verre reis was tevergeefs geweest, de eenheidspoging had gefaald!

Alles bleef, zooals het was.

Van het westelijk front geen nieuws!

24. STEMMING IN OOST-SOEMBA.

Het zou me niet gelukken, in nòg zooveel woorden niet, de diepe verslagenheid in Kananggar en in geheel Oost-Soemba te schilderen.

Een Vergadering van Dienaren des Woords had in Oost-Soemba een gemeente van Christus ten diepste geërgerd, haar liefdeloos van zich afgeschud. Ze had de vrucht van het Woord en den Geest van Christus moedwillig geweigerd te aanvaarden. Ze had haar eigen „standpunt” en verder bekommerde zij zich niet om „jeugdige gemeenten” en om het geloofsleven van Oost-Soembaneesche kinderen Gods. Dat moest de schokken maar kunnen verdragen!

Neen, ik zal niet trachten de wereld der ergenissen te beschrijven, of vermelden de duizend vragen, die angstig oprezen in de harten der geloovigen in Oost-Soemba.

Men trof vergelijkingen: van eigen heidensche Radja's waren de Soembaneezen van oudsaf gewend, dat onschuldigen naar willekeur gekneveld werden — maar wat had de Vergadering nu anders gedaan?

DE GEMEENTE VAN KANANGGAR SCHREEF ZELF aan den Kerkeraad van Appingedam dd. 11 Juli '37 o.a.:

„'t Bovengenoemde heeft in ons hart ergernis verwekt en allerlei vragen dringen zich in ons hart naar voren in verband met de B. V. van miss. pred.:

1. De Vergadering van Maart '37 negeerde de zaak der institueering alsof het maar iets onbelangrijks gold, terwijl het toch in werkelijkheid geen kleine zaak betreft: want het gaat om de vrucht van het Woord en den Geest des Heeren, die in Kananggar werkten.
2. De B. V. van Mei '37 heeft verklaard, dat de kwestie, die er is tusschen deze Vergadering en onzen predikant, de reden was om de institueering hier tegen te

houden. Dat houdt in: de B. V. van pred. geeft ons, gemeente van Kananggar, de gerezen kwestie te dragen; dat houdt ook in: het Werk des Heeren zelf, n.l. de vrucht van het Woord en den Geest des Heeren, die in ons grijpt is, wordt tegengestaan door de B. V. (door menschen!)... Hoe kon de B. V., onze leidslieden, zóó handelen en spelen met het Werk des Heeren?

Is er dan geen vreugde bij de broeders, die onze leidslieden zijn, omdat er een oogst van rijpe vrucht is in den hof des Heeren?

En ook nog dit: wordt zoo niet een kwestie van menschen op den voorgrond gesteld, terwijl de zaak des Heeren op den achtergrond geplaatst wordt?

Zooals uit het bovenstaande blijkt, kunnen wij geen hoop meer stellen op de B. V. Daarom vragen wij aan U, broeders Kerkeraad van Appingedam, ons toe te staan om tot zelfstandigheid te komen."

En de Kerkeraden van Melolo en Petawang voegden aan hun gunstig advies inzake de institueering van Kananggar (uitgebracht aan den Kerkeraad van Appingedam) nog dit toe:

„Daarom betreuren wij het diep, dat de Verg. v. miss. pred. den opbloei van Christus' gemeente belemmeren, zooals het thans de gemeente van Kananggar treft, slechts geleid door allerlei bedenkzelen en roerselen van het menschelijk hart, welke er niet behoren te zijn en gevoed te worden onder christenen."

25. GALLIONISME.

Welk een catastrophale situatie was nu reeds voortgekomen men **UIT HET DOODZWIJGEN DER KWESTIE OE. KATOE DOOR DEPUTATEN EN APPINGEDAM** c.a.!

Dat ik in Mei '37 de weigering der B. V. om aan de institueering van Kananggar mede te werken telegrafisch en niet per brief mededeelde aan den Kerkeraad van Appingedam (wiens Voorzitter tevens Voorzitter van Depp. is), had opzichzelf al de beteekenis van een noodkreet om hulp, van een dringende aansporing: Grijpt met den meesten spoed in! Verbreek uw ondraaglijk stilzwijgen! Het werk wordt verwoest! Laat de gemeente van Christus niet de dupe worden!

Wie zou anders verwachten mogen dan dat Appingedam of Deputaten nu haastig recht zouden doen? Om des huizes des Heeren, onzes Gods, wil!

Heel Oost-Soemba was ontroerd, diep geërgerd en ten hevigste verontrust.

En degenen, die aan de eenvoudige bruine broeders en zusters in Oost-Soemba op de meest liefdelooze wijze, de grootste ergernissen hadden gegeven, dat waren de missionaire Dienaren des Woords, van wie het Soembalied zingt:

En ze gaan: de vredeboden! —
Mannen, vrouwen! — in Gods kracht!
Willig en vol overgave,
Worden d'offers God gebracht!"

Hoe vaak ook zullen deze regels gezongen zijn in de noordelijke provinciën gedurende den tijd, dat, na het verzenden van het Mei-telegram, geheel 'Oost-Soemba in de uiterste spanning verlangde en uitzag naar het verlossende woord uit Holland!

Het telegram werd blijkbaar voor kennisgeving aangenomen. Het vermocht niet de rust van Depp. c.s. te verstoren.

Eerst Aug. '37 bereikte mij een briefje van den Kerkeraad van Appingedam (dd. 5 Juli '37), wiens Voorzitter tevens Voorzitter van het Moderamen van Depp. is, waarin over de gansche kwestie Kananggar slechts dit geschreven wordt:

„Ook bevestigen wij de ontvangst van Uw telegram (volgt telegram)... „De Kerkeraad oordeelde, dat er geen persoonlijke grieven moeten bestaan tusschen de zendingsarbeiders op Soemba en wanneer deze bestaan, dienen ze ten spoedigste te worden weggenomen.

De Kerkeraad acht zich ten volle te moeten houden aan art. 19 van de Z. O., de zendingsdeputaten individueel gehoord en bracht dit oordeel tot het moderamen van Deputaten voor de Zending op Soemba. Dit Moderamen verleende hieraan zijn goedkeuring."

Met dit laconieke antwoord moest ik en moest Oost-Soemba het maar zien te stellen.

11 Juli '37 had inmiddels de gemeente van Kananggar zelf aan Appingedam geschreven en met klem om toestemming tot institueering gevraagd.

16 Juli '37 schreef ik een zéér uitvoerigen brief, waarin ik nogmaals bij Depp. en Appingedam, met een stroom van klemmende argumenten, zeer krachtig aandrang op behandeling en afhandeling van de hangende kwestie Oe. Katoe met den meesten spoed. Ik gaf voorts een uitvoerig relaas over het ontstaan van de kwestie Kananggar, over den noodtoestand, die daardoor ontstaan was, zoowel voor het zendingswerk

in het algemeen als voor Kananggar en Oost-Soemba in het bijzonder:

„De gemeente van Kananggar... mag toch wel zoo spoedig mogelijk het verlossende woord hooren... Laat Kananggar niet beschaamd worden! De Kerkeraad van Appingedam gelieve regelrecht, met voorbijgaan van 't geweigerde advies der B. V. telegrafisch zijn beslissing te seinen. Dan weet Kananggar, dat, wat op Soemba krom getrokken wordt, in Holland NIET GESANCTIONEERD wordt... Laat hun weten, dat de brs. in Holland hun een goed hart toedragen en hun zaak recht richten. Neemt hun 'ergernis weg. Zij zijn ernstig geschokt — méér nog, dan in hun brief tot uiting komt. Ze staan voor een raadsel, dat hen verontrust. Het is dringend noodig hen geen dag langer 'dan noodzakelijk is in twijfeling te laten, ze wachten op het juiste antwoord uit Holland.

En telkens vragen ze me: „„is er al bericht? Is er al toestemming?“”

Ik hoop van harte, dat het U gegeven zij, om Christus' wil, om Zijn eer en Zijn Kerk onder de heidenen, zonder aanzien des persoons, Uw oordeel te geven.

Ik wijs U er nog op, dat de zaak tusschen de Vergadering en mij nu te ver gekomen is, dan dat ze GESUST kan worden.

EEN ONOMWONDEN UITSPRAAK OVER DE BEGINSELEN alleen kan de zaak verder brengen.”

26. UITGESTELDE HOOP KRENKT HET HART.

De gemeente van Kananggar ontving nimmer antwoord op haar brief. Ik daarentegen kreeg in Sept. '37 — als antwoord op mijn zeer uitvoerig schrijven — een kort briefje, gedateerd 18 Aug. '37. Op mijn argumenten werd niet ingegaan.

Behalve hetgeen ik reeds hierboven en op pag. 49 uit dit briefje citeerde, bevatte het een verzoek van den Kerkeraad aan mij, om ten spoedigste twee stukken op te zenden:

1. Afschrift van mijn verzoek aan de B. V. inzake de institueering van Kananggar;
2. Schriftelijk advies der Raden van de geïnstitueerde Kerken van Melolo en Petawang t. a. v. dezelfde zaak.

Dit verzoek stemde ons hoopvol. In verband ook met de op pag. 49 geciteerde zinnen, konden we verwachten, dat er eindelijk tegen het independentistische opzij zetten van de Z. O. zou worden opgetreden en dat de toestemming tot institueering (wegens het ten spoedigste opvragen van het advies der in-

landsche kerkeraden) nu maar een kwestie van enkele weken zou zijn.

Geen wonder, dat ik zoo spoedig mogelijk na ont-
vangst van dat verzoek, de gevraagde stukken opzond, met
een uitgebreid begeleidend schrijven dd. 28 Sept. '37, dat
aldus begon:

„Het heeft me waarlijk opgebeurd, dat U in Uw brief
van 18 Aug. blijk geeft, op de zaak tusschen de gemeente
van Kananggar en de B. V. ernstig te willen ingaan.

Ik hoop van harte, dat de nog steeds hangende kwesties
tusschen de Alg. Verg. en mij door U en Depp. eveneens
ernstig en met spoed behandeld zullen worden.

Met name verheugt het me, dat het goede zendingsbegin-
sel bij U veilig blijkt te zijn, als U schrijft: „We kunnen
ons moeilijk voorstellen, dat een verzoek aangaande een
zoo beteekenisvolle zaak... door de Afz. Verg. van Die-
naren des Woords niet in behandeling zou worden genom-
men of onderzoek dienaangaande zou worden geweigerd.”

Maar toch, broeders, hetgeen U zich moeilijk voor kunt
stellen, is door de B. V. gepresteerd...

Ik schreef reeds, dat het van mijn kant niet aan pogin-
gen ontbroken heeft om de Vergadering in het rechte
spoor te krijgen. Een aparte reis naar het Westen werd
gemaakt, maar men bleef stokstijf op zijn stuk staan...

Dit moge dus voor U en voor Depp. een reden zijn, om
ook de andere nog hangende kwesties met grooten
spoed af te handelen. Uitstel beteekent schade
voor het zendingswerk. Want, zooals ik vroeger uit-
voerig uiteenzette, ook in de kwestie Oe. Katoe werd
het zendingsbelang, het waarachtige belang
van Gods Koninkrijk, opgeofferd aan mensche-
lijke overwegingen...

Zoudt U, broeders, nu niet kunnen besluiten om tele-
grafisch toestemming tot institueering te geven? U zoudt
daardoor de twijfelmoedigheid en de bekommerdheid bij
heel de inlandsche samenleving van Oost-Soemba weg-
nemen — inzonderheid bij de gemeente van Kananggar.
En U zoudt daarvoor in de plaats echte vreugde bij Uw
inlandsche broeders en zusters wekken.”

Aan onze hoopvolle verwachting werd echter spoedig den
bodem ingeslagen. Den 8sten December '37 ontving ik weer
een kort luchtpostbriefje, gedateerd 11 Nov. '37, waaruit bleek,
dat aan de Kerkeraden van inlandsche GEINSTITUEERDE
gemeenten HET RECHT ONTZEGD WERD OM HAAR
DROEFHEID UIT TE SPREKEN over de zondige houding
der B. V. tegenover de gemeente van Kananggar en dat het

mij eveneens kwalijk genomen werd, dat ik scherpe kwalificaties gebruikte ten aanzien van de houding der B. V.

Daarmede was de ééne pagina, waaruit het briefje bestond, bijna vol. Er was nog juist plaats om in een paar regeltjes de geheele hangende kwestie Kananggar af te doen (over de zaak Oe. Katoe al weer geen woord): „Tot onze teleurstelling ontbreekt het advies der B. V.” en dus: geen toestemming, en: we zullen advies vragen aan de Deputaten.

Dienzelfden dag (8 Dec.) antwoordde ik in een uitvoerig schrijven, „opdat ik niet mede schuldig bevonden worde aan het onverantwoordelijk slepend houden van zeer gewichtige zaken.”

Het zou te veel ruimte vergen om uit heel de gevoerde correspondentie hier citaten op te nemen. Het is trouwens ook overbodig voor het doel, waarvoor ik deze brochure schrijf. Dit doel is geen ander dan voor de Kerken in het vaderland een werkelijkheids-getrouw beeld te schetsen van hetgeen op en ten aanzien van Soemba is geschied en helaas nòg geschiedt. Opdat niemand langer blindelings achter sommige „leiders” aanloope, die al zoo veel jaren „de zendingzaken behartigen” en „het wel weten zullen”. Opdat ieder het zie, hoe deze „leiders” in onverantwoordelijk niets-doen volhardden, toen energiek optreden verwacht mocht worden en hoe snel hun voeten waren toen het er op aan kwam een Dienaar des Woords uit zijn ambt te stooten en levende gemeenten van onzen Heere Jezus Christus te excommuniceren.

Energiek heeft men gepoogd mij het spreken te beletten. Onverhoord heeft men geoordeeld en mij geschorst. Achteraf heeft men mij willen hooren. Maar wat dat „hooren” en „de schriftelijke correspondentie door mondelinge bespreking voortzetten”¹⁾ te beduiden heeft, zullen we later zien, als de Classis Appingedam zich vermeten zal om, hangende mijn appèl op de Gen. Synode, tot afzetting over te gaan.

Werkelijk, als men bepaalde „zondige toestanden in de Soembazending aanpakt, dan mag men — om met de woorden van den op pag. 26 geciteerden oud-zendingarbeider te spreken — „bang zijn voor de gevolgen.”

Ik liet geen poging na om de Soemba-Deputaten te doordringen van hun verantwoordelijkheid t. a. v. de steeds in hevigheid toenemende beroering in Oost-Soemba.

In steeds dringender en eindelijk ook in steeds scherper

¹⁾ De classis App. lokte mij, bij schr. v. 15-2-'39, naar haar Vergad. van 23 Maart '39, aan dat schr. is bovenstaande uitdrukking ontleend.

bewoordingen trachtte ik hen op te wekken niet langer werkeloos toe te zien.

Deputaten (en Appingedam) gingen echter nimmer op eenig argument in!!!

Vanuit de hoogte dicteerde en decreteerde men, zich niets aantrekkend van de geïsoleerde en in geestelijke zorg verkeerende gemeenten van Oost-Soemba.

In het Kerkblad van Ov. en Dr. dd. 10 Sept. '38 stond te lezen, dat de institueering van Kananggar „uiter-aard geen spoedzaak" was.....

27. URGENT OF NIET?

Toegegeven kan worden, dat de institueering van een inlandsche gemeente in den regel niet zóó urgent is, dat de betrokken instanties langs telegrafischen weg de zaak dienen te bespoedigen.

Het geval Kananggar stond echter geheel anders.

De gemeente daar was in Mei '37 — zonder dat zij er eenige oorzaak of aanleiding toe gegeven had — geëxcommuniceerd door de Vergadering op Soemba.

Onbeschrijfelijke ergernis en verwarring was daardoor verwekt in de jeugdige gemeenten van Oost-Soemba.

En nu was het van de grootste urgentie, DAT APPINGEDAM EN DEPUTATEN DIE EXCOMMUNICATIE GEEN MOMENT VOOR HUN REKENING NAMEN en zich haasten zouden dien geestelijken knak, aan de gemeenten van Oost-Soemba in 'talgemeen toegebracht, ten spoedigste te herstellen.

In de kwestie Kananggar ging het om de groote principiële vraag: Welke houding dienen de zendingsvergadering op het zendingsterrein en de zendingsinstanties in het vaderland aan te nemen tegenover een inlandsche gemeente van Christus?

Vast staat, dat de B. V. op Soemba geen bezwaar had tegen de institueering van Kananggar.

Dit heeft ze later zelf verklaard! Ja, ze was er zoozeer van overtuigd, dat deze gemeente rijp was om tot zelfstandigheid te geraken, dat ze zonder voorafgaand onderzoek ingesteld te hebben, achteraf (in 1938) tegenover de z.g. Java-commissie verklaren kon geen bezwaar te hebben tegen de institueering van Kananggar. Dit staat duidelijk in het rapport dier commissie.

Tòch verhinderde de B. V. dat die gemeente tot openbaring kwam!

Dat deed ze, omdat ze „iets” had tegen mij, die een aanklacht tegen haar had ingediend.¹⁾

Mag nu een Zendingsvergadering met zulk een gemeente doen, wat ze wil? Haar opofferen aan haar eigen individuele kwesties? Om ten opzichte van mij een bepaald doel te bereiken? Mag ze zoo de groote geestelijke schatten, den rijkdom, die in Christus het deel is dier gemeente, dienstbaar maken aan haar ongenoegen tegenover mij persoonlijk? En mag dan de zendende Kerk van Appingedam, steeds geadviseerd door Deputaten (wier Voorzitter tevens Voorzitter des Kerkerads is) onbewogen dit spel door laten gaan? Mag die Kerk — het gaat immers maar om een inlandsche gemeente — alzo de houding dier Vergadering sanctioneeren?

Mag zij volgens Gods Woord het zoowel aan de gemeente van Kananggar als aan de geïnstitueerde gemeenten van Melolo en Petawang hoogst kwalijk nemen, dat deze over de houding en handelwijze der Vergadering op Soemba tot in hart en nieren geërgerd zijn?

Het gaat er dus om: is er in Christus Jood en Griek, blank en bruin? — en is bruin, in Christus zijnde, in de Kerk willoos materiaal in de hand van blank?

Zóó voelen de inlandsche broeders en zusters op Oost-Soemba het. En ze voelen het diep, veel dieper dan de broeders en zusters in Nederland het zich kunnen voorstellen!

De Vergadering kòn, ja ze mòest het weten, welke ergernissen ze opwekte! Deze zendingsarbeiders hebben toch wel zóóveel van de psyche van den oosterling begrepen, dat ze weten konden, welke verwoestingen hun ruwe handen zouden aanrichten.

En de zendende Kerk en de als-maar-adviseerende-Deputaten hebben uit de aan hen gerichte correspondentie van Oost-Soemba en mij telkens weer kunnen lezen hoe de zaken werkelijk stonden. En toch... „de institueering van Kananggar was uiteraard geen spoedzaak” voor hen...

Ik vraag echter aan ieder onbevooroordeeld lezer:

Is het urgent of niet om aan de menigerlei genade, uitgedeeld aan bruin, doch miskend door blank, TEN SPOEDIGSTE eerbiedige erkenning te schenken, om der wille van Hem, die de Werker dier genade is?

¹⁾ Reeds op de Verg. v. Nov. '35 kwam die ergernis tot uiting „toen men mij verweet: „dat ik niet alléén de principieele man moest spelen”. De Java-commissie nam deze zinspreuk der Vergad. over (in haar rapport op allerlei wijze geuit). De Zendingssynode liet via haar scriba (Dr. Prins) eenzelfde geluid hooren. En last not least matigen de dominees L. ten Kate en J. Visscher zich aan, om met classicale autoriteit dezelfde insinuatie mij voor de voeten te werpen.

Afgedacht dan nog van het feit, dat overtreding van art. 19 der Zendingsorde door de B. V. straffeloos gesteld werd.

28. DIE ONRECHT DOET DAT HIJ NOG ONRECHT DOE.

De tragiek van ons zondeleven is altijd deze, dat zonde steeds zonde baart.

Alleen, waar God Zelf ingrijpt, wordt de zonde-keten verbroken. Maar dan ligt de zondaar op zijn knieën en bidt om vergeving en dankt voor genade.

Deze wetenschap stemt tot verootmoediging.

Deze wetenschap drijft tot gebed.

En als we anderen nog zien gebonden met den keten van zonde, die zonde baart, dan verootmoedigen we ons voor God om onze eigen zonden, maar dan bidden we ook voor die anderen om verbreking van den keten.

Och we bidden niet alleen, we werken ook: we spréken, we sparen niemand de zonde, wijzen op het heillooze daarvan, we sparen niemand en nemen het aangezicht niet aan.

De tragiek van zonde, die zonde baart, is ook — het zij met innige droefheid, maar toch onomwonden gezegd — in de onwrikbare houding der Vergadering op Soemba te zien.

Oost-Soemba stond goed en wel in vuur en vlam vanwege de kwestie Kananggar, of een nieuwe kwestie werd als volgende schakel aan den keten geklonken, met harde, harde mokerslagen.

29. DE KWESTIE L. D. GAH (MELOLO).

Deze kwestie kon als kwestie slechts ontstaan, doordat in Holland de zaak Oe. Katoe en de zaak Kananggar nog steeds — als niet urgent — in den doofpot zaten.

Het aandeel van Deputaten aan deze zaak kan weer uitgedrukt worden in het bekende AXIOMA: „Hadden Deputaten c.s. nog in 1936 de kwestie Oe. Katoe afgehandeld, dan zouden er in 1937 geen nieuwe kwesties gerezen zijn en dan was Ds. G. ook op de vergaderingen verschenen.”

Een tweede gemeente van Christus, thans de reeds geïnstitueerde gemeente van Melolo, werd tot dupe gemaakt van de ergernis der Vergadering over mijn verzet tegen haar principes en methode.

Deze gemeente was eindelijk, door krachtige handhaving van de kerkelijke tucht, gewend geraakt zich méér te bekommeren om de eischen van Gods Woord voor het christelijk leven.

De zittende Kerkeraad bestond uit mannen, die met overtuiging en bewonderenswaardige toewijding hun krachten gaven in dienst van Christus. Melolo was geestelijk zeer vooruit gegaan onder de leiding van een godzaligen goeroe en een vrouwen, haar roeping begrijpenden Kerkeraad.

De hoofdonderwijzer van de zendingsschool, L. D. Gah, was ontstemd, omdat de Kerkeraad een meisje (familie van Gah) wegens haar jeugdigen leeftijd (13 jaar) niet in het huwelijk wilde doen bevestigen. Hij begon daarop, reeds in Juni '37, fel te ageeren tegen de leiding van den Kerkeraad, die hem veel te streng was in alle opzichten. De Kerkeraad moest tegen allerlei heidensche en goddelooze toestanden in de gemeente niet met de tucht optreden enz. enz.

Hij propageerde zijn opstandige gevoelens in door hem belegde vergaderingen; hij deed in de gemeente „huisbezoek” om zijn ideeën ingang te doen vinden — en hij mobiliseerde een aantal volgelingen uit het gecensureerde deel der gemeente.

Melolo, vanouds geneigd liever op het breede dan op het smalle pad te gaan, was een zeer geschikt terrein voor zijn actie, waarvan het doel o. a. was: omverwerping en vervanging van den Kerkeraad en 't niet censurabel stellen van vele heidensche gebruiken enz.

Van wat voor gehalte zijn actie was, blijkt ook o. a. daaruit, dat hij had aangekondigd op Zondag 20 Juni '37 den kerkdienst te zullen verstoren.

Dien Zondag was dan ook het kerkgebouw vol. Belust op sensatie, waren van alle kanten menschen toegestroomd: afgesnedenen en anderen, die nooit in de kerk kwamen, waren nu aanwezig. Slechts doordat de Kerkeraad, als preventieven maatregel, aan het Hoofd van het plaatselijk bestuur verzocht en verkregen had, dat een politieagent in 't kerkgebouw aanwezig was ter voorkoming van verstoring van den openbaren eeredienst, heeft Gah zijn voornemen moeten opgeven.

In Juli '37 vertoefde Dr. Onvlee, adviseerend lid der Vergadering, in Oost-Soemba, waar hij, op verzoek van de goeroes-Indjil en mij, een vergadering van de goeroes-Indjil bijwoonde. Hem werd de scheurmakerij van Gah medegedeeld, waarop hij zeide: „Kan deze man wel goeroe blijven?”

Vanwege de goeroes-Indjil en mij werd (dat was dus reeds in Juli '37) aan Dr. Onvlee het verzoek gedaan, om, op zijn terugweg naar West-Soemba, deze zaak met den schoolbeheerder, den heer T. van Dijk, onder wiens opzicht goeroe Gah arbeidde, te bespreken. Bij schrijven van 27 Aug. '38 deelde de heer Onvlee mij mede, dat het den heer Van Dijk

irriteerde, dat die zaken hem via den heer Onvlee bereikten.

De schoolbeheerder deed dan ook niets.

Ongestoord kon de gemeenteverwoester voortgaan om, gesteund door zijn gezag als hoofdonderwijzer van de zendingsschool, steeds meer volgelingen te verwerven en de gemeente te splijten en op te hitsen tegen haar wettigen Kerkeraad.

Toen hij voldoende partijgangers had, zond hij een request aan de Vergadering, voorzien van vele handteekeningen.

De Vergadering, die 22 en 23 Sept. '37 samenkwam, wees het request niet terug en onderzocht ook de gegrondheid der klachten niet (ze wist trouwens door de heeren Dr. Onvlee en T. van Dijk, uit welken hoek die klachten kwamen), doch sterkte den man bij zijn actie door hem prompt te antwoorden, dat hij niet moest denken, dat zijn klacht niet aanvaard werd, maar dat de Vergadering die klacht, zij het ook ongevraagd, aan Holland zou voorleggen. Zij gaf den gemeenteverwoester alzo gegronden reden — en daar maakte de man met vreugde gebruik van — om van toen af en voortaan met te meer kracht zijn scheurmakerij voort te zetten.

Hij beroemde zich er op, dat zijn request niet slechts door de Vergadering ontvankelijk was verklaard, doch dat zijn klachten zelfs in Holland aanhangig waren gemaakt en dat het met de leiding van den Kerkeraad en van den Miss. Predikant van Oost-Soemba nu wel spoedig gedaan zou zijn.

Intusschen had de Kerkeraad van Melolo den heer T. van Dijk, Schoolbeheerder, dd. 1 Nov. '37 een brief gezonden met het verzoek om L. D. Gah, die vijandschap zaaide tusschen de gemeenteleden en den Kerkeraad en als zendingsonderwijzer de Zending tegenstond en te schande maakte, uit den zendingdienst te ontslaan. De Kerkeraad legde er den nadruk op, dat Gah niet meer als opvoeder van de kinderen der gemeente kon worden aanvaard.

5 November '37 (de scheurmaker Gah had toen reeds een maand het voor hem zoo verheugend antwoord der B. V. in zijn bezit) ontving ook ik een brief van de B. V. (gehouden in Sept. onder voorzitterschap van Ds. W. van Dijk).

30. EINDELIJK EEN OFFICIËEL SCHRIJVEN VAN DE VERGADERING.

Wie aan de hand van het voorgaande een blik heeft geslagen op een der droevigste episoden uit de geschiedenis onzer Gereformeerde Zending (en daarbij nog onkundig zou zijn van het schrijven der B. V. aan goeree Gah, dat deze

reeds een maand in zijn bezit had) en nu voor de vraag gesteld zou worden: „Wat denkt gij, dat het schrijven der B. V. behelsde?” — wie zou dan niet aanstonds zijn antwoord gereed hebben, daar slechts weinige mogelijkheden in de lijn der logica liggen!

Wiens vertrouwen in deze zendingsarbeiders nog ongeschokt mocht zijn, hij zou antwoorden:

De Vergadering zal eindelijk eens de kwestie Oe Katoe behandelen en trachten de principiële bezwaren van Ds. G. weg te nemen.

Of: de Verg. zal Ds. G. op de hoogte stellen van haar geheime correspondentie met Depp. over deze zaak.

Of: de Verg. zal eindelijk eens officieel antwoord geven op het tot haar gerichte verzoek om advies uit te brengen volgens art. 19 Z. O. inzake de institueering van Kananggar en verklaring geven van haar houding zóó, dat aannemelijk wordt, dat zij alleen maar het heil van de gemeente van Kananggar en van geheel Oost-Soemba beoogde.

Op wien echter de leuze der Vergadering: „Wij kunnen en willen ons niet meer met Oost-Soemba inlaten, zoolang Ds. G. onze vergaderingen niet bezoekt” bijzonderen indruk maakt mocht hebben, hij zou antwoorden:

De Vergadering zal natuurlijk het request van goeroe L. D. Gah aan Ds. G. toezenden, mogelijk met een begeleidend schrijven, dat ongeveer als volgt zou moeten luiden:

„Daar we door middel van twee broeders uit ons midden (de heeren Dr. Onvlee en T. van Dijk) reeds enkele maanden geleden op de hoogte waren gesteld van de scheurmakerij van L. D. Gah en daar ons niet gebleken is, dat deze goeroe mitsgaders zijn aanhang van ontevreden (gecensureerde) lidmaten hun bezwaren bij den Kerkeraad en U hebben voorgebracht of ook slechts een afschrift van hun schrijven aan den Kerkeraad en U hebben toegezonden en wijl U en Oost-Soemba bovendien hebben kunnen constateeren uit de feiten (zij het dan ook, dat wij verzuimden U of Oost-Soemba schriftelijk daarover in te lichten), dat wij, in sommige gevallen, niets met Oost-Soemba te doen willen hebben — zoo deelen wij U mede, dat wij ook in dit geval (temeer nu we weten, uit welken hoek de klachten komen) ons niet met Oost-Soemba willen inlaten, en dus:

zenden wij hierbij het schrijven van L. D. Gah c.s. aan U op, met het verzoek om het, na inzage, aan afzenders ter hand te willen stellen.”

Alleen hij, wiens aandacht bijzonder geboeid en wiens oogen geopend mochten zijn door hetgeen hij in de voorgaande bladzijden las over de sfeer in zendingskringen op Soemba, wie

zich geen illussies meer maakt over die sfeer, maar met droefheid heeft opgemerkt den zonde-keten, geslagen door „haat en nijd en 'tzoeken van eigen eer”, hij zou de ware toedracht van zaken hebben kunnen gissen.

Want uit dien officiëelen brief van de Vergadering bleek inderdaad, dat zij den scheurmaker Gah in zijn kwaad wenschte te stijven. Thans werd de gemeente van Melolo, die na harde en moeizame bearbeiding en onder veel gebed op hooger geestelijk peil was gekomen, door de Vergadering welbewust aan afbraak en verwoesting prijs gegeven. De zendingsarbeider L. D. Gah werd in ambt en eere gehandhaafd. Ongestoord, en moreel door de Vergadering gesteund, kon hij zijn slooperswerk volbrengen.

In dien brief wordt medegedeeld,

„dat door de Vergadering een schrijven werd ontvangen van een groep ontevreden lidmaten van de gemeente te Melolo (L. D. Gah c.s.), die hun bezwaren kenbaar maken tegen de leiding van den Kerkeraad aldaar en den consulent in verband met door hen ingevoerde nieuwe regelingen, met het verzoek, dat deze aangelegenheid door de Verg. zou worden onderzocht en zoo mogelijk geregeld.”

VOOR HET EERST verneem ik hier, dat er ook bezwaren tegen mij (den consulent) waren ingebracht!!

Tot nu toe was er een aanklacht tegen de Vergadering zelf in Holland aanhangig (en hoe lang reeds!).

Nu was er evenwel een aanklacht — van wie dan ook! — tegen den miss. pred. van Oost-Soemba... en dat nog wel uit Oost-Soemba zelf!

Daarom verloochende de Vergadering in dit geval (evenals o.a. in de zaak van het consulentschap van Oost-Soemba) haar aangenomen standpunt en ging zich ZEER INTENSIEF met Oost-Soemba (immers met deze aanklacht) inlaten! Ze getroostte zich den arbeid, welke steeds verbonden is aan het verstaanbaar maken van een maleisch geschrift voor de lezers in Holland (Depp. c.s.) en stuurde de aanklacht door naar Holland.

En er blijkt nog meer uit den brief van de Vergadering aan mij:

Niet toen in de grondkwestie Oe. Katoe principieele bezwaren tegen de vergadering gerezen waren ;

Ook niet toen in de kwestie Kananggar aan alle Kerken en kringen in Oost Soemba diepe ergernis gegeven was ;

Doch eerst thans, nu er een bezwaar, uit welken hoek dan ook, ingebracht was tegen den Kerkeraad van Melolo

en den consulent, thans „heeft (de vergadering) als haar oordeel aan Deputaten te kennen gegeven, dat het h. i. het beste zou zijn, indien aan twee „onbevooroordeelde”¹⁾ broeders van Java verzocht werd op Soemba te willen komen”.

En waarvoor moet die commissie van Java dan komen?

We zouden verwachten: om allereerst de principiële kwestie Oe Katoe te behandelen en vervolgens haar oordeel te geven over de kwestie Kananggar en eindelijk — indien dan nog noodig — over de kwestie L. D. Gah.

De Vergadering noemt echter éérst, met name, speciaal „bovengenoemde zaak” en vermeldt den in de tweede plaats zeer in het algemeen: „voorts alle gerezen moeilijkheden tusschen Oost-Soemba en het overig deel van Soemba.”

Men ziet het: eerst en vooral de aanklacht tegen den Kerkeraad van Melolo en den consulent!

Tenslotte verklaart de Verg. in haar brief, dat zij „niet anders dan met groot leedwezen en door den nood gedrongen, waar alle andere wegen schijnen afgesloten”, dit besluit genomen heeft en ze eindigt met heilbede en broedergroeten.

Dat ze echter „van alle andere wegen” NOOIT ook maar één weg heeft willen bewandelen om eensgezindheid en eenheid te scheppen in de samenwerking en gerezen geschillen op te lossen, behoef ik, na alles wat ik reeds schreef (o.a. over mijn reis naar het westen), niet verder aan te toonen.

En dat ze met „groot leedwezen” vervuld was en het ernstig meende met haar bede om mijn heil en haar broedergroeten, kon en kan ik ook moeilijk accepteren. Want ondanks haar broederlijke liefde en haar groot leedwezen en haar bede om mijn heil liet ze na en bleef ze nalaten tot op heden toe, den Kerkeraad van Melolo of mij in te lichten over de vraag: welke bezwaren bij haar tegen den Kerkeraad van Melolo en mij zijn ingebracht, zelfs nadat ik haar bij schrijven van 26 Nov. '37 op dit verzuim gewezen had.²⁾

¹⁾ Aanhalingsteekens van mij. G.

²⁾ Er bestaat een uitgebreide geheime correspondentie der Vergadering met Depp., waarvan ik het bestaan weet. Dat evenwel bepaalde, met name genoemde, mij bezwarende en beschuldigende stukken zelfs tot op heden toe, na mijn schorsing en afzetting, voor mij absoluut geheim gehouden worden, terwijl die stukken toch de basis vormden voor mijn schorsing(en) en afzetting, is een tactiek die ik ter beoordeeling gaarne aan den lezer overlaat, met de mededeeling, dat ik bij herhaling — ook laatstelijk nog bij de classis Appingedam — aandrang op overlegging daarvan.

31. HOOGSPANNING IN OOST-SOEMBA: NA KANANGGAR OOK NOG MELOLO.

Dat de intense verslagenheid en diepe verontwaardiging, die door de excommunicatie van Kananggar reeds heerschte, door de houding van de Verg. tegenover den Kerkeraad en de gemeente van Melolo tot tophoogte werd opgevoerd, behoeft nauwelijks gezegd.

Moest dan, terwille van het misnoegen der Vergadering tegenover den missionair predikant van Oost-Soemba, die het bestaan had principiële bezwaren tegen haar in te brengen, de eene gemeente van Oost-Soemba na de andere op het altaar gelegd worden?

Was nu het satanswerk van goeroe Gah, n.l. het verscheuren van het lichaam van Christus in Melolo, goed genoeg voor de Verg. om het met haar autoriteit te dekken en het te gebruiken als middel ter bereiking van een vooropgesteld doel?¹⁾

Mocht een zendingsvergadering zoo handelen?

Ambtsdragers, Dienaren van Christus!

Leiders en Voorbeelden voor jeugdige christenen!

Jeugdige christenen, die waarlijk niet blind zijn!

Die zèlf Gods Woord hebben en ook Gods Geest!

Die ook hun roeping hebben leeren verstaan en hun rijkdom in Christus kennen. Die weten, dat ze „levende steenen” zijn en geen dood materiaal. Die het met vreugde hebben vernomen uit Gods Woord, dat ze in Christus vrij zijn, vrijgemaakt en geen willooze zwarte slaven meer..

Het laat zich verstaan voor ieder geloovige, die zelf dag aan dag bij het Woord Gods leeft, welk een hoogspanning van ergernis het „na Kananggar nu ook nog Melolo” verwekken moest.

Het laat zich ook verstaan, hoe de verdere ontwikkeling van de kwestie der instituëring van Kananggar, zoo Deputaten en Appingedam volhardden bij hun passieve houding, niet anders dan toenemende moeilijkheden kon opleveren.

32. EEN BRIEF EN EEN SCHOOL.

De Kerkeraad van de geëxcommuniceerde gemeente van

¹⁾ Zelfs de Java-Commissie, die aanvankelijk L. D. Gah wilde gebruiken als mond om de leiding van den Kerkeraad publiekelijk voor de vergaderde gemeente te desavoueren, werd tenslotte haarsondanks gedwongen — door den loop der gebeurtenissen tijdens haar aanwezigheid op Soemba — als conclusie vast te leggen: „dat deze goeroe een ernstig gevaar beteekent voor de rust in de gemeente.”

Melolo schreef medio November '37 een brief aan de Bijz. Verg. met als bijlagen: 1. een afschrift van des Kerkerads brief aan den schoolbeheerder T. van Dijk; 2. een afschrift van de beschrijving der handelwijze van L. D. Gah, dewelke ook reeds aan den heer Van Dijk gezonden was; 3. afschrift van brieven van L. D. Gah aan den Kerkerad.

In zijn brief uitte de Kerkerad zijn groote ergernis, welke de houding der B. V. gewekt had:

„wjl de B. V., door de aanklacht door te zenden naar Holland, vergat en naliet om in broederlijke liefde den weg te volgen, die Christus Zijn gemeente bevolen heeft (Matth. 18). Omdat er oneenigheid is tusschen de B. V. en den miss. pred. van Oost-Soemba, zoo wil de B. V. niet langer op zich nemen om ook maar één zaak te behandelen, die haar door Holland is opgedragen, wat meer is, die haar ter behandeling opgelegd is door Christus zelf, tot welzijn Zijner Gemeente en tot eere van den Naam van Christus zelf in Soemba.

Nu de zaken zoo staan, spreken we het openlijk uit, terwille van den band der liefde, dat de B. V. haar hulp en bijstand heeft verleend aan L. D. Gah om de gemeente van Chr. in Melolo te verwoesten en af te breken, en dat zij, door middel van de handelingen van goeroe L. D. Gah, bedoelde tegen te werken en reeds tegengewerkt heeft het welzijn van het Koninkrijk Gods en het opwassen van het leven der gemeente voor tijd en eeuwigheid.

En dan smeeken wij, Kerkerad van Melolo, de B. V. dringend om een weg te zoeken om deze gemeente te vrijwaren tegen de handelingen van een opstoker en een oproerkraaier... opdat de eer van den naam onzer Zending bewaard moge blijven, en de heerlijkheid van het werk van Christus weer zóó openbaar moge worden in het leven der gemeente, dat ze alleen maar het Woord Gods wil volgen en gehoorzamen...

Bovendien nam de Kerkerad het besluit, hetgeen ook in het openbaar aan de gemeente is medegedeeld op Zondag 14 Nov. j.l., dat alle ouders van de gemeente van Melolo hun kinderen niet meer school mogen laten gaan om onderwijs van hem (Gah) te ontvangen, vooraleer hij van bekeering blijk geeft en vooraleer zijn zaak volledig is behandeld door degenen, die het recht en den plicht hebben over hem (qua schooldienst-aangelegenheid) te beslissen.

Als de B. V. zich maar stil houdt in deze kwestie, dan zal zeker de B. V. éénmaal antwoord moeten geven, als onze gemeente en alle gemeenten van Oost-Soemba vernield worden.

Dat wij zoo spreken is, omdat het klaarblijkelijk de bedoeling van de B. V. is, om het toenemen in welstand van de gemeenten van O.-S. in den weg te staan, zooals het reeds geschiedde met de gemeente van Kananggar en nu geschiedt met de gemeente van Melolo en misschien straks geschieden zal met nog andere gemeenten."

Op dezen ernstigen brief heeft de Vergadering nimmer geantwoord.

Goeroe L. D. Gah bleef in de school en bleef met toenemende kracht zijn heilloos werk voortzetten.

Daarop heeft de Kerkeraad, om de van de school afgehouden kinderen niet te dupeeren, een tijdelijke school in het kerkgebouw ingericht. De doopbelofte eischte immers, de kinderen der geloovigen niet ter opvoeding over te leveren aan iemand, die in leer en leven zich opzettelijk als een ongelooovige aanstelde.

Deze school is blijven bestaan tot April 1938, toen de Java-commissie den Schoolbeheerder om overplaatsing van L. D. Gah verzocht. „Deze (schoolbeheerder) heeft met groote bereidwilligheid terstond aan ons verzoek gevolg gegeven", zoo schrijft de Java-commissie.

Evenwel, van Juni '37 tot en met April '38 was de gemeente van Melolo overgeleverd aan de destructieve actie van den scheurmaker, ondanks den aandrang op Vergadering en Schoolbeheerder uitgeoefend om hieraan een einde te maken, ondanks ook de dringende smeekbede van den Kerkeraad der gedupeerde gemeente.

„Groote bereidwilligheid"... men zou haast geneigd zijn, deze woorden als een misplaatste grap van de Commissie te beschouwen!

Intusschen, ook t. a. v. den zendingsdienaar L. D. Gah gaf de Overheid een beschamend voorbeeld van „tuchttoefening".

Hier was het het Bestuurdersgerecht, samengesteld uit louter heidensche Zelfbestuurders, dat tucht oefende.

Dit gerecht veroordeelde goeroe L. D. Gah op 28 Maart 1938 tot 20 dagen hechtenis of f 10,— boete, wegens het schrijven van onzedelijke smaadbrieven aan het adres van de vrouw van den goeroe-Indjil van Melolo.

Aan den Schoolbeheerder T. van Dijk waren deze briefjes reeds in de tweede helft van 1937 door den Controleur getoond, opdat de heer Van Dijk zijn maatregelen zou treffen.

Toen de Controleur in Januari '38 van Soemba zou vertrekken, deelde hij den goeroe-Indjil van Melolo mede, dat

de heer Van Dijk, volgens diens zeggen, deze zaak reeds in orde gebracht had.

Evenwel, de Controleur moest bemerken, dat de heer Van Dijk nog niets in deze zaak had verricht en nu deelde hij den goeroe-Indjil mede, dat de zaak gerechtelijk aanhangig gemaakt kon worden. Zulks is geschied. Gah werd veroordeeld.

Maar ook na zijn veroordeeling bleef de man gehandhaafd.

Eerst op verzoek der Java-commissie werd hij door den heer Van Dijk „met groote bereidwilligheid” op non-activiteit gesteld... met behoud van tractement.

33. DE ZAAK DER INSTITUEERING VAN KANANGGAR URGENTER DAN OOI!

De treurige geschiedenis van de kwestie Kananggar, die ik aan het einde van par. 26 onderbrak, moet nu voortgezet worden, doch thans met de kwestie Melolo nog versch in het geheugen.

Dat er op Soemba schisma heerschte, zal ieder nu wel duidelijk zijn. Dat evenwel die scheurmakerij niet kon gesteld worden op rekening van de Kerken van Oost-Soemba, blijkt o.a. klaarlijk uit de dringende smeekbede om hulp van den Kerkeraad van Melolo aan het adres der B. V.

Dat zij niet gesteld kan worden op mijn rekening, is duidelijk

1. uit mijn vervroegd vertrek van Java om de Vergadering in Mei '36 te kunnen bijwonen;
2. uit mijn mededeeling in October '36, dat ik **voorloopig** de vergaderingen niet meer zou kunnen bijwonen;
3. uit mijn verzoek aan de B. V. om volgens art. 19 Z. O. Kananggar te visiteeren;
4. uit mijn herstel-pogingen, m.n. mijn reis naar West-Soemba;
5. uit de gastvrijheid, waarmede ik steeds, tot einde '37 toe, de leden der Vergadering te mijnen huize ontving;
6. uit het opvragen van attestaties van gemeenteleden uit overig Soemba, aan wie, soms zelfs na herhaald verzoek, geen attestatie was uitgereikt;
7. uit vele andere feiten, die ik ter bestemder plaatse hoop te vermelden, doch waarvan nu reeds met name dient genoemd te worden: mijn beroep op de ons allen bindende beginselen van Gods Woord en op de ons allen bindende kerkelijke regelingen (Kerkenorde en Zendingsorde).

Daadwerkelijk schisma was er op Soemba, vanaf den dag dat Kananggar geëxcommuniceerd werd.

Eerder niet!

De kiem van het schisma is vroeger gelegd, véél vroeger.

Reeds in November '35 (kwestie Oe. Katoe), toen de Vergadering de ons allen bindende kerkelijke bepalingen brak (art. 15 Z. O.).

Ja, nóg vroeger: de kiem van het schisma ligt in de sfeer van „haat en nijd”; die van ouds af op Soemba heerschte, en die, lang vóór mijn tijd, ten gevolge had, dat een der andere missionaire predikanten de vergaderingen niet meer bezocht tot aan zijn emeriteering toe, zonder dat hij evenwel op grond van openbare scheurmakerij geschorst en afgezet werd.

Dat het in kiem aanwezige schisma op Soemba openbaar werd, komt alleen hieruit voort, dat ik me door God geroepen achtte te persisteren bij mijn protest tegen den gang van het zendingswerk: te persisteren niet met eenige woorden van protest, die gemakkelijk in den wind geslagen werden (want Soemba is ver!), maar daadwerkelijk!

Gezien de sfeer, waarin het conflict ontstond (zie par. 12), mòest zulks voor mij gevolgen hebben, ernstige gevolgen.

Doch daarvoor mocht ik niet uit den weg gaan.

Uit het feit, dat Deputaten c.s. van ouds af niets deden tegen de kiemkrachtige „schismatieke” oneenigheden tusschen de zendingsarbeiders en zelfs in de symptoom-kwestie Oe. Katoe jaar-in-jaar-uit nalieten in te grijpen, valt met de grootst mogelijke zekerheid te concluderen, dat — ware ik steeds ter vergadering getogen — de doofpot zijn eervolle plaats op de deputatenvergadering behouden zou hebben.

Dat de Vergadering er niet voor zou terugdeinzen de Kerken van Oost-Soemba te slachtofferen, heb ik niet kunnen voorzien!

En dat Deputaten ook daarmee accoord zouden gaan, door de Vergadering ongemoeid te laten, heb ik niet kunnen verwachten!

Aan den anderen kant heb ik ook niet kunnen verwachten, dat God mijn arbeid in Oost-Soemba zóó zou zegenen, dat Zijn kinderen en Zijn Kerken op dit terrein alom tot het klare bewustzijn van hun positie in Christus kwamen. Dat zij geen menschendienaars en slavenkinderen zich weten, doch levende ranken van den waren wijnstok Christus Jezus, levende steenen van het huis Gods, gebouwd op het fundament van Christus en de apostelen, op den uitersten hoeksteen Chris-

tus, in Welken is Jood noch Griek, Hollander of Soembanees, vrije of slaaf.

Tot mijn beschaming moest ik bemerken, dat ondanks het onverantwoordelijk ageeren der Vergadering en de plichtsverzaking van den Kerkeraad van Appingedam en Deputaten (beide colleges onder presidium van Ds. J. H. Lammertsma) het Werk Gods in Oost-Soemba voortgang had en zelfs krachtiger dan ooit tevoren.

De Kerken van Oost-Soemba hebben nimmer kunnen vermoeden, dat èn de Vergadering èn Deputaten c.s., hen anders zouden bejegenen dan betamelijk is tegenover Gods kinderen en Gods Kerken in Oost-Soemba.

Vandaar hun tot in hart en nieren geërgerd zijn over zulk een anti-schriftuurlijke houding zoowel van Depp. c.s. als van de Vergadering.

Vandaar ook, dat de kwestie Kananggar, die aan Depp. en Appingedam was voorgelegd en bij herhaling voorgelegd, schreeuwde om „haastelijk recht doen.”

En nu geheel Oost-Soemba het van nabij moest aanzien, hoe Melolo als tweede gemeente tot dupe van de verstoordheid der Vergadering gemaakt en overgeleverd werd aan de ondermijnende werkzaamheid van een scheurmåker, nu gevoelde men ook te dieper de smaadheid den christenen in Oost-Soemba aangedaan bij de weigering van de instituering van Kananggar.

Deze was een kwestie van de uiterste urgentie geworden.

34. VERDERE ONTWIKKELING VAN DE ZAAK KANANGGAR.

„Als Depp. nu reeds twee jaar een zaak slepende houden (de zaak Oe. Katoe), die het begin van alle ellende is, en door dat slepende houden de ellende steeds deden toenemen, laat dan de Kerkeraad van Appingedam, zich bewust, dat Christus zelf de broeders in het ambt heeft gesteld om naareer en geweten te oordeelen, over dingen, die Zijn Kerk raken, nu manmoedig zeggen: zóó is onze meening! En we wenschen niet mee te doen met het rekken van dingen, die schreeuwen om een oplossing. Het excommuniqueeren van Oost-Soemba en mij door de Bijz. en Alg. Verg. heeft den laatsten tijd consequenties gehad, die meer dan verschrikkelijk zijn.”

Zoo schreef ik in mijn brief van 8 Dec. '37, dien ik reeds in par. 26 noemde, aan den Kerkeraad van Appingedam.

Voorts schreef ik o.a. in dienzelfden brief:

„... Broeders... begrijpt het toch goed, hoe door het eindeloos uitstellen van recht-doen de zaak tusschen de Alg. en Bijz. Verg. eenerzijds en de gemeenten van Oost-Soemba en mij anderzijds steeds in omvang toeneemt...

En de gemeente van Kananggar mag niet — het mag werkelijk niet — en denkt daar niet te licht over voor Gods aangezicht — langer in het onzekere gelaten worden. Want, ik zeg het nogmaals duidelijk, een gemeente als Kananggar, die (hier volgt een korte schets van haar geestelijken weerstand) ...werkelijk verslagen is over de liefdeloosheid der B. V. en die steeds hoopvol en in groote geestelijke spanning uitziend naar bericht, dat de Kerkeraad van Appingedam haar recht doet, zulk een gemeente mag niet door vergaderingen op Soemba of in Holland onthouden worden datgene, waar ze, naar Gods Woord, recht op heeft!

Al bedoelt de Kerkeraad van Appingedam zeker niet, evenmin als de Deputaten,¹⁾ om met opzet dezelfde zonde te begaan als de B. V. op Soemba beging, nu deze kwestie U en Depp. in volle lengte en breedte voorgelegd werd, en U de noodige stukken (behalve het geweigerde advies van de B. V.) bereikt hebben, nu zou verder uitstel van toestemming tot instituëring geen andere beteekenis kunnen hebben, dan dat U en Depp. zich solidair verklaren met de B. V. en dat U en Depp. zich zouden bezondigen tegenover Christus, Die Zijn gemeente te Kananggar lief heeft met een eeuwige liefde; dat U zoudt te kort schieten in broederlijke liefde jegens die gemeente, die langs den geordenden weg tot zelfstandigheid wenschte te komen, maar zich daartoe den weg afgesloten zag."

Ik hoop en bid, dat het U gegeven zij om, in gehoorzaamheid aan het Woord Gods, aan schrijvende mistanden een einde te maken.

Ik verwacht ook zeker, naar den aard der broederlijke liefde, dat U, als U nu klaar inziend, hoe ernstig zich de toestand ontwikkeld heeft, en hoe, DOOR HET STEEDS MAAR WEER UITSTELLEN van beslissingen, de verhoudingen hier op Soemba gaandeweg verergeren, en dat U en Depp. der Bijz. Verg. nog steeds

¹⁾ Zóó meende ik 8 Dec. '37 nog te mogen schrijven.

gelegenheid geeft boven haar vorige zonden nog toe te doen, en dat U den broeders in Kananggar en ook mij door „uitgestelde hoop het hart gekrenkt” heeft — ik zeg: ik verwacht zeker, dat U nu onverwijld per telegram zult seinen, dat Kananggar geïnstituëerd mag worden...

Toen op 21 Januari '38 op dezen brief van 8 Dec. '37 nog steeds geen antwoord was binnengekomen, en — in verband met de steeds voortgaande scheurmakerij van L. D. Gah in Melolo onder auspiciën der Vergadering — de spanning in het geëxcommuniceerde Oost-Soemba een uitermate groote hoogte bereikt had, verzond ik het volgende telegram:

„Lammertsma — Kerkeraad — Appingedam.

Vraag dringend omgaand antwoord seinen op mijn brief 8 December. Goossens.”

Hierop werd telegrafisch geantwoord:

„Stukken onvolledig. Luchtbrief 11 Januari verzonden. Vegter.”

Bedoelde luchtpostbrief bereikte mij 28 Januari.

De eene zijde van het blaadje was beschreven door den Kerkeraad (Voorzitter Ds. Lammertsma).

Alweer werd met geen enkel argument ingegaan op alles wat ik in mijn brief van 8 December (4 dichtopeen getypte pagina's) en in mijn vroegere uitvoerige brieven geschreven had. Er stond in dien brief niet anders dan dat het advies der B.V. inzake institueering van Kananggar nog ontbrak. Geen enkele poging om de spanning in Oost-Soemba te doen verminderen door een woord van troost of opbeuring, of door mededeeling, dat Depp. of Appingedam tegen de houding der B. V. zouden optreden en met de excommunicatie van O.-S. niet accoord gingen.

Integendeel: onderaan den brief mocht een scheutje olie, om op het vuur in O.-S. te gieten, niet ontbreken:

„Onwillekeurig komt zoo de vraag bij ons op, of een kring, waar zulk een gesteldheid aanwezig is, wel heelemaal rijp is voor de institueering.”

Dit zinnetje was blijkbaar bedoeld als antwoord op mijn mededeeling, dat het geen zin zou hebben, als de B. V., door Holland daartoe gedwongen, nu nog een commissie naar Kananggar zou sturen, om daar, alsof er niets gebeurd was, enkele vragen te stellen over den toestand der gemeente. Vanwege de groote ergernis, door de Vergadering verwekt, zou Kananggar — zoo ver was het reeds gekomen — zulk een commissie niet zonder meer kunnen ontvangen.

De Vergadering diende tegenover de gemeente van Kananggar haar schuld te belijden.

En nu de andere zijde van het luchtpostbriefje.

Daar betuigt het Moderamen van Soembadeputaten (praeses Ds. Lammertsma) zijn eenparige instemming met den aan ommezijde geschreven brief van den Kerkeraad van Appingedam (praeses Ds. Lammertsma).

Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat, wjl de kwestie van de institueering van Kananggar als een bal heen en weer gekeatst werd tusschen den Kerkeraad van Appingedam en (het Moderamen van) Deputaten (advies vragen — advies geven — ter afwikkeling opdragen — weer advies vragen — nog eens advies geven enz. enz.) en ondertusschen de vlammen op Soemba vrij spel hadden, dat de Kerken van Oost-Soemba — aan den lijve ervarende, dat zij geëxcommuniceerd waren en dat haar geestelijke welstand werd ondergraven — het niet langer uithielden.

35. OOST-SOEMBA PAST ZICH BIJ DEN FEITELIJKEN TOESTAND AAN.

De vraag, welke onwillekeurig bij den Kerkeraad van Appingedam was opgekomen, n.l. „of een kring, waar zulk een gesteldheid heerscht, wel heelemaal rijp is voor de institueering,” werd 10 Februari 1938 beantwoord op de Vergadering van afgevaardigden van alle Kerkeraden en Raden van Oudsten van Oost-Soemba.

Op die vergadering werd geconstateerd:

Op Soemba werden wij buiten de deur gezet!

In Holland klopten wij aan doovemansdeur, want ook na herhaald en luid kloppen, bleef die deur voor ons hermetisch gesloten!

Een nog-niet-geïnstitueerde gemeente (Kananggar) en een reeds lang geïnstitueerde gemeente (Melolo) werden reeds pijnlijk gewaar, wat het zeggen wil als dienstknechten buiten-gesloten te worden.

Maar toch... wij roemen in Gods genade, dat wij profeten en priesters en koningen zijn; dat wij zijn verkoren om een tempel des H. Geestes te wezen, dat wij Christenen zijn genaamd en der zalving van Christus deelachtig zijn!

En nu is het onze roeping, om zulks te openbaren.

We mogen niet als dood materiaal, zonder geestelijke waarde, zonder door Christus voor ons verworven leven, als lijfeigenen van dwalende vergaderingen, berusten in de afbraak van onze gemeenten en de inkluistering van levens-

krachten, die door Gods Woord en Geest onder ons gewekt zijn.

Wij besluiten, als vergadering van Kerkeraden en Raden van Oudsten van Oost-Soemba, dat de institueering van Kananggar behoort door te gaan, wijl het het recht en de plicht der geloovigen van Kananggar is, zich als lichaam van Christus te openbaren.

Op deze vergadering was ik als miss. pred. aanwezig.

Ik heb de broeders er op gewezen, dat zulk een besluit, gezien de tot nu toe aangenomen houding der verschillende zendingsinstanties, zeker niet in goede aarde zou vallen en ernstige gevolgen zou kunnen hebben en misschien zóó opgevat zou kunnen worden, dat Oost-Soemba, althans Kananggar, zich buiten de overige gemeenten van Soemba had geplaatst.

Daar werd echter door de vergadering tegenover gesteld, dat dit besluit niet anders inhield dan een onder protest en noodgedwongen zich aanpassen bij den in feite bestaanden toestand van excommunicatie.

En men meende, dat de Kerken in Holland en ieder objectief toeschouwer, zou moeten erkennen, dat niet Oost-Soemba of Kananggar van den ordelijken weg van art. 19 Z. O. was afgeweken, doch de B. V. op Soemba en de Kerkeraad van Appingedam en Deputaten, die het negeeren van art. 19 der Z. O. door de Vergadering toelieten en die de Kerken van Oost-Soemba aan geestelijke onderdrukking overgaven.

En bovendien... nóg hielden de broeders de hoop levendig, dat het besluit niet misverstaan zou worden.

God neigt de harten der menschen als waterbeken.

Misschien komen de Kerkeraad van Appingedam en Deputaten bijtijds tot andere gedachten, vóór de institueering van Kananggar een feit is.

We zullen God er om smeeken in een bijzondere bidstond.

Om aan Appingedam en Deputaten voldoende tijd te geven om zich nogmaals ernstig te bezinnen en zich met de institueering van Kananggar accoord te verklaren, werden met opziet de volgende data aldus vastgesteld:

23 Februari '38 bidstond in alle gemeenten van Oost-Soemba.

13 April '38 institueering van Kananggar onder leiding van de Kerkeraden van de geïnstitueerde gemeenten Melolo en Petawang.¹⁾

¹⁾ Op de vraag, aan mij gesteld, of ik voor mijzelf de consequentie wilde aanvaarden van het besluit dezer Vergadering en als D. d. W. de a.s. ambtsdragers in Kananggar zou willen bevestigen in 't ambt, of dat ik mij zou terugtrekken, nu er, volgens mijn eigen woorden, gevaar voor misvatting bestond, heb ik geantwoord, dat ik mij niet zou onttrekken.

Aldus een groote tusschenruimte, waarin Appingedam c.s. gelegenheid hadden — wetende, dat heel O.-S. hen in den gebede gedacht — een broederlijk besluit te nemen en dat den Kerken van Oost-Soemba mee te deelen.

In een zeer scherp gesteld schrijven, gedateerd 10 Febr. '38 (met de noodige bijlagen), deelde ik aan den Kerkeraad van Appingedam en Depp. het besluit der Vergadering van Kerken van Oost-Soemba mede.

Op 17 Maart deelde ik den Kerkeraad van Appingedam nog telegrafisch mede, dat de datum van institueering, in verband met de komst van de Java-commissie op 10 April, werd vervroegd tot 6 April.¹⁾

36. KERKEN VAN LUCHT.

Zoo Appingedam (en Depp.) uit werkelijk-geestelijke over-

¹⁾ Uit een telegram dd. 4 Maart van Dr. F. L. Bakker te Djokjakarta bleek, dat de z.g. Java-Commissie 10 April op Soemba zou arriveeren. De institueering van K. was op 13 April vastgesteld. Ik schreef nu d.d. 10 Maart aan de Java-commissie, dat ik geen bezwaar had tegen het voorstel, van de zijde der Vergadering aan de commissie gedaan om eerst de verschillende zendingsposten in West- en Midden-Soemba te bezoeken, daar ik zelf, door werkzaamheden gebonden, de commissie helaas niet vóór 15 April kon ontvangen. Toen ik nu uit een brief van Dr. Bakker (gedateerd 5 Maart) vernam, dat de J. C. zoo spoedig mogelijk na aankomst mij wilde ontmoeten, besloot ik de Commissie zoo mogelijk daarin terwille te zijn en mij de geheele 15 dagen van haar verblijf op Soemba voor haar disponibel te houden. Met dit doel alléén verzocht ik den betrokken Kerkeraden van O. S. den datum van institueering te willen wijzigen, aan welk verzoek bereidwillig werd voldaan. De datum werd nu vastgesteld op 6 April. Ik schreef dan ook aan de J.-C. d.d. 18 Mrt. „dat ik mijn werk zoo heb kunnen regelen, dat ik vanaf 10 April geheel ter Uwer beschikking ben”.

Voorts telegrafeerde ik d.d. 17 Maart aan Appingedam, dat de institueering vervroegd werd tot 6 April.

Wat was nu logischer geweest, dan dat men mij toen telegrafisch had bericht dat de opdracht aan J. C. was aangevuld met de kwestie Kananggar. DAT DIT NIET GESCHIED IS en dat ik dit eerst een dag na aankomst der Commissie vernam, is op z'n minst een akelig verzuim, waarop een zeer ongunstig licht valt, als Depp aan de Zendingssynode '38 durven rapporteeren, dat de vervroeging van de institueering van K. geschiedde „kennelijk met de bedoeling” om de Java-commissie voor te zijn. Tegenover deze insinuatie staat mijn bevestiging, dat ik vóór 11 April '38 geen enkele redelijke aanwijzing had, dat de J.-C. de kwestie Kannanggar (een kwestie tusschen de Kerken van Oost-Soemba en de Vergadering mitsgaders de verdere zendingsinstanties) zou behandelen en deze zaak was uiterst urgent, zooals Appingedam c.s. reeds lang behoorden te weten. Had ik wel zulk een aanwijzing gehad, dan zou ik zeer zeker al mijn invloed hebben aangewend om de betrokken Kerkeraden te bewegen die institueering te verschuiven naar een lateren datum. De hier vermelde uiteenzetting gaf ik ook aan de Java-Comm. op 11 April '38. Zij heeft toen deze verklaring aanvaard. Te meer verwondert het me daarom, dat Deputaten tot de Zendingssynode nog durven spreken van: „kennelijk met de bedoeling.....”

wegingen, met heilige bedoelingen en vervuld van broederlijke liefde jegens de Kerken van Oost-Soemba, meenden de toestemming tot institueering van Kananggar nog niet te kunnen geven, dan zouden de **Kerken van Oost-Soemba** (ja, heusch, die bestaan, o Deputaten en Appingedam!) een telegram hebben mogen verwachten — na alles wat er geschied en geschreven was — ongeveer in dezen geest: „Java-commissie komt kwestie Kananggar ook behartigen. Wacht vertrouwend af.”

Een telegrammetje, dat wonderen zou gewerkt hebben.

Maar neen, een heel ander telegram flipte langs de kabels, heel wat langer en heel wat duurder, maar minder effectief.

NIET gericht aan de Kerken van O.-S. — als zijnde l u c h t.

NIET behelzend de mededeeling, dat er eindelijk eens ingegaan zou worden op de grieven van O.-S. en op de argumenten van vele brieven.

DOCH gericht aan mij, Dienaar des Woords, schrijver van vele lange brieven over ernstige kwesties, die reeds in April '36 aan Deputaten c.s. voorgelegd waren.

BEHELZEND de mededeeling, dat ik, ook zonder ooit één tegenargument gehoord te hebben, als een stök en een blok mij blindelings heb te schikken naar den wil van mijn „superieuren”: Deputaten en den Kerkeraad van Appingedam.

Het telegram, dat ik dd. 23 Maart ontving, luidde:

„Kerkeraad gehoord Depp. die raadpleegden Generale Zendingsdepp. geeft nog geen toestemming institueering Kananggar. GELAST U daarmede niet in strijd te handelen. Afschrift opdracht Java-commissie volgt.¹⁾ Vegter.

In mijn instructie beloofden de Kerkeraad van Appingedam, de Soembadeputaten en de Generale Zendingsdeputaten mij,

¹⁾ Ten aanzien van de Java-commissie wisten we reeds (zie blz. 70), dat zij haar ontstaan te danken had aan het initiatief der B. V. en dat haar eerste taak zou zijn: het behandelen van de aanklacht van L. D. Gah c.s. en voorts van de verdere gerezen moeilijkheden.

Op 20 Nov '37 schreven Depp. mij: **U** hebt aangedrongen op een onderzoek in de zaak **tusschen U en de A. V. en B. V. op Soemba**. Depp. hebben mede als gevolg van dat verzoek onderstaand schrijven aan de Bijz. Verg. v. zendingsarb. op Java gezonden: (volgt afschrift).

Uit dit afschrift blijkt, dat de te benoemen J.-C. tot taak zou hebben: een onderzoek in te stellen aangaande het bezwaar, door Ds. G. ingebracht tegen de benoeming van Oe. Katoe, een heiden en voorts naar de wederzijdsche verhouding tusschen Ds. G. en de A. V. en B. V.

Uit dit alles viel op te maken, dat de officieele opdrachtbrief voor de inmiddels benoemde J.-C. zou bevatten als punten van behandeling: de aanklacht van L. D. Gah c. s.; de wederzijdsche verhouding tusschen de Verg. en mij; de kwestie Oe Katoe.

Van een onderzoek inzake een kwestie tusschen de Kerken van Oost-Soemba en de Vergadering werd niet gerept. Het ging alles over deze kwesties

dat „onverkort erkend en geëerbiedigd worden de rechten en verplichtingen, die de aangenomen kerkenordering en verdere sydonale bepalingen, ook bij verschil van oordeel, ...den Dienaren des Woords toekennen.”

Hieruit en ook uit de K. O. (art. 85) en verdere sydonale bepalingen valt zeker niet af te leiden, dat Depp. en/of de Raad eener zendende Kerk een Dienaar des Woords maar te GELASTEN hebben, ZONDER OOIIT DE MOEITE GENOMEN TE HEBBEN OP DIENS PRINCIPIËELE, OP GODS WOORD EN DE BELIJDENIS EN DE K. O. en Z. O. GEGRONDE BEZWAREN OOK MAAR MET ÉÉN WOORD IN TE GAAN of zonder ook maar één reëele poging gedaan te hebben aan de door henzelf in 't leven geroepen ellende op het zendings-terrein een einde te maken.

Ook is niet in te zien, dat het telegram van Appingedam de vervulling is van de belofte „om in broederlijke trouw en in gemeenschap des Geestes mij ter zijde te staan enz.”

En zeer duidelijk blijkt uit het telegram, dat de Kerken van Oost-Soemba, m. n. de geïnstituëerde Kerken van Melolo en Petawang, als zijnde lucht, niet eens au sérieux genomen en een antwoord waardig geacht worden, ofschoon het besluit tot institueering van Kananggar door die Kerken genomen werd!

Om dan nog niet eens te spreken van het feit, dat getracht wordt aan den geestelijken nood van O.-S. (ontstaan tengevolge van de verkrachting der Z. O. art. 19), met een machtsbevel voorbij te gaan.¹⁾

tusschen de Vergadering en Ds. G. persoonlijk. Dat de Kerkeraad van Appingedam en Depp. de kwestie Kananggar als een particuliere aangelegenheid tusschen Ds. G. en de Verg. zouden beschouwen, kon toch niemand, na al het geschrevene en de dringende smeekbeden der Kerken van O.-S., redelijkerwijze aannemen.

Het zinnetje „afschrift opdracht J.-C. volgt” bevatte dan ook naar onze meening geen nieuw gezichtspunt. Dit zou wel het geval geweest zijn als er gestaan had: „Java-Commissie zal deze kwestie behandelen.”

Zoals reeds gezegd, bleek eerst later (toen ik 1 dag na aankomst der J.-C. het beloofde afschrift ontving) dat de opdracht aan de J.-C. met de kwestie Kananggar was aangevuld en dat deze zaak inderdaad oorspronkelijk niet als apart punt van behandeling was bedoeld. Evenwel werd ook in den opdracht-brief deze kwestie nog geplaatst in het kader van „persoonlijke aangelegenheden”.

¹⁾ In dit verband zij verwezen naar het op de Synode van Middelburg van 1896 uitgebrachte en unaniem aanvaarde rapport aangaande de „Beginselen en Grondtrekken der Zending”, waarin o.m. uitgesproken wordt (acta pag. 74): „Overmits elke plaatselijke kerk, ook op Java (Soemba, G.), in zichzelf compleet is en rechtstreeks onder Koning Jezus staat, mag de zendende Kerk, als moederkerk, wel steunen en raden, maar zich nooit eenige autoriteit over haar aanmatigen. De Javaansche (Soembaneesche, G.) kerk is met ons ge-coördineerd, niet aan ons gesubordineerd”.

Enkele dagen na het telegram bereikte mij (28 Maart) nog een kort briefje van den Kerkeraad van Appingedam, gedaateerd 9 Maart '38, waarin mij bericht wordt de ontvangst van mijn „uitvoerig schrijven dd. 10 Febr. l.l. met verschillende bijlagen.” Geen woord wordt gewijd aan den nood der Kerken van Oost-Soemba en met geen letter er ook maar op gezinspeeld, dat de Java-Commissie opdracht zou hebben om de institueering van Kananggar te behartigen.

De Kerkeraad blijkt enkel maar als ideaal te hebben, „dat de band der gemeenschap tusschen de broeders” (de Vergadering en mij) worde hersteld, als vrucht van de werkzaamheid der J.-C. De gemeenten van Christus in Oost-Soemba blijven genegeerd. WAT HOOFDZAAK IS, WORDT VOORBIJGE-GAAN!

Er is, volgens den Kerkeraad, alleen maar iets niet in orde tusschen „de broeders”.

Het telegram van Appingedam van 25 Maart beantwoordde ik 30 Maart telegrafisch als volgt:

„Telegram in dergelijken vorm onaanvaardbaar voor Dienaar des Woords. Bovendien dient U te adresseeren aan Kerkeraden Oost-Soemba. Goossens.”

De datum van institueering, 6 April, naderde.

Antwoord aan de Kerkeraden van Oost-Soemba bleef uit.

De Kerkeraden van Melolo en Patawang maakten zich op om naar Kananggar te gaan...

Nog steeds geen bericht!

6 April 1938: de gemeente van Kananggar geïnstitueerd onder auspiciën van de Kerkeraden van Melolo en Petawang!

37. DE BIJZONDERE VERGADERING, DEPUTATEN, KERKERAAD VAN APPINGEDAM EN ART.

19 ZENDINGSORDE.

De B. V. nam in Maart '37 het verzoek, om naar art. 19 Z. O. advies te willen geven inzake de institueering van Kananggar, niet in behandeling.

In Mei '37 weigerde zij beslist om aan den eisch van art. 19 Z. O. te voldoen, ondanks ernstige pogingen mijnerzijds om haar van dien zondigen weg terug te houden.

Namens Depp. schreef Ds. J. H. Lammertsma mij dd. 12 October '37:

„Aangaande de institueering van den kring te Kanang-

gar... is aan de B. V. als het oordeel van Depp. bericht¹⁾, dat de B. V. in deze zich niet mag onttrekken aan het geven van advies en al wat daarmee samenhangt, indien verzoek bij haar is ingekomen."

De B. V. stoorde zich evenwel niet aan het „oordeel" der Depp. en bleef eigenmachtig weigeren aan art. 19 Z. O. te voldoen.

Bij de B. V.²⁾ was n.l. het plan opgekomen, „dat er een commissie van Java naar Soemba zou komen om daar over de moeilijkheden te handelen" en nu „werd het het beste geacht eerst de komst van die (nog fictieve) Java-commissie af te wachten".³⁾

De Deputaten hebben hun „oordeel" aangaande den plicht der B. V. in dezen bij schrijven van 27 Sept. '37 aan de B. V. medegedeeld

„en nog nader aangedrongen op 22 Nov. '37, ... terwijl in Febr. 1938 nog een schrijven is uitgegaan naar de B. V. met verwijzing naar die beide brieven en met de vraag, of zij reeds te Kananggar een onderzoek heeft ingesteld of getracht heeft in te stellen.

De B. V. telegrafeerde, dat onderzoek te Kananggar thans h. i. onmogelijk was."

Dit mocht ik tot mijn verbazing lezen op pag. 13 van het Rapport der Soembadeputaten aan de zendingssynode 1938.⁴⁾

Men zou verwachten, dat het rapport vervolgde met het uitspreken van ernstige afkeuring over deze eigenmachtige „ongehoorzaamheid" van de B. V. en met de mededeeling, dat, (om in den stijl van den Kerkeraad van Appingedam en het Moderamen van Depp. te spreken) „onwillekeurig zoo de vraag was opgekomen of een kring (van miss. predikanten), waar zulk een gesteldheid aanwezig is" zich niet schuldig maakt aan ernstige openbare scheurmakerij, wijl deze Vergadering zich niet stoort aan de Zendingsorde, „de generale, ons allen bindende regeling onzer Kerken, daar toch een verbreken van deze orde een middel zou kunnen worden in de hand des Satans om scheuring met andere gemeenten op Soemba teweeg te brengen!"

Maar neen, niets van dat alles, geen woord van afkeuring zelfs!!

¹⁾ Hier niet „gelast" of iets dergelijks! Ook niet: we hebben de B. V. ernstig gewaarschuwd geen schisma te bewerken!"

²⁾ Let wel: bij de B. V. zelf! Niet bij Depp. De B. V. wist niet eens of Depp. op haar plan zouden ingaan.

³⁾ Dit las ik achteraf in het rapport der Java-Commissie.

⁴⁾ Van bevriende zijde werd mij dit rapport, dat voor mij (evenals zoovele andere over mij handelende stukken) verborgen werd gehouden, op 14 April '39 te Amersfoort toegezonden.

Tegenover de B. V. geven Depp. wel blijk van „vergaande lankmoedigheid”, dit temeer daar ze toch voldoende correspondentie in hun bezit hadden om te weten, dat die eigenmachtige „ongehoorzaamheid” der B. V. de verhouding met de Kerken van Oost-Soemba stuk gemaakt had.

Die lankmoedigheid (of moeten wij hier een ander woord bezigen) was zelfs zóó groot, dat er vooral voor gewaakt werd, dat wij in Oost-Soemba van die geheime briefwisseling niets bemerkten.

Maar het wordt nog prachtiger; we lezen verder in het rapport:

„Mede op advies van het moderamen van Gen. deputaten heeft het moderamen der Soemba-deputaten in zijn vergadering van 21 Maart aan de B. V. op Soemba getelegrafeerd:

„„Probeer onderzoek te Kananggar en stel rapport op.””

Zelfs dit korte en duidelijke telegram werd in den wind geslagen, want in Oost-Soemba heeft niemand iets gemerkt van dat „probeeren”!

Eigenaardig: op denzelfden dag (21 Mrt.), dat besloten werd aan de B. V. een telegram te zenden in den trant van „probeer het”, werd door dezelfde menschen besloten aan mij te telegrafeeren in den stijl van „wij gelasten u!”

Ten aanzien van de B. V. kunnen we dus constateeren, dat zij volstandig heeft geweigerd (minstens vijf maal) zich aan art. 19 Z. O. te onderwerpen en zich te voegen naar het oordeel der Deputaten, ook na herhaalden aandrang.

Ten aanzien van Deputaten (en Appingedam) c.s. geldt het groote bezwaar, dat zij aan deze houding der B. V. den genadeslag niet hebben willen toebrengen, door ronduit aan de Kerken van Oost-Soemba te schrijven: Broeders, wij erkennen de excommunicatie niet en wij (Kerkeraad) geven toestemming tot institueering van Kananggar en wij zullen tegen de miss. predikanten, die zich tegenover u misdroegen, langs kerkelijken weg optreden.

38. RICHTLIJNEN.

Dat Depp. c.s. de Vergadering ongemoeid lieten in haar doen, verwondert me niet, omdat ook volgens Depp. er een principiëel verschil in richting bestond tusschen de Vergadering eenerzijds en Oost-Soemba en mij anderzijds en Deputaten inzake dit richtingsverschil partij gekozen hadden

voor de richting der Vergadering.

Weliswaar hebben Deputaten zich er voor gewacht, aan de Kerken van Oost-Soemba of aan mij ronduit mededeeling te doen van hun principiëele keuze.

Maar de schriftelijke bewijzen er van berusten in mijn dossier.

In 'tkort stip ik aan:

De Vergadering wist lang vóór Mei '37, dat er bij de Kerken van Oost-Soemba en mij principiëele (en bij mij ook andere) bezwaren bestonden tegen het consulentschap van Ds. Lambooy over Oost-Soemba (zie o.a. par. '6).

In haar Mei-vergadering van '37 besloot de Vergadering nochtans om Ds. Lambooy als consulent voor te stellen — hoewel ze in diezelfde Mei-vergadering besloten had zich niet met O.-S. in te laten.

Bij mijn bezoek aan 'tWesten (nog in Mei '37) besprak ik ook deze aangelegenheid. Eén der broeders deed me toen een geheel ander middel aan de hand om Ds. Lambooy als consulent voor O.-S. onmogelijk te maken, waarop ik echter niet inging.

Deputaten en Appingedam wisten óók — vooral uit mijn rapport over 1936 — dat Ds. Lambooy als consulent van O.-S. niet in aanmerking mocht komen.

Bovendien schreef ik in mijn brief van 16 Juli '37 over dit onderwerp zeer uitvoerig aan Deputaten en Appingedam.

Deputaten schrijven evenwel dd. 10 Febr. 1938 aan de Alg. Verg. op Soemba:

„Blijkens een schrijven van de A. V. van 22/23 Sept. '37, gedateerd 11 Oct. '37 t. a. v. het consulentschap van O.-S. heeft Uw Verg. zich reeds in deze zaak uitgesproken (n.l. in Mei '37. G.), zoodat Ds. Lambooy op een e.v. benoeming blijkbaar rekent.

De Deputaten, voor de Kerken in samenwerking optredend, kunnen zich met het oordeel der broeders op Soemba vereenigen en achten dit, mede in overleg met de Kerk van Appingedam, het meest gewenscht...

In verband met het verzoek van Ds. Lambooy, gedaan op de samenkomst van de A. V. van 22/23 Sept. '37, Ds. W. van Dijk te Karoeni en Ds. P. J. Luyendijk te Waikaboebak eerst eenmaal met hem mee te laten gaan tot het vastleggen van algemeene richtlijnen in overeenstemming waarmee hij daar zijn werk zal kunnen verrichten, hebben Depp. geoordeeld, dat Ds. P. J. Luyendijk, miss. D. d. W. van het dan meest aangrenzende terrein, als tweede of se-

cundus consulent dient te worden aangewezen, opdat Ds. Lambooy, zooveel noodig en wenschelijk, met hem in overleg kan treden of diens hulp inroepen.

De Kerk van Appingedam kan zich daarmede vereenigen, zoodat Depp. Ds. P. J. Luyendijk als tweeden consulent aanwijzen, het aan Uwe Vergadering overlatend te beoordeelen of het noodig is, dat Ds. W. van Dijk of een der andere predikanten voor de eerste maal ook meegaan".

Daarmede is het principiëel verschil van richting tusschen Ds. Lambooy en de vergadering en Depp. c.s. eenerzijds en Oost-Soemba en mij anderzijds erkend.

Anders ware het niet noodig voor het werk in Oost-Soemba eerst richtlijnen vast te stellen.

Of Ds. Lambooy en de Vergadering of ik wijken af van de Gereformeerde lijn in principe en methode.

Deze brief werd mij NIET DOOR DEPUTATEN, doch door den scriba der A. V. in afschrift toegezonden.¹⁾

AAN MIJ schreven Deputaten t. a. v. het consulentschap dd. 4 Maart '38 aldus:

„De Kerkeraad van Appingedam (sic!) wilde gaarne (!) naast een aan te wijzen primus-consulent een secundus zien aangesteld en was van oordeel (De Kerkeraad dus!!), dat Ds. Lambooy, miss. D. d. W. van M.-S., voor primus-consulent de meest aangewezenene is en Ds. P. J. Luyendijk, miss. D. d. W. in W.-S. Oost voor secundus.

Deputaten besloten (volgt besluit conform „wensch" van den Kerkeraad van App.)...

De werkelijke toedracht van deze consulent-benoeming wordt mij dus door deputaten onthouden, ja, geheel anders voorgesteld!

De motieven voor de benoeming van een secundus (een novum op Soemba) worden verzwegen!

Maar, als we ons dan tevens herinneren, dat Depp. c.s. hier achter een scherm bezig zijn de Vergadering te omhelzen,

¹⁾ Welke motieven den scriba leidden, om juist dezen brief uit te kiezen om mij dien in afschrift toe te zenden, terwijl toch overigens de uitgebreide correspondentie tusschen de Verg. en Deputaten c.s. voor mij steeds verheimelijkt werd (en nog wordt), kan ik slechts vermoeden. Dat toezending van het afschrift tegen de bedoeling van Depp. inging, is duidelijk uit het schrijven van Depp. van 4 Maart over hetzelfde onderwerp aan mij gericht, waarin een geheel andere voorstelling van zaken gegeven wordt.

een Vergadering, die door de kwestie Oe. Katoe, Kananggar en Melolo in staat van beschuldiging gesteld was, dan verwonderen we ons niet, dat de Vergadering zich over den afloop dier kwesties geen zorg behoefde te maken.

Maar we verwonderen ons wèl hierover, dat een Gereformeerde Kerkeraad in de provincie Groningen en Gereformeerde zendings-deputaten en een Gereformeerde zendingsvergadering het er over eens zijn, dat het geoorloofd is zonder overleg met, ja tegen den wensch van o.a. twee geïnstituëerde Kerken van O. S., van hoogerhand een consulent op te leggen aan die Kerken!

Ik herinner aan art. 85 K. O. en aan het rapport over beginselen en grondtrekken der zending aan de Synode van Middelburg in 1896 (de geciteerde plaats: zie noot op pag. 83).

39. DE JAVA-COMMISSIE. MOTIEVEN TOT HAAR BENOEMING.

Deputaten hadden dus op VERZOEK EN OP INITIATIEF VAN DE BIJZONDERE VERGADERING OP SOEMBA besloten, een commissie van Java te verzoeken om naar Soemba te gaan.

Zij deelden mij echter mede bij schrijven van 20 Nov. '37:

„U hebt bij Deputaten aangedrongen op een onderzoek in de zaak tusschen U en de A. V. en de B. V. op Soemba.

Deputaten hebben mede als gevolg van dat verzoek(!) onderstaand schrijven naar de B. V. op Java verzonden...” (volgt verzoek om een commissie).

Ik had evenwel nooit aangedrongen op een onderzoek in „de zaak” tusschen mij en de A. V. en B. V.

Wel, reeds in April '36, op een spoedige en krachtige uitspraak in de principiëele kwestie Oe. Katoe; ook had ik krachtig aangedrongen op het geven van toestemming tot institueering van Kananggar.

Iets persoonlijks tusschen de Vergadering en mij was er — althans van mijn kant — niet.

De principiëele kwestie Oe. Katoe, de kwestie Kananggar en de negeering van de Z. O. door de Vergadering, de excommunicatie van Oost-Soemba, de geestelijke vuistslag, door de Vergadering aan de Christelijke gemeenschap in Oost-Soemba toegebracht, dit alles liet Depp. blijkbaar onbewogen en deêd bij hen niet het plan opkomen om een commissie van Java naar Soemba te laten gaan.

Mijn herhaalde verzoeken om spoedige afhandeling van de

kwesties hadden de gedachte aan een Java-commissie nooit kunnen doen rijzen in het brein van Deputaten.

Zelfs half October '37, toen het initiatief-voorstel van de B. V. reeds onderweg was naar Holland, dachten Depp. nog steeds niet aan een Java-commissie!

En toch schrijven zij: mede op mijn verzoek!!

In feite dachten zij er pas aan, toen de B. V. een klacht tegen den Kerkeraad van Melolo en deszelfs consulent had overgebracht aan Deputaten!

40. WIE BENOEMD WERDEN EN WIE BENOEMDEN.

In het schrijven van Deputaten aan de Bijz. Verg. op Java, gedateerd 20 Nov. '37, werd verzocht een commissie naar Soemba af te vaardigen „en deze commissie te laten bestaan uit twee personen en bij de aanwijzing er rekening mede te houden, dat de uit te zenden broeders zich kunnen bedienen van het maleisch.”

11 April '38 ontving ik een brief van Depp. (dd. 4 Maart), dat benoemd waren Dr. F. L. Bakker en Dr. J. H. Bavinck, beiden te Djokjakarta.¹⁾

Deze Java-commissie werd benoemd door Soemba-deputaten.

Wel hebben Dep., „in overleg met de betrokken beroepende Kerk van Appingedam”, zooals zij een enkele maal schrijven, zich gewend tot de Bijz. Verg. op Java met het verzoek een commissie naar Soemba te laten gaan — doch de benoeming geschiedde door Deputaten. Zelfs wordt in den brief van Depp. dd. 4 Maart '38 (ontvangen 11 April), waarin mij eindelijk de benoeming van Dr. Bakker en Dr. Bavinck medegedeeld wordt, „de betrokken beroepende Kerk van Appingedam” niet eens genoemd.

Dat de Soemba-deputaten de opdrachtgevers der Java-commissie waren, is een punt van beteekenis bij de beoordeeling van de kerkrechtelijke positie dier commissie.

41. DE AAN DE JAVA-COMMISSIE VERLEENDE OPDRACHT EN MACHT.

Voorzover uit brieven van de B. V. en van Deputaten viel

¹⁾ Dr. Bavinck kende geen maleisch. Dit was, zooals in het vervolg zal blijken, geen bezwaar bij de werkwijze, welke de Commissie zich veroorloofde. Had de Commissie echter haar taak naar behooren opgevat en een werkelijk onderzoek op het zendingsterrein ingesteld, dan natuurlijk zou het een groote handicap geweest zijn, indien een der commissieleden zich niet met de geroes en kerkeraden had kunnen onderhouden.

op te maken, zou de Java-commissie tot opdracht hebben,

1. de klacht van L. D. Gah c.s. te onderzoeken;
2. een onderzoek in te stellen naar de wederzijdsche verhouding van Ds. G. en de A. V. en B. V. op Soemba;
3. behandeling van de kwestie Oe. Katoe.

Deputaten hadden hun opvattingen t. a. v. het vraagstuk, wie de schuld was van de verstoring der harmonie en van welken aard de disharmonie was, vantevoren reeds niet onduidelijk aan mij te kennen gegeven.

Zij deden dat bij schrijven van 18 Mei '37.

Uit dit schrijven mocht ik inzake het schuldvraagstuk vernemen, dat niet de Vergadering doch ik de goede verstandhouding had verstoord en t. a. v. den aard der geschillen heette het, dat deze geen principiële zaken betroffen, doch waren terug te leiden tot de verstoring van „de rechte verhouding tot mijn mede-dienaren in de zending.”

Deputaten sporen mij „dringend aan om in goede harmonie met de A. V. op Soemba samen te werken... en de goede verstandhouding tot de B. V. te bewaren.”

„Zij verwachten dan ook, dat hierin van nu af aan verandering komt en dat ik (U) in 1938 niet zal (zult) heengaan van Soemba, tenzij eerst de rechte verhouding met mijn (Uw) mede-dienaren in de zending op Soemba is hersteld.”

Als de gevers van de opdracht aan de J.-C. de verschillende kwesties onder een dergelijken gezichtshoek zagen, en ook eenige jaren reeds door hun houding van niets-doen blijk hadden gegeven voor geen verandering van inzicht vatbaar te zijn, dan behoefde ik mij ook geen illussies te maken over de richting van het onderzoek der J.-C.

Kwesties tusschen de Vergadering en de Kerken van Oost-Soemba??

Neen... alles is terug te voeren op verstoring van de „goede harmonie” (men leze nogmaals par. 12) door den rustverstoorder Ds. G.

ÉÉN DAG NADAT DE JAVA-COMMISSIE REEDS VOET AAN WAL HAD GEZET OP SOEMBA bereikte mij een afschrift van de officiële opdracht en machtiging, die aan de J.-C. verleend was.

Toen bleek, dat de J.-C. een onderzoek had in te stellen naar zes verschillende zaken, n.l.:

1. Het bezwaar van Ds. G. tegen de benoeming van Oe. Katoe.
2. De wederzijdsche verhouding tusschen Ds. G. en de A. V. en B. V. op Soemba.

3. Voorbereiding der institueering van Kananggar.
4. De moeilijkheden in de gemeente van Melolo en de oorzaken daarvan.
5. De zaak van goeroe L. D. Gah.
6. Alle verdere verwickelingen, bepaaldelijk ook wat betreft de kwestie der attestaties.

Tegelijk wordt duidelijk uitgesproken, dat de oorspronkelijke opdracht veel beperkter was, of liever, dat in de oorspronkelijke opdracht de punten 3 en 6 begrepen waren in punt 2.

Ik lees n.l.:

„in verband met nog nader — van Ds. Goossens in Maart bij den Kerkeraad van Appingedam en Deputaten voor de Soembazending — ingekomen stukken en telegram, wordt deze nadere specialisatie — mede ingevolge het gevraagd advies van het moderamen van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending — thans gegeven.”

De stukken en het telegram, door mij gezonden, en het advies der Generale Deputaten bewerkten, dat de kwestie Kananggar en de kwestie der attestaties apart werden vermeld — als nadere specialisatie van punt 2.

Dat er een ATTESTATIE-KWESTIE aanhangig was gemaakt, had ik op geen andere wijze vernomen dan door middel van de kerkelijke pers, vóór de J.-C. op Soemba kwam. In het Geref. Kerbl. v. Dr. en Ov. van 5 Maart '38 hadden Depp. n.l. gepubliceerd:

„Geweigerd worden de attestaties uit Midden- en West-Soemba in Oost-Soemba.

Deze ZEER ERNSTIGE BESCHULDIGING hadden Depp. dus reeds als feit (als waarheid) aan het Geref. volk kond gedaan, alvorens ik zelf er kennis van kon nemen. In het zo-even vermelde lijstje bleek dan ook dit punt een deel van de opdracht aan de J.-C. uit te maken, maar de broeders en zusters in de noordelijke provinciën wisten het reeds:

„Oost-Soemba (Miss. Pred. Ds. G.) weigert attestaties uit Midden- en West-Soemba: maakt zich aldus schuldig aan scheurmakerij. De Miss. Pred. aldaar is rijp voor schorsing en afzetting.¹⁾

¹⁾ Ook in het meergenoemde rapport van Depp. aan de Zendingssynode 1938 rapporteeren Depp., dat Ds. G. „de kerkelijke attestatiën van de andere zendingsterreinen op Soemba niet meer wilde aanvaarden.” Deze grove onwaarheid wordt zoo maar eventjes gedebiteerd op grond van een „bericht van Soemba” (een grove „onwaarheid-in-commissie” dus). De WAARHEID is, dat nimmer een attestatie van de andere zendingsterreinen werd geweigerd, als

42. DE KERKRECHTELIJKE POSITIE DER JAVA-COMMISSIE.

Tegelijk met het afschrift van de „nader gespecialiseerde” opdracht aan de J.-C. ontving ik op 11 April '38 een apart schrijven van Soemba-depp., gedateerd 21 Maart '38, luidende als volgt:

„De Deputaten van de Zendingssynode deelen U mede,... dat zij besloten, dat de maatregelen, die door deze broeders (n.l. de Java-commissie) zullen worden genomen in verband met de gerezen moeilijkheden... voorloopig bindend zullen zijn voor Ds. Goossens en voor de A. V. en B. V., onder afwachting van de beslissing der Kerken, die de Soemba-zending verzorgen.”

Namens Depp. voornoemd enz.

(w. g.) J. H. Lammertsma, praeses.

N. Postema, scriba.

J. H. Broek Roelofs, Corr. v. Indië.”

Een zeer vèrgaande macht wordt hier aan de J.-C. gegeven. In principiëele zaken, gewetenszaken, wordt aan de J.-C. bindend gezag toegekend.

Wel „voorloopig bindend”, doch al zou dat „voorloopig” ook maar één uur omvatten, de Commissie mag dan toch gedurende dat eene uur heerschen over het geweten van een ander en e.v. aan een ander opleggen zich te onderwerpen aan maatregelen, die hij niet anders dan als zondig kan zien,

En van wie ontvangt de Java-commissie die macht?

Van een college van Deputaten!

En wat zijn Deputaten anders dan menschen, die zelf in dienst-verhouding staan tot hun opdrachtgevers!

Die qualitate qua geen enkele bindende macht in principiëele zaken bezitten.

Dit geldt met name voor de Soemba-deputaten!

Want de opdrachtgeefster van de Soemba-deputaten is niet een kerkelijke vergadering, zooals de K. O. die kent, doch slechts een Zendingssynode, die geen enkele kerkelijke bevoegdheid bezit, geen enkele principiëel bindende uitspraak kan doen.

Java-commissie — Deputaten — Zendingssynode, dit is: Afgeleide macht — Afgeleide macht — Onmacht.

deze behoorlijk geteekend was. Zóó wordt de Zendingssynode dupe van de al te zeer in het oog loopende bereidwilligheid van Depp. om klakkeloos elke onware beschuldiging van den kant der Vergadering, mits gericht tegen Oost-Soemba en Ds. G., over te nemen.

De hiërarchisch oplopende lijn loopt dood bij de Zendingsynode, aan welke geenerlei kerkelijke macht is toevertrouwd.

En stel nu, dat de J.-C. regelrecht van een echte kerkelijke vergadering de machtiging ontvangen had om bindende beslissingen te nemen, dan nòg behoorde achter de woorden „die bindend zullen zijn” te volgen (evenals in art. 31 K. O.): „tenzij dat het bewezen worde te strijden tegen het Woord Gods enz.”

Hoewel dus de kerkrechtelijke positie van de Java-commissie wel zeer wankel is, en haar macht een schijn-macht, wordt door de Soemba-deputaten — gewend om te „gelasten” — geëischt, dat de A. V. en de B. V. op Soemba en Ds. G. zich — zonder een „tenzij” — zullen onderwerpen aan twee broeders van Java.

Dergelijke dingen zijn helaas in de Soemba-zending mogelijk!

Reeds eerder toonde ik aan de hand van correspondentie aan, dat Depp., lang voor de commissie op Soemba kwam, reeds partij hadden gekozen vóór de Vergadering en tegen Oost-Soemba en mij.

Aan hen, die uitgesproken partij waren, ontleende de commissie haar opdracht en haar macht.

Hoe zou men zich dan nog illusies maken omtrent den uitslag van het onderzoek!¹⁾

43. DE JAVA-COMMISSIE NIET ONVOORBEREID.

Uit particuliere correspondentie, gedateerd 12 en 13 April 1938,²⁾ vernam ik, dat in Holland mijn schorsing reeds zoo goed als vast stond. De bron van deze berichten is te zoeken bij Deputaten.

Talrijke getuigenissen van vrienden en familieleden zou ik kunnen aanhalen om te bewijzen, dat reeds vóór de komst der J.-C. de Deputaten het er over eens waren, dat Ds. G. geschorst moest worden.

Ik behoef me echter niet op deze officieuze berichten te beroepen, maar kan mij tot de officiële stukken wenden, om aan te toonen, dat bij het voet aan wal zetten van de Java-commissie mijn schorsing reeds zoo goed als vast stond en dat de geruchten, die vanuit den kring der Vergadering reeds een jaar lang op Soemba werden verspreid, n.l. dat ik geschorst zou worden, niet uit de lucht gegrepen waren.

¹⁾ Het zou interessant zijn om zich eens te verdiepen in den toestand, die geschapen zou zijn, indien de commissie — vrij in haar oordeel — tot de conclusie ware gekomen, dat sommige Deputaten behoorden geschorst te worden wegens wanbestuur en het verspreiden van onware berichten!

²⁾ De Java-Commissie kwam 10 April op Soemba aan.

Reeds de voorbarige publicatie in het Kerkbl. v. Dr. en Ov., als zouden de attestaties der andere zendingsterreinen in Oost-Soemba geweigerd worden, wees in bepaalde richting.

Tot mijn verrassing ontdekte ik echter in April '39, nadat ik het mij niet-toegezonden rapport van Depp. aan de Zendingssynode 1938 door vrienden-bemiddeling ontvangen had, dat de Java-commissie ook officiëel was voorbereid op de schorsing van Ds. G.

Ik lees namelijk in dit rapport, dat op 4 April 1938, d. i. 6 dagen vóór de komst van de J.-C. op Soemba, door den Kerkeraad van Appingedam, op advies van Depp., telegrafisch aan de J.-C. werd gevraagd „indien voorloopige schorsing, n.l. onthouding van allen ambtelijken arbeid door Ds. Goossens, door haar werd noodig geoordeeld, gemotiveerd telegrafisch bericht”.

Van deze „opdracht” werd mij geen afschrift toegezonden!

Maar met dit telegram in den zak kwam de Java-commissie naar Soemba om een „objectief” onderzoek in te stellen naar „de gerezen geschillen.”

43. JAVA-COMMISSIE HOOPVOL VERWACHT.

Geheel Oost-Soemba en ook zijn Miss. pred. verbeidden hoopvol de komst der Java-commissie.

Zij waren nog onkundig van hetgeen zich achter de schermen afspeelde en reeds afgespeeld had.

De onheilspellende geruchten, welke reeds geruimen tijd op Soemba de ronde deden, vermochten niet de gemoederen te verontrusten.

Ook het laatste nieuws, dat van de andere zendingsterreinen tot Oost-Soemba doordrong, namelijk dat de J.-C. kwam om Ds. Goossens te schorsen, kon het vertrouwen, waarmede de toekomst werd tegemoet gezien, niet schokken.

Zij leefden in de stellige overtuiging, dat de taal der feiten duidelijk en krachtig genoeg zou zijn om iedere commissie van Gereformeerde broeders — op welke wijze dan ook tot stand gekomen — ervan te overtuigen, dat de Vergadering op Soemba haar beginsel en haar heilige roeping had verzaakt.

Het hooggespannen Oost-Soemba snakte naar ontspanning.

Het verlangde vurig, bevrijd te worden van de kwelling, waaraan het reeds te lang was blootgesteld.

Oost-Soemba zag met blijdschap den dag naderen, waarop het weer vrij kon adem halen!

Er zouden twee broeders komen: mannen met namen, die ook voor de goeroes-Indijl in O.-S. geen onbekende klank had-

den en die zeker het „noblesse oblige” in practijk zouden brengen.

Nù zou aan de zaak van Christus, door menschelijk ingrijpen zoo ernstig geschaad, recht gedaan worden.

De uitgeworpen en verdruchte Kerken van Oost-Soemba zagen met vreugde het uur tegemoet, waarop heling zou worden gevonden voor schrijnende wonden, geslagen door een Vergadering, die haar plicht en heilige roeping had vergeten.

Het gebed van honderden trouwe christenen in Oost Soemba zou verhoord worden en de schriftuurlijke Gereformeerde zendingsbeginselen bevestigd.

Aan de kust en diep in het binnenland van het wachend Oost-Soemba, overal waar Christus Zijn gemeenten en kinderen telde, stonden snelle paarden aan den huispaal gebonden, klaar om uit iedere gemeente, op het eerste bericht van daartoe gereed staande boden, de mannen te dragen naar de plaats, waar zij hun nooden konden uitstorten aan het hart van de broeders van Java.

44. DE JAVA-COMMISSIE OP SOEMBA.

Ik vraag weer de aandacht van den lezer voor eenige leerrijke citaten:

1. „IK heb hem (n.l. aan Dr. Bakker. G) geadviseerd te Wai-kalo (West-Soemba. G.) van boord te gaan, om dan langs de verschillende zendingsposten naar het Midden (eventueel Oosten) te gaan en een gemeenschappelijke vergadering te hebben...

Dit is een citaat uit een brief van Ds. W. van Dijk, rondgezonden in Maart '38 aan alle leden der Vergadering op Soemba.

2. „Ik heb aan Ds. Van Dijk geschreven, dat we gaarne zoo spoedig mogelijk na aankomst met de Vergadering en met U wilden vergaderen.”

Dit is een citaat uit een brief van Dr. Bakker, gedateerd 5 Maart, aan mij gericht.

3. „Ik heb er heelemaal geen bezwaar tegen, dat U éérst door de andere heeren wordt ingelicht. Tegen het woordje „eventueel” dat in bovengenoemd reisplan door Ds. Van Dijk gebruikt wordt, heb ik wèl bezwaar en ik vermoed: U zelf ook...

Dat ik nochtans geen bezwaar er tegen heb, dat U eerst de andere heeren hoort, vindt zijn oorzaak in de regeling van mijn eigen werkzaamheden...”

Dit is een citaat uit een brief van mij aan Dr. Bakker, gedateerd 10 Maart '38.

4. „Van Dr. Bakker ontving ik heden het volgende telegram: Komen 10 April Waingapoe. Liefst eerst vergaderen.”

Dit is een citaat uit een brief van Ds. W. van Dijk, gedateerd 9 Maart '38 en aan mij gericht.

5. „Vergadering 11 April. Reken op Uw tegenwoordigheid ter plaatse.”

Dit is een telegram van Dr. Bakker aan mij, gedateerd 21 Maart '38.

6. „Bijwonen vergadering onmogelijk indien niet eerst weg daartoe geëffend.”

Dit is een telegram van mij aan Dr. Bakker, eveneens gedateerd 21 Maart '38.

7. „Nog veel meer verbijsterende bewijzen van Uw partij-dige doelstelling legt U af...”

Dit is een citaat uit een brief van mij aan de J.-C., geschreven op 20 April, toen de commissie nog op Soemba vertoefde.

Deze brief werd door de commissie in een breedvoerig rapport, dat ik dd. 20 Mei '38 van uit Java ontving, verwerkt. Dat rapport is een apologie, waarin de J.-C. haar conclusies en haar onpartijdigheid tracht te verdedigen.

En nu een citaat uit den aanhef van dit beroemde rapport der Java-commissie, dat door Appingedam (Deputaten!) werd aangegrepen als grondslag voor mijn schorsing(en):

8. „Zaterdagavond 9 April kwamen wij in Waingapoe aan. Hoewel Ds. Goossens zelf ons aangeraden had om eerst langs de verschillende posten te reizen en met de broeders te spreken, teneinde eerst daarna met hemzelf te handelen, hebben wij er de voorkeur aan gegeven, om vóór alle verdere besprekingen eerst met hem een onderhoud te hebben. Om die reden hebben wij Ds. Goossens gevraagd den 11en April in Pajeti te komen...”

Vergelijking van deze citaten leert, dat reeds terstond in den aanhef van hun rapport door de J.-C. aan de nuchtere feiten geweld wordt aangedaan.

En zoo gaat het het geheele rapport door!

Het druipt van „onjuistheden”¹⁾

¹⁾ Er zijn helaas in onzen tijd ook vele Gereformeerden, die de forsche taal van den Catechismus (zond. 43) moeilijk verdragen kunnen. Om bij voorbaat niemand af te schrikken, pas ik me hier bij die zwakke ooren aan.

Veel grovere nog dan die ik zooëven aan de hand van citaten aanduidde.

Het is niet mijn bedoeling hier het rapport in zijn geheel door te nemen. Het zou op zichzelf reeds een aparte brochure vereischen, indien ik, aan de hand van schriftelijke bewijsstukken uit mijn dossier, de talrijke scheeve voorstellingen en onjuistheden van het rapport aan de kaak wilde stellen.

Ik zal mij binnen het bestek van deze brochure moeten bepalen tot het geven van enkele proeven, waaruit moge blijken de ongezonde sfeer, waarin het rapport ademt.

45. EEN KNAPPE PRESTATIE.

Volgens het rapport van de J.-C. (zie het zooeven gegeven citaat 8) begon zij haar allereerste werkzaamheid op Maandag 11 April, toen zij n.l. met mij een onderhoud had, dat — naar de ruime berekening der J.-C. — 5 uur duurde. Haar volgende werkzaamheid was, zoo blijkt uit het rapport, een samenspreking met de Vergadering op 12 April.

Woensdagmorgen d. a. v. volgde nog een „samenspreking” met den Kerkeraad van Melolo.

EN TOEN WAS DE COMMISSIE „KLAAR” met haar oordeel inzake alle „gerezen geschillen” in den loop van ruim twee jaar ontstaan en steeds toegenomen in aantal, hevigheid en omvang.

Want op dien Woensdagavond 13 April opende de commissie bij monde van Dr. Bakker op mij het vuur met: „U hebt onhebbelijke brieven geschreven. U hebt u ernstig misdragen. U mag de vergadering niet beschuldigen van dit en dat...”

De commissie deed geen enkele poging om mij met argumenten van ongelijk te overtuigen. Had ze dat gedaan, dan had ze ook kennis moeten nemen van de ontstellende schriftelijke bewijzen, welke ik hun had kunnen voorleggen.

Maar dat wilde de commissie onder geen beding!

Ze had blijkbaar voldoende aan de eenzijdige voorlichting der Vergadering!

En daarom kon de commissie ook beweren, dat er geen kwestie bestond tusschen de Vergadering en de Kerken van Oost-Soemba.

Zij had de woorden der Vergadering tot de hare gemaakt: „U stoekt de menschen op. Die lui hier hebben geen eigen oordeel. Ze zijn door U meegesleept en ze volgen U maar blindelings enz. enz.”

Wat van mij geëischt werd kwam er op neer, dat ik van tevoren het als iets onmogelijks moest erkennen, dat de Vergade-

ring zich schuldig zou maken aan principiële afwijking. En wat mij vroeger uit den kring der Vergadering werd toegevoegd, werd mij thans in nagenoeg dezelfde woorden door de J.-C. voor de voeten geworpen: „U moet u niet voordoen als de eenige principiële man op Soemba.”

Maar argumenten voerde de commissie niet aan en geen enkele poging werd gedaan om mij van mijn ongelijk en van het gelijk der Vergadering te overtuigen.

Zoo bracht dit „onderhoud” niets nieuws, want de wapenen, waarmede de commissie streed, waren dezelfde als die, waarmede de Vergadering reeds twee jaar lang — zij het dan ook meer in het verborgen — streed.

Dit wat het tweede onderhoud (Woensdagavond 13 April) betreft.

Maar had de commissie dan misschien bij haar eerste samenspreking met mij, op 11 April, wèl argumenten aangevoerd en bewijzen bijgebracht om mij van ongelijk te overtuigen?

„Dit onderhoud droeg uiteraard een zuiver informatorisch karakter... zorgvuldig hebben wij ons onthouden van het uitspreken van ons eigen oordeel,” zoo lezen we in het rapport.

Ook bij dit eerste onderhoud geen enkele bestrijding van mijn meening, geen enkel argument om mijn voorstelling van zaken omver te werpen, geen enkele poging om mij van ongelijk te overtuigen!

Reeds op 15 April kreeg ik, getypt en wel, 3 folio's conclusies van de commissie thuis, met aan het einde daarvan een ultimatum.

Voor een ieder, die op deze dingen acht geeft, zal het duidelijk zijn, dat de J.-C., die na de samenspreking met de Vergadering op 12 April met haar veroordeeling van mij gereed was en, op het voetspoor van de Vergadering en Deputaten, de hevige ergernissen van de broeders en zusters in Oost-Soemba meende te mogen negeren, die op geenerlei wijze argumenteerde en geen poging deed om de hoogspanning bij de broeders en zusters in Oost-Soemba te peilen — ik zeg, voor ieder objectief lezer zal het duidelijk zijn, dat ik deze commissie in mijn brief aan haar van 20 April '38 niet ten onrechte beschuldigde van: uitgesproken partijdigheid en aanpassing aan den geest der Vergadering.

Ik schreef o.m.:

„15 nachten logeert U op Soemba: 14 daarvan bevindt U zich in den kring der overige leden van de Vergadering, Eén daarvan in Maoe Maroe bij hem, die ernstige beschuldigingen inbracht tegen die overige leden.

U weigerdet beslist, ook na herhaald klemmend aandringen mijnerzijds, een onpartijdig onderzoek in te

stellen in Baing, Kananggar en bij de Christelijke gemeenschap van Oost-Soemba, m. n. de goeroes!

... Donderdagmorgen (14 April) had, onder de leiding Gods, goeroe L. D. Gah zelf reeds gezorgd voor de afbraak van Uw bemoeienissen van den vorigen dag.

Tòèn eerst, en niet den vorigen dag op grond van Uw „onderzoek” heeft U hem bij monde van Dr. Bakker uitgemaakt, „en dat kan ik”, zei deze.

Tòèn eerst was de commissie boos, wjl hetgeen zij zelfs met forceering had opgebouwd, door dien goeroe werd omver geworpen.

De eenige zaak dus, die U werkelijk met de inheemsch-christelijke instanties van O.-S. behandeld hebt, bleek uit te loopen op rechtvaardiging van òns (diskwalificering van L. D. Gah) en een veroordeeling van Uw handelwijze van den vorigen dag en van de werkeloosheid der Vergadering in dezen (het in bescherming nemen van L. D. Gah. G.)..., dit alles zonder dat ik zelf ook nog maar één woord met den Kerkeraad van Melolo buiten U om had kunnen spreken!

Zóó was Gods leiding — waarvoor U, noch de Vergadering, noch de Kerken in Holland blind mogen zijn.”

Als apologie is het rapport der J.-C. een knappe prestatie.

Maar... had ik gelegenheid gehad mij te verdedigen, vóórdat de Kerken van Appingedam en Delfzijl — geadviseerd door zekere Deputaten — overgingen mij ingaande 3 Mei te schorsen, dan zou ik met de stukken uit mijn dossier,¹⁾ zwart op wit, aangetoond hebben, dat het rapport en de daaraan voorafgaande conclusies, talrijke „onjuistheden” bevatte!

Ik zou hebben aangetoond, dat de J.-C., na één nacht slapen, zich critiekloos op het „standpunt” der Vergadering had geplaatst; dat zij zelfs zoo goedgeloovig was geweest om sommige feiten, op aanwijzen der Verg., „onjuist” te dateeren, om die feiten in mijn nadeel te kunnen gebruiken; dat zij ALLERMINST WEGENS TIJDSGEBREK gedwongen²⁾ was om reeds na één samenspreking met mij op 11 April en één met de Vergadering op 12 April met haar oordeel gereed te zijn, om dan verder het overgrootste deel van haar vijftiendaagsch

¹⁾ De J.-C. bij monde van Dr. Bavink ried mij aan om dat dossier te verbranden! Jawel!!

²⁾ De J.-C. weigerde met de afgevaardigden der Kerken van Oost-Soemba samen te spreken. Alleen voor het onderzoek der klacht van de L.D. Gah c.s. was zij gedwongen om met den Kerkeraad van Melolo samen te spreken.

Bij dit „onderzoek” trachtte de J.-C. - zooals zij later ook t.o. mij erkende - de

verblijf op Soemba te besteden met „kennis te nemen van de methode van werken, van zegen en moeilijkheden” op „de verschillende zendingsposten op Soemba”.¹⁾

46. DE GEESTELIJKE STRUCTUUR DER JAVA-COMMISSIE.

Dr. Bakker en Dr. Bavinck hadden beiden, als leden der Bijz. Verg. van Miss. Pred. op Java, reeds eenige ervaring opgedaan inzake het probleem, op welke wijze „gerezen geschilden” tusschen een gansche Vergadering van miss. pred. eenerzijds en één miss. predikant anderzijds te liquideeren zijn.

In de kwestie van Ds. K. van Dijk met de Vergadering op Java heeft vooral Dr. Bakker een belangrijke rol gespeeld.

In de acta van de Gen. Synode 1936 (bijlage LXI en LXII), waar de kwestie Ds. K. van Dijk ter sprake komt, ontmoeten wij den naam van Dr. Bakker meerdere malen (blz. 296, 308, 317, 318, 324).

Ook op Java — evenals op Soemba — was er één predikant, die de Vergaderingen niet meer bijwoonde en dat nog wel gedurende enkele jaren.

Nu is het zeer leerzaam — voor wie de geestelijke structuur van de Java-commissie wil leeren kennen — om uit de acta der Gen. Synode van 1936 eenerzijds en uit de conclusies en het rapport der Java-commissie 1938 anderzijds eens na te gaan:

welk standpunt die beide heeren innamen t. o. v. de absentie van één der miss. predikanten ter vergadering, toen zij zelf,

Kerkeraad van Melolo te forceeren. Deze handelwijze verdedigt de J.-C. in haar rapport aldus: „Doordat de Kerkeraad van Melolo ons allerlei vragen stelde en moeilijkheden voorlegde, waarop we niet gerekend hadden, duurde dit onderhoud veel langer dan wij geraamd hadden.

Ds. Goossens stond reeds lang te wachten en nog altijd kwamen er nieuwe vraagstukken, zoodoende moesten sommige punten wel eens in iets sneller tempo worden afgehandeld”.

Goeroe Gah verkondigde na afloop van de samenspreking alom, hoe hij als overwinnaar uit den strijd was getreden t.o. den Kerkeraad. Den Zondag d. a. v. zou hij in de Kerk een door de J.-C. opgesteld stuk voorlezen, waaruit dat blijken zou.

Deze door de J.-C. niet gewenschte belichting van haar onderzoek door goeroe Gah, was oorzaak, dat de J.-C. haars ondanks tot de conclusie moest komen: „Een dergelijke handelwijze bewijst wel, dat deze goeroe een ernstig gevaar beteekent voor de rust der gemeente”.

¹⁾ Uit het rapport der J.-C. „De verschillende zendingsposten op Soemba” is wat te algemeen uitgedrukt. Want Oost-Soemba werd niet bereisd. Dit had toch eigenlijk in de eerste plaats bezocht moeten worden. Hier wachten de broeders met groot verlangen om hun moeilijkheden aan het hart der broeders van Java uit te zeggen en om te getuigen van Gods zegen, die vooral in de gemeente van Kananggar zoo heerlijk gezien werd.

als leden der B. V. op Java, met dien miss. predikant in conflict waren en

welk tegenovergesteld standpunt DIEZELFDE HEEREN innamen, toen zij, als commissie-met-bindend gezag, op Soemba tegenover een soortgelijk geval van absentie kwamen te staan.

Letten we eerst op DR. BAKKER EN DR. BAVINCK IN DE GESTALTE VAN „JAVA-COMMISSIE.”

In de „conclusies” der J.-C. „betreffende de verhouding Ds. G. tot de vergaderingen op Soemba” heet het (sub B 1):

„Dat het ten zeerste af te keuren is, dat Ds. Goossens, toen eenmaal het geschil betreffende Oe. Katoe gerezen was,¹⁾ meende de vergaderingen niet meer te kunnen bijwonen...

In geen geval was het juist, den weg te bewandelen, dien hij bewandeld heeft, n.l. de Vergaderingen niet meer bijwonen, omdat daarin een begin van schisma ligt.”

In het „rapport” der J.-C. lezen we t. a. v. hetzelfde punt: „Zelfs al had de Verg. zijn (n.l. van Ds. G.) principiële bezwaren tegen de benoeming van Oe. Katoe kalmweg genegeerd... dan had hij nòg niet het recht gehad om van dat oogenblik af aan²⁾ zich van de Verg. los te maken.

Daardoor sneed hij Oost-Soemba af van overig Soemba... hij mocht in geen geval zich losscheuren van de Verg. Door dit losscheuren heeft Ds. G. ongetwijfeld een begin van schisma gewerkt.

Alle verdere moeilijkheden zijn alle min of meer het gevolg van deze verkeerde handelwijze.³⁾

En nu: DR. BAKKER EN DR. BAVINCK IN DE GESTALTE VAN „LEDEN DER VERG. OP JAVA.”

¹⁾ ²⁾ Dat in de hier afgedrukte citaten enkele „onjuistheden” voorkomen, heeft de aandachtige lezer reeds bemerkt. Zoo is b.v. de voorstelling, alsof ik niet meer ter vergadering wilde komen „toen eenmaal (Nov. '35) de kwestie Oe. Katoe gerezen was” (van dit oogenblik af aan) chronologisch fout. Want in Mei '36 wilde ik ongetwijfeld nog de verg. meemaken. Ik schreef eerst 22 Oct. '36 dat ik „voorloopig” (dat dit woordje steeds wordt weggelaten is toch tref-) de vergaderingen niet zou bijwonen. Zie ook par. 16.

³⁾ De lezer lette op dezen zin! En hij herinnere zich, dat ik tweemaal geschorst en eenmaal afgezet werd op grond van openbare scheurmakerij. De kwestie van mijn absentie ter vergadering is dus vlg. den geciteerden zin de grondkwestie, waaruit dus mijn veroordeeling is voortgekomen!!

Ik verzoek nu des lezers bijzondere aandacht voor de citaten uit de acta der Gen. Synode 1936, waaruit geheel andere klanken ons tegenklinken.

Uit de acta der Gen. Synode 1936 pag. 317/318 haal ik aan:

„Daarin (n.l. in het uitvoerig rapport der A. V., waar van Dr. Bakker en Dr. Bavinck leden waren) werd o.m. verklaard: „„weigert Ds. van Dijk zijn psalmboek met auteursrecht aan te bieden, dan kunnen wij als Vergadering niet meer met hem over deze zaak handelen. Wij kunnen niet meer met hem vergaderen, tenzij deze zaak tot een oplossing gekomen is.””

En vervolgens meer onderaan pag. 318:

„Het laatste bericht uit Indië was een BRIEF VAN DR. BAKKER aan Ds. Breukelaar, met toestemming van den schrijver ons ter hand gesteld en waarin wordt medegedeeld, dat Ds. van Dijk de A. V. wel bijwoont, maar dat niemand meer met hem spreekt en hem beantwoordt. „„We hebben dus nu het wonderlijk figuur, dat hij op de vergaderingen zit, soms het woord voert, maar dat niemand zich daar iets van aantrekt.””

Wat leert ons het geciteerde uit de synodale acta?

Dat Dr. Bakker en Dr. Bavinck, als leden der A. V. op Java het standpunt innamen: Als Ds. van Dijk bepaalde bezwaren niet uit den weg ruimt, als hij weigert aan onze wenschen te voldoen, als een bepaalde kwestie tusschen een miss. predikant en de A. V. niet tot een oplossing is gekomen... dan onttrekken we ons en bloc aan de vergaderingen, waar die miss. predikant aanwezig is. Dan willen we niet met hem saamvergaderen!!!

En als Ds. van Dijk tòch door de deur der vergaderzaal binnengekomen is, dan (hoe is het mogelijk!) spreekt niemand meer met hem of geeft hem antwoord!

Dan voert Ds. van Dijk wel het woord, maar niemand der vergaderde Dienaren des Woords trekt zich daar iets van aan! Dan verklaren o.a. Dr. Bakker en Dr. Bavinck een Dienaar van Christus dood!¹⁾

Waar het SOEMBA betreft, verklaren zij:

Wie niet saamvergaderen wel, begint schisma. Hij worde

¹⁾ Men herinnere zich bovendien, dat op Soemba de Verg. in Mei '36 buiten mij om vergaderde en dat zij daarmede demonstreerde, dat zij mijn aanwezigheid ter verg. niet noodig achtte. Inzake de kwestie Oe. Katoe had ik reeds in April '36 aan Depp. geschreven, dat de Verg. mij als minderheid vertrouwt had, of, om in den stijl van Dr. Bakker te spreken: „we hadden het wonderlijk figuur, dat ik wel op de vergadering zat en het woord voerde, maar dat niemand zich daar iets van aantrok”.

geschorst (en afgezet) op grond van openbare scheurmakerij!
Waar het JAVA (en henzelf) betreft:
Wie niet saamvergaderen wil, hij ga gerust zijn gang!
Niemand doet hem wat!

Op SOEMBA betref het een miss. predikant, die tot de Verg. gezegd had: Ik kan voorloopig uw vergaderingen niet meer bijwonen, zoolang er tusschen ons principiëele verschillen zijn, tot welker oplossing noch de Verg. noch Holland een poging gedaan hebben.

Op JAVA betref het een aaneengesloten front van miss. predikanten, waaronder beide doctoren, die tot den ter vergadering komenden broeder zeiden: wij willen niet meer met u vergaderen, zoolang gij aan onze eischen niet voldoet, zoolang er nog een onopgelost geschil is over een (niet-principieel) auteursrecht.

DEZELFDE mannen — TWEE standpunten.

Beide tegengestelde standpunten tot de uiterste consequenties doorvoerend!

Op JAVA: doodverklaring van den ter vergadering komenden

Op SOEMBA: schorsing, afzetting als sluitstuk, van den niet ter vergadering komenden Dienaar van Christus.

Kan en mag een rapport van een commissie van dergelijke geestelijke structuur den grond vormen voor mijn schorsing en afzetting?

En wat te zeggen van twee genabuurde Kerkeraden en wat te zeggen van Deputaten en wat te zeggen van een Classis, die moedwillig mij de gelegenheid benamen, zelfs toen ik van aangezicht tot aangezicht tegenover hen stond in Ap-pingedam, om ook maar iets ter mijner verdediging te zeggen — die mij ONVERHOORD op 3 Mei 1938 schorsten of hiel-pen schorsen en dit nog eens deden(!!!) op 1 Juni 1938 en eveneens ONVERHOORD (en nog wel hangende mijn appèl op de Gen. Synode!) mij op 23 Maart 1939 afzetten of hiel-pen afzetten?

De lezer antwoorde!

Maar ook: de Synode oordeele straks!

47. HOUSEPARTY EN ULTIMATIUM.

Uit al het voorgaande zal m. i. elk objectief lezer moeten concludeeren, dat de conclusies der Java-commissie mitsgaders haar rapport zeker niet als het summum van betrouwbaarheid en objectiviteit beschouwd kunnen worden.

De commissie scheen, toen zij nog op Soemba was, ook zelf reeds te gevoelen, dat haar conclusies geen groote overtuigingskracht bezaten, hetgeen blijken moge uit de tweeërlei manier, waarop zij ten slotte getracht heeft de moeilijkheden te liquideeren.

De eerste manier was aldus:

Toen het „geschutvuur” der commissie aan den avond van 13 April en voortgezet aan den morgen van 14 April niet tot resultaat bleek te hebben, dat mijn „stellingen” vernietigd waren en de commissie moest constateeren, dat haar wijze van optreden geen „herstel van de goede harmonie” bewerkte had, gaf zij, bij monde van Dr. Bavinck, deze wenk: „Jullie moesten hier op Soemba een houseparty houden, dan zouden de broeders elkaar wel vinden.” Dit was de „zachte” manier.

De andere manier had den vorm van een uitmatum, als staartstuk volgend achter de folio's met „conclusies”, die mij reeds 15 April werden thuis bezorgd en aldus luidend:

„... dat Ds. G. bovenstaande conclusies tenvolte moet accepteeren, dat hij schuld moet belijden over de zondige verhouding¹⁾, waarin hij nu reeds geruimen tijd gestaan heeft tegenover de Vergadering en dat hij zich bereid moet verklaren ALLES TE DOEN, wat in bovenstaande conclusies van hem gevraagd wordt.

De Commissie verwacht, dat Ds. G. Donderdag 21 April a.s. des morgens 9 uur in Pajeti aanwezig zal zijn, teneinde met de commissie en de Vergadering, die deze conclusies heeft aanvaard:¹⁾

- a. te handelen over alles, wat uit deze conclusies voortvloeit;
- b. zijn bezwaren tegen Ds. Lambooy te bespreken en tot een volledige oplossing te brengen;
- c. te handelen over den vorm, waarin deze conclusies aan de Kerken op Soemba zullen worden medegedeeld;
- d. te handelen over alle verdere practische vragen, die regeling behoeven (verlof, consulentschap enz.).

De commissie verwacht, dat Ds. G. ingeval hij niet bereid is deze conclusies te aanvaarden en te doen, wat van hem gevraagd wordt, zal zorgen, dat de commissie uiterlijk Woensdagavond 20 April a.s. daarvan bericht ontvangt te Pajeti.”

¹⁾ Men vergelijk hiermede het standpunt van de J.-C. als leden der B. V. op Java (in par. 46).

²⁾ Ook zonder deze mededeeling zou ik er niet aan getwijfeld hebben, dat de Verg. de conclusies had aanvaard.

Donderdagmorgen 14 April had Dr. Bavinck mij nog een z.g. „basis van samenspreking met de Verg.” voorgeslagen inzake de kwestie Oe. Katoe en door hem schriftelijk opgesteld. Ik had me toen bereid verklaard om op die basis met een commissie uit de Verg. over de zaak Oe. Katoe samen te spreken, mits de overige kwesties (tusschen de Verg. en de Kerken van Oost-Soemba) eveneens zouden besproken worden.

Toen ik het ultimatum ontving, wist ik, dat de Verg. samenspreking geweigerd had. En in het ultimatum vond ik de door mij aanvaarde basis van samenspreking als „conclusies” terug — doch buiten mij en zonder mij belangrijk uitgebreid!!

Ik had te aanvaarden, wat de J.-C. (door Deputaten met superintendentistische macht bekleed) in overleg met de Vergadering als „haar” conclusies mij voorlegde — en dat was niet meer of minder dan:

zonder eenig behoorlijk argument gehoorst te hebben, mij volledig neerleggen bij de onschriftuurlijke principes en methodes der Vergadering;

de negeering en smadelijke benauwing van de Kerken van Christus in Oost-Soemba als geoorloofd erkennen en eraan meedoen.

Dat alles op gezag van een commissie, die in haar conclusies zelfs een oordeel velde over verschillende zaken, welke ze niet eens met mij of met de Kerken van Oost-Soemba had besproken!

De commissie eischte cadaver-gehoorzaamheid aan haar eigen disputabele macht!

En dat van een — in zijn geweten bezwaarde — Dienaar van Christus.

Tot zulk een gehoorzaamheid had ik kracht noch moed!

Ik miste daartoe ook de geestelijke training.

48. AC SI CADAVER ESSET.

„Alsof hij een lijk ware” ... zulk een blinde overgave aan zijn meerderen wordt geëischt... van den Jezuïet.

„De hoofdeisch der orde is blinde gehoorzaamheid.

De Jezuïet moet zich zóó volkomen willen onderwerpen aan zijn meerderen, alsof hij een lijk ware (ac si cadaver esset)”, aldus lezen we in de Chr. Encycl. III (sub voce Jezuïeten).

„Deze cadaver-gehoorzaamheid”, zoo lezen we verder, „wordt eerst na langdurige geestelijke training ver-

kregen... De Jezuiet bezit zelfs geen eigen oordeel meer... Hij is een instrument van den paus geworden..."

Helaas, een soortgelijke cadaver-gehoorzaamheid wordt ook in de Gereformeerde Soemba-Zending nog heden ten dage geëischt.

Niet slechts van een miss. predikant alléén, maar ook van inheemsche Kerken van Christus!

Onderwerping aan het superoordeel van menschen, als lijken!

Instrumenten in handen van hun „meerderen", geen behoefte hebbend aan argumenten, geen recht op kennisgeving van gronden evenmin op kennisname van (geheime) over hen handelende correspondentie!

EVENWEL, DEGENEN DIE ZICH AAN EEN DERGELIJKE DWINGELANDIJ SCHULDIG MAKEN, MOETEN BEDIENKEN, DAT ZIJ ZICH EEN MACHT AANMATIGEN, WELKE, VOLGENS DE BESTAANDE (NIET-PAPISTISCHE) KERKELIJKE BEPALINGEN OFTEWEL VOLGENS HET OUDE KERKRECHT, HUN NIET TOEKOMT.

Nòch de levende Kerken van Oost-Soemba, nòch ik waren voldoende geestelijk getraind om plotseling af te sterven en met duizend onbeantwoorde (levende) vragen in het hart als lijken neer te dalen in het stille graf, waarin niemand 's Heeren lof zingt, doch waarbóven de clerus, tot lof van den Paus, jubelt: „Papa locuta, causa finita."

Het was dit gemis aan cadaver-gehoorzaamheid, waardoor de Kerken van Oost-Soemba en ik in benauwing kwamen,

- a. vóór de komst der Java-commissie,
- b. tijdens de aanwezigheid der commissie.
- c. na het vertrek der commissie.

Ten aanzien van a. kan ik volstaan met te verwijzen naar hetgeer ik reeds in deze brochure mededeelde.

Ten aanzien van b. eveneens. Doch hierbij dient nog de VOLLE NADRUK te vallen op HET FEIT, dat de J.-C. beslist geweigerd heeft de Kerken van O.-S. of haar afgevaardigden te ontmoeten en te hooren.

Slechts met den Kerkeraad van Melolo, tégén wien door L. D. Gah c.s. een klacht was ingebracht, heeft zij een samenspreking van enkele uren gehad. Ik deelde reeds eerder mede, hoe dat ging: de commissie trachtte dien Kerkeraad te forceeren tot bepaalde beslissingen, evenwel zonder resultaat. Zij moest ervaren, dat deze inheemsche broeders genoeg zelfstandigheid bezaten om hun bezwaren ook tegenover de commissie staande te houden. Allerlei vragen en moeilijkhe-

den werden aan haar voorgelegd, waarop zij niet gerekend had.

„... En nog altijd kwamen er nieuwe vraagstukken. Zoo-doende moesten sommige punten wel eens in iets sneller tempo afgehandeld worden,” zoo vernemen we in het rapport.

De commissie had geen tijd, want „Ds. G. (die de samenspreking niet bijwoonde) stond reeds lang te wachten”.

Maar Ds. G. had heelemaal geen haast en „stond” bovendien ook niet. Hij had juist een gezellig onderhoud met den Officier van Gezondheid, die dien dag in Melolo vertoefde.

De zaken waren van voldoende gewicht om er nog een paar daagjes voor onderzoek aan vast te knoopen!

Men herinnere zich, dat het onderhoud met den Kerkeraad plaats vond op Woensdagmorgen 13 April, toen de commissie nog maar juist 2 dagen tevoren met haar werkzaamheden begonnen was en nog aan den avond van dienzelfden dag bleek de commissie geheel en al met haar oordeel gereed en... den vijfden dag, nadat de commissie haar „onderzoek” begonnen was, had ik al haar conclusies getypt en wel kant en klaar in mijn bezit en... toen had de commissie nog negen dagen over...

Tijdsgebrek was dus niet de reden, waarom de commissie niet inging op de vele vragen en moeilijkheden, welke haar voorgelegd werden en waarop ze niet had gerekend!

Dat er zooveel vragen en moeilijkheden waren, waarop niet gerekend was, had voor de commissie aanleiding moeten zijn — indien zij een objectief ONDERZOEK had willen instellen naar „de gerezen moeilijkheden” — om met die inheemsche broeders en zusters van Oost-Soemba, ja juist met diè!, samen te spreken. Dan zou zij ervaren hebben, dat het oordeel, dat zij zich door de Verg. heeft laten inblazen, namelijk, dat die broeders en zusters van O.-S. door mij zijn opgestoot en geen zelfstandig oordeel hebben, door en door zondig is. Ze zou ervaren hebben, dat die bruine kinderen des lands waarlijk door Christus zijn vrijgemaakt!

De commissie zou tot haar beschaming hebben bemerkt, dat die christenen van Oost-Soemba zelfstandiger waren dan vele broeders in Holland, die blindelings sommige „leiders”, die „het wel weten zullen” volgen en critiekloos derzelve rapporten accepteren!¹⁾

Nu werden de Kerken van Oost-Soemba, om wier zaak het vooral ging, doodgezwegen en doodverklaard, behan-

¹⁾ Toen de J.-C. op Soemba aankwam, had ik er reeds voor gezorgd, dat geheel O.-S. klaar stond om, op het eerste bericht, van heinde en ver te komen om de commissie te ontmoeten. Dit wist de J.-C. Zij heeft er echter geen

deld als „willooze instrumenten" van de Europeanen, dood materiaal, zonder eigen oordeel, zonder nood, zonder geestelijke benauwing, zonder recht, zonder roeping!

Ac si cadavera essent.....

Ten aanzien van het hierboven genoemde punt c. volge nu nog het een en ander, waaruit blijken moge, hoe het gemis van cadaver-gehoorzaamheid de Kerken van Oost-Soemba en mij, na het vertrek van de Java-commissie, in groote benauwing bracht.

49. WIJ WETEN ZEKER...

Zooals uit het telegram der J. C. d.d. 21 April (geciteerd in de noot op pag. 108, 109) blijkt, beweerde deze commissie, dat de Kerken van O.-S., die nieteens door haar gehoord waren, en ik ons afscheidden.¹⁾

Het weigeren van cadavergehoorzaamheid wordt gelijkgesteld met het weigeren van „samenwerking”.

Verder adviseert zij om Ds. van Dijk, die één en al activiteit was geweest in den strijd tegen Oost-Soemba, als consulent aan O.-S. op te leggen... n.b. aan Kerken, waarvan zooveen gezegd werd, dat zij „zich afscheidden.”

gebruik van willen maken. Erger was, wat zij aan den avond van 21 April deed: Na ontvangst van mijn brief d.d. 20 April, waarin ik aan de J.-C. mededeelde haar ongemotiveerde conclusies te verwerpen, verzocht de comm. nog om een samenspreking met mij aan den avond van 21 April. (Ze had toen, naar mij uit haar rapport achteraf bleek, reeds het volgende telegram verzonden: „Goossens weigert samenwerking scheidt zich af met de kerken van oost-soemba kananggar reeds geïnstitueerd stop java-commissie adviseert hem voorloopig te schorsen waardoor onthouding van allen ambtelijken arbeid stop hem onmiddellijk naar holland terug te roepen ter verantwoording stop benoem vandijk consulent melolo alle geldzendingen aan vandijk stop wij zijn 27 april telefonisch djokja bereikbaar”).

Het koerier-systeem, dat ik oorspronkelijk ten behoeve der J.-C. had georganiseerd, stelde ik dien 21sten April in werking en zoo waren 's avonds in Melolo bijna alle goeroes-Indjil en afgevaardigden van gemeenten aanwezig om de J.-C. te ontmoeten, haars ondanks. Doch wat deed de J.-C.? Ze weigerde met de broeders te spreken en trachtte hen te verjagen! „We zijn gekomen om met Ds. G. te spreken en hebben met jullie niets te maken”. Doordat de broeders evenwel een onderhoud eischten, heeft de commissie noodgedwongen en tegen haar zin een oogenblik (staande) die broeders moeten te woord staan.

In het rapport lezen we heel gemoedelijk: „Daar Ds. G. den Kerkeraad van Melolo enz. enz. had bijeengeroepen, hebben wij, na ons onderhoud met Ds. G. ons tot deze broeders gewend”.

Welk een bereidwilligheid!

Doch met dit al: de gansche geschiedenis demonstreert zoo duidelijk mogelijk de volkomen negatie van de Kerken van O.-S. door de J.-C. (evenals door haar opdrachtgevers en de Vergadering).

¹⁾ Waarvan?

Als cadavers zouden die Kerken zich wel willoos overgeven aan dien consulent. En als zij nog eens blijk mochten geven eenig leven te bezitten, welaan, dan is er nog een probaat middel om die laatste levensresten uit te blusschen. Vandaar het advies: alle geldzendingen aan Ds. Van Dijk.

Als hij met vollen buidel in O.-S. komt, dan zijn weerbarstige lijken spoedig kil. Wie zou van „opgestookte en misleide” goeroes en kerkeraden verwachten, dat zij, als de rijksdaalders rinkelen, hun tractement of andere emolumenten zouden opofferen terwille van een dominee, die hen een tijdlang heeft opgestookt, misleid en beïnvloed?

Met waarlijk profetischen blik ziet de commissie reeds hoe het op Oost-Soemba zal zijn, als Ds. G. maar vertrokken is.

„WIJ WETEN ZEKER”, aldus het rapport, „dat, zodra Ds. G. Soemba verlaten heeft, de goeroes en kerkeraden met volle bereidheid weer zullen samenwerken, want er is werkelijk bij hen bereidheid om aan te sturen op de eenheid der Kerken. Maar deze broeders worden misleid en Ds. G. ontziet zich helaas niet om tegenover deze broeders op insinuerende wijze allerlei uitingen en daden der Vergadering geheel verkeerd uit te leggen.”

Ik twijfel er niet aan, of mij zal door de J.-C. verweten worden, dat ik ook haar uitingen en daden en goede bedoelingen verkeerd uitleg.

Nochtans, in het zoojuist gegeven citaat staan eenige enormiteiten en beschuldigingen aan mijn adres, die voor geen tweërlei uitleg vatbaar zijn en waarover deze broeders, mede-Dienaren des Woords, zich moesten schamen, omdat zij hun beweringen slechts baseeren kunnen op verklaringen van een in staat van beschuldiging gestelde Vergadering, die zich al meer dan twee jaar niet meer met Oost-Soemba „kon inlaten”, volgens haar eigen getuigenis.

Zelf heeft de J.-C. (het zij nogmaals herhaald) geweigerd een onderzoek bij de broeders van Oost-Soemba in te stellen.

Zelf heeft zij in die oogenblikken, dat zij haars ondanks gedwongen was, die „misleide broeders” te woord te staan, niet kunnen constateeren, dat ik allerlei uitingen en daden der Vergadering geheel verkeerd zou hebben uitgelegd.

Zelf weet deze commissie t. a. v. Oost-Soemba NIETS dan alleen (blijkens haar rapport) dat er althans bij den Kerkeraad van Melolo „allerlei vragen en moeilijkheden” waren, waarop zij niet had gerekend.

Nochtans schrijft de commissie: „Wij weten zeker...”

Wat de J.-C. „zeker wist” is nochtans niet geschied.

Op 1 Januari 1939 heeft Ds. G. Soemba verlaten, doch de arme goeroes hebben tot nu toe (d.w.z. vanaf Mei '38,

dus meer dan een jaar lang) hun eigen overtuiging behouden en zich daarvoor groote financiële offers getroost.

WIJ, d. w. z. de Kerken van Oost-Soemba en ik, wij weten zeker, dat zij standvastig zullen blijven en niet snoepen zullen uit den buidel van den consulent, zoolang geen recht is gedaan aan de Kerken van Oost-Soemba, zoolang ook geen rekening is gehouden „met het recht en de roeping van de inlandsche gemeenten”.

Het bovenstaande citaat uit het rapport der J.-C. bevat ook treffende waarheid. Die waarheid is deze: „... er is werkelijk bij hen bereidheid om aan te sturen op eenheid der Kerken.”

Ook hiervan geldt weer, dat de commissie dit zelf niet heeft kunnen constateeren op grond van een ingesteld onderzoek. Desondanks behelst deze uitspraak zuivere waarheid!

Evenwel, de Deputaten voor de Soemba-zending c.a. hadden dit ook zelf, zonder de hulp van de J.-C. kunnen constateeren. En dan niet alleen t. a. v. de goeroes en kerkeraden van O.-S., maar ook t. a. v. den miss. predikant van Oost-Soemba.

Immers, wat was de geheele correspondentie met Deputaten en de zendende Kerk, twee jaar lang, anders dan één aanhoudend roepen om eenheid!

Om waarachtige eenheid, geen schijn-eenheid!

Om eenheid op den bodem van Gods Woord en de belijdenisschriften en... „de generale, ons allen bindende regelingen onzer Kerken!”

Hadden Deputaten en zendende Kerk, overeenkomstig hun plicht en roeping en in overeenstemming met hun beloften, tijdig ingegrepen en principiële zaken ook principiël behandeld, hadden zij een krachtig einde gemaakt aan de aloude sfeer op Soemba, dan was er ginds een nimmer gekende eenheid geboren...

WIJ WETEN HET ZEKER!!

50. GESCHORST 3 MEI 1938.

Het telegram van de J.-C. bevat ook nog het advies om Ds. G. te schorsen en DAARNA ter verantwoording te roepen!

Dit advies werd door den Kerkeraad van Appingedam c. s. haastig opgevolgd.

Plotseling ontving ik op 3 Mei '38 het volgende telegram:

„De Kerken van Appingedam en Delfzijl gelasten U onthouding van allen ambtelijken arbeid. De Kerkeraad van Appingedam roept u onmiddellijk terug naar instruc-

tiebepaling bij beroepsbrief. Van Dijk Karoeni 3 Mei aangewezen consulent Oost-Soemba. Brief volgt.

Vegter-Postema."

Dit telegram was, na het vertrek der J.-C.¹⁾, het eerste levensteeken uit Holland.

Wel had ik aan de Java-commissie in mijn brief van 20 April medegedeeld, dat ik haar conclusies „ter bestemder plaatse en bij andere gelegenheid” hoopte te ontzenuwen, doch de gelegenheid om zulks te doen, was door dit schorsingsbesluit afgesneden.

Op welke gronden men mij schorste, bleef mij voorloopig onbekend, want de J.-C. had haar telegram van 21 April achter mijn rug om verzonden, ondanks het feit, dat daarin beschuldigingen vervat waren.

Eerst 20 Mei ontving ik het rapport der J.-C. en nam toen voor het eerst kennis van het telegram en de daarin vervatte beschuldigingen, waarover t. o. mij met geen woord gerept was!

Helaas, het bleek in de Gereformeerde Kerken mogelijk, dat enkele Deputaten (m.n. het moderamen van Soemba-Depp., voorzitter bekend) een zendenden Kerkeraad (voorzitter bekend) er toe kregen, om, te zamen met een genaamde Kerk, een aantal kardinale fouten te begaan, die diep beschamend zijn voor Kerken, die zeggen bij Gods Woord te leven en die verklaren, dat de drie formulieren van eenigheid haar belijdenis en dat de K. O. en Z. O. de haar bindende generale regelingen zijn.

Met betrekking tot dit telegram van 3 Mei '38 stip ik het volgende aan:

Het was het derde van een telegrammentrits, die over mijn schorsing handelde;

- a. telegram van Appingedam c.s. op 4 April aan de J.-C. (vóór haar vertrek naar Soemba) verzonden;
- b. telegram van de J.-C. op 21 April aan Appingedam c.s. verzonden;
- c. het thans besproken telegram van 3 Mei.

¹⁾ Den 24en April '38 vertrok de J.-C. en bracht allereerst rapport uit aan . . . de koffietafel der stoomboot, die haar naar Java terugbracht.

Met dezelfde boot en officieren (geen geestverwanten) reisde ik in Jan. '39.

Van den kapitein, die mij toen voor 't eerst ontmoette, ontving ik later een brief, waarin hij mededeelt, dat hij, na kennismaking met mij, over wien hij zooveel ongunstigs gehoord had uit „zendingskringen”, zich gedrongen gevoelt mij zijn eigen (rehabiliteerend) oordeel te schrijven.

Van telegram b kwam ik eerst 20 Mei '38 (17 dagen na mijn schorsing) op de hoogte.

Van telegram a eerst in April 1939 en dan nog niet eens officiëel.

Alleen telegram c bereikte mij regelrecht.

Het telegram van 3 Mei was de prompte reactie op het telegram der J.-C. van 21 April.

Ik werd veroordeeld op grond van de telegrafische beschuldigingen der J.-C. (scheurmakerij).

De Kerken van Oost-Soemba werden veroordeeld op dezelfde gronden (scheurmakerij).

Dit laatste blijkt vooral hieruit, dat een consulent uit den kring der Vergadering, welke zich tegenover de Kerken van O.-S. had gesteld, aan die Kerken werd opgelegd.

Daardoor was metterdaad uitgemaakt, dat de ontroering der Kerken van O.-S. over de houding der Verg. was veroordeeld en dat de principes en methodes der Vergadering ook in Oost-Soemba geldig zouden zijn en dat de Z. O. (b.v. art. 15 en 19) en de K. O. (b.v. art. 15, 21 en 85) geen bindend gezag hadden voor de Vergadering, noch ook voor bepaalde instanties in Holland.

Reeds in Dec. '37 had ik den Kerkeraad van Appingedam (met Depp.) medegedeeld, dat, indien voortgegaan werd met het sanctioneeren van zondige methodes en principes, ik gedwongen zou worden hen ter verantwoording te roepen voor meerdere vergaderingen.

Zij wisten, dat de Vergadering door mij beschuldigd werd, zij wisten nu ook, dat dezelfde bezwaren, die ik tegen de Vergadering inbracht, ook tegen haar zouden gelden.

Maar, als rechters in eigen zaak, pogen zij den beschuldiger door schorsing uit te schakelen.

In strijd met het negende gebod (naar de verklaring van den Heidelb. Cat. Z. 43) werden door de schorsende instanties zoowel de Kerken van O.-S. als ik ONVERHOORD veroordeeld.

Wie mocht meenen, dat door middel van de J.-C. toch de Kerken van O.-S. en ik gehoord waren, vergeet een belangrijk ding (afgedacht nog van de wijze, waarop de J.-C. haar taak meende te mogen vervullen):

Tot op de komst van de J.-C. op Soemba, waren de Kerken van Oost-Soemba en ik de aanklagers van de Vergadering (en van de Depp. en den door hen geleiden Kerkeraad van Appingedam).

Eerst door de komst van de J.-C. werden DE ROLLEN OFFICIËEL OMGEKEERD.

Haar conclusies maakten ons dat op Soemba reeds duidelijk. En haar GEHEIM TELEGRAM van 21 April stelde ons in Holland, buiten ons weten, in staat van beschuldiging.

En op deze (geheime, ons totaal onbekende) beschuldigingen ingaande, zonder ons gelegenheid tot verweer te geven, veroordeelden Depp. c.s. ons door middel van twee genabuurde Kerken.

De data van de telegrammentrits (4 April, 21 April, 3 Mei) openbaren een haast en een activiteit, die onweldadig aan-doet, waar het Deputaten (c.s.) betreft, die jarenlang niet in beweging te krijgen waren, n.l. zoolang de rollen nog niet omgekeerd waren.

Mede als gevolg van deze zinnelooze haast, begingen Deputaten (m.n. hun moderamen) c.s. overtreding op overtreding.

De geweldige activiteit van (het moderamen van) Deputaten in deze telegrammen-periode, komt treffend tot uiting op pag. 14 van hun rapport aan de Zendingssynode '38. Terstond na het binnenkomen van het telegram der J.-C. volgt een reeks van vergaderingen en samensprekingen. Zelfs de Generale Zendings-deputaten worden ingeschakeld, welke eenparig adviseerden „Ds. Goossens op te schorten van den dienst”... „na breedvoerige toelichting van de zijde van de Soemba-deputaten en den Kerkeraad.”¹⁾

Art. 23 van de Z. O. werd kalm over boord gezet en vermocht alzoo de schorsende instanties niet te remmen in haar vaart. Op dit artikel van de „generale ons allen bindende regeling onzer Kerken” kom ik straks nader terug.

Het telegram van 3 Mei doet het voorkomen, alsof Appingedam het recht had mij terug te roepen „naar instructiebepaling bij beroepsbrief.”

Zouden nu nòch de Kerkeraad van Appingedam, wiens voorzitter toch een erkend deskundige is in alle zendingszaken, nòch de Soemba-Deputaten, wier voorzitter dezelfde deskundige is, nòch de Generale Deputaten, die evenals de Soemba-

¹⁾ Toelichters waren: Ds. J. H. Lammertsma, voorzitter van het moderamen v. Soemba-depp., tevens voorz. v. d. Kerkeraad v. App; Ds. N. Postema, scriba v. h. moderamen v. Soemba-depp. en br Waalkes, afgevaardigde van den Kerkeraad v. App. De Generale Depp. ontvingen dus wel zeer „objectieve” toelichtingen. Overigens blijkt uit het deputaten-rapport, dat het rapport der J.-C. eerst omstreeks half Mei werd ontvangen. Maar zóólang konden de heeren niet wachten, het telegram was al voldoende! De conclusie kon reeds aanvaard worden en later zouden ze dan wel zien, hoe het rapport zelf er uitzag... zóó nauw steekt het niet!

depp. en de Kerkeraad van Appingedam, mijn instructie met hun handteekeningen sanctioneerden — zouden zij allen mijn instructie, waarvan een exemplaar bij de Kerk van Appingedam berust en één bij de Soemba-depp., niet kennen?

De betreffende instructiebepaling luidt aldus:

„Met nader te bepalen reisgelegenheid zult gij de reis derwaarts hebben te aanvaarden en aldaar te arbeiden in den dienst des Woords en der Sacramenten, ZOOLANG ALS DE GENOEMDE PARTICULIERE SYNODEN NIET ZULLEN HEBBEN GEOORDEELD tot verlating van dit arbeidsveld, of tot uwe verplaatsing of TOT TERUGROEPING OM WELKE REDENEN OOK, te moeten overgaan.”

Welke geest beheerschte de opstellers van het telegram, welke bedoeling hadden zij, toen zij zoo zonder blikken of blozen zelfs de handteekeningen, waarmede mijn instructie bekrachtigd werd, van nul en geener waarde verklaarden!

Hadden de noordelijke Part. Synoden mij teruggeroepen, „om welke redenen ook”, ik ware gegaan!

Maar dan..., was het voor Depp. c.s. zéker, dat een eventueel appèl tegen die terugroeping niet anders dan door de Gen. Synode behandeld kon worden!

Iets wat (het blijkt uit onderscheidene brieven) door Depp. niet gewenscht werd!

De terugroeping door den Kerkeraad van Appingedam was alzoo niet alleen ONWETTIG, doch ook ONGELDIG, wij berustend op een NIET BESTAANDE clause mijner instructie.

Vele broeders, die aan mijn terugroeping „naar instructiebepaling” hebben medegewerkt, breedvoerig voorgelicht door het moderamen van Soemba-Depp., hebben thans gelegenheid en de roeping zich te overtuigen van de geldigheid mijner terugroeping.

Vooraf op hun ROEPING valle de nadruk!

Want mijn heilig ambt, dat ik van Christus ontving en in Zijn Naam vervulde, werd mij ontroofd door mannen, die niet alleen over de K. O. en Z. O. heenleefden, doch die zelfs hun eigen handteekeningen koudweg waardeloos verklaarden!

Zóó wordt in de Gereformeerde Kerken in Nederland omgesprongen met het heilig ambt van Dienaar des Woords!

Tòch had de Kerkeraad van Appingedam (c.a.) op mijn bereidheid tot repatriëring kunnen rekenen — indien hij mij geschreven had (telegrafeeren was in dit geval overbodige haast) ongeveer als volgt:

Door de J.-C. werden ernstige beschuldigingen tegen U ingebracht; evenzoo tegen de Kerken van Oost-Soemba. Wij wenschen evenwel eerst U en de Kerken van O.-S. te hooren, alvorens tot eenige beslissing over te gaan.

Wij verzoeken U daarom ten spoedigste over te komen, vergezeld van eenige (b.v. twee) afgevaardigden der Kerken van O.-S., ter verantwoording en samenspreking.

Het consulentschap over O.-S. zal nader geregeld worden, zoodra U in Holland is.

Het telegram deelt echter eerst in imperatieve vorm mijn schorsing mede, gelast mij dan Oost-Soemba met zijn ellende achter te laten en legt er tenslotte den nadruk op, dat Oost-Soemba aan de tegenpartij (Van Dijk consulent) moet worden overgeleverd met negeering van de Kerken van Christus op dit terrein.

Droevig!

51. DE „GRONDEN" DER SCHORSING.

De gronden van schorsing worden in het telegram medegedeeld met de woorden: „Brief volgt".

Oftewel, ze worden verzwegen!

Stelt u voor: een D. d. W. bij de Gereformeerde Kerken krijgt plotseling een telegram thuis, dat hij geschorst is!

Waarom? Op welken grond?

Dat zullen we u later wel eens zeggen!

Ongeveer een maand¹⁾ zult u moeten wachten en **met een blinddoek voor** u hebben te onderwerpen aan onze wenschen.

Als een stok en een blok heeft de D. d. W. zijn heilig ambt neer te leggen... „ac si cadaver esset"!

Als een huurling heeft hij, op gezag van enkele tendentius voorgelichte Kerkeraden, zijn kudde in den steek te laten, zich om haar nooden niet bekommerend... „ac si cadaver esset"!

Trouwelooze verlating van zijn ambt wordt geëischt van een dienaar van Christus.

Hij heeft de gevolgen van zijn jarenlangen strijd tegen verderfelijke toestanden op het zendingsterrein te aanvaarden, n.l. dat hij ONVERHOORD, tegen de bepalingen van de

¹⁾ De beloofde brief bereikte mij 1 Juni '38. Ter illustratie van het optreden der Vergadering (en Depp. c. s.??) diene het feit, dat deze aan mij gerichtte brief door Ds. W. van Dijk in 't maleisch vertaald (en op sommige punten tendentius gewijzigd!) werd en op 21 Juni '38 verspreid onder de inheemsche gemeenten op Soemba. Ook de (R. K.) gezaghebber had den brief ontvangen of ter inzage gehad!

Z. O. (ART. 23) in en in strijd met ZIJN INSTRUCTIE, door twee niet-daartoe gerechtigde Kerkeraden uit zijn heilig ambt gestooten wordt!

Het als-een-lijk-zich-onderwerpen aan enkele Kerkeraden, die tegen de BESTAANDE kerkelijke bepalingen in, maar wat omspringen met het ambt van Dienaar des Woords, naar believen van (het moderamen van) Soemba-depp., die 't niet eens de moeite waard achten om hun beslissing terstond te motiveeren voor de Kerken van Christus (in Oost-Soemba) en voor den Dienaar des Woords, die het slachtoffer werd van hun doen, valt zeker niet te rijmen met art. 85 der K. O. en met de clause uit de instructie van dien D. d. W., welke aldus luidt:

„... waarbij ONVERKORT erkend en geëerbiedigd worden de rechten en verplichtingen, die de aangenomen Kerkenordering en verdere synodale bepalingen, ook bij voorkomend verschil van oordeel, den Kerkeraad en de Particuliere Synoden eenerzijds en den D. d. W. anderzijds opleggen en toekennen”.

Vermelding van gronden ware al 'tminste geweest, dat geëischt mocht worden.

Door Gereformeerde Kerken in Nederland — die haar huidige aanzijn te danken hebben aan geloofsverzet tegen hiërargische machtsaanmatiging van kerkelijke besturen — werd op 3 Mei '38 een Dienaar des Woords geschorst: onverhoord, zonder vermelding van gronden, tegen bestaande bepalingen in, terwijl bovendien... die schorsende instanties, volgens de Z. O. („de generale ons allen bindende regeling onzer Kerken”, art. 23,) laatste alinea, NIET GE-RECHTIGD WAREN TOT SCHORSEN.

Toen ik, een maand na de schorsing, den beloofden brief ontving, kwam ik tot de verrassende ontdekking, dat het bedrijf van twee genabuurde Kerken, waarvan het telegram van 3 Mei de neerslag was, niet als een suspensio (schorsing) gezien moest worden, maar als een simplex abstentio (eenvoudig zich onthouden van ambtsuitoefening)!

Al is het, dat men dat nare woord „schorsing” met opzet vermijden wilde¹⁾ — en zich beroept op een artikel van Prof.

¹⁾ In een mij ter hand gestelden particulieren brief van iemand die 't weten kan, lees ik: „... heeft het telegram (van 3 Mei) als bericht van schorsing opgevat, maar ik meen te weten, dat dat woord met opzet is vermeden.”

En in het rapport v. Soemba-depp. a. d. Zend. Syn. '38 lees ik (pag. 15): „Nadrukkelijk werd uitgesproken, dat deze abstentio (bedoeld: abstentio G.) van het ambt *geen suspensio* (bedoeld: suspensio. G.) is (Heraut 27 Maart '38) en dus niet draagt het karakter van tuchttoefening.

H. H. Kuyper in de Heraut van 27 Maart 1938 — ik kan met geen mogelijkheid iets anders lezen uit het telegram van 3 Mei, dan dat twee genabuurde Kerken mij imperatief schorsen, dat ik geliquideerd wordt en Ds. van Dijk mij vervangt.

Volgens het oude kerkrecht beschrijft het telegram van 3 Mei EEN SCHORSING!

Het doet er niets aan toe of af, dat het den heeren beliefd is aan hun bedrijf een wat zoeteren naam te geven.

Trouwens, het is noodzakelijk, dat men den naam van den pas-geborene bij de aangifte vermeldt en niet eerst een maand later.

Bovendien hebben de adviseurs van de schorsende Kerkeraden het bedoelde Heraut-artikel

of niet goed begrepen,

of niet goed willen begrijpen,

of ze zijn opgehouden met lezen, zoodra het recept ingrediënten vermeldde, welke zij op dat moment niet verdragen konden.

Immers, Prof. Kuyper laat de promotors mijner schorsing toch geheel in den steek, waar de Hooggeleerde schrijver duidelijk zegt:

„Wanneer dit (n.l. de abstentio) nu geschiedt in overleg met den daarbij betrokken ambtsdrager zelf en met zijn volkomen inwilliging... dan is het ook niet noodig om tot een formeele schorsing over te gaan...”

Het gansche Heraut-artikel spreekt nergens van twee genabuurde Kerken, die gelasten tot onthouding van allen ambtelijken arbeid, doch het spreekt van één Kerkeraad, die in overleg met den betrokken dienaar en met diens volkomen inwilliging handelt!

Dat zulk een overleg met mij gepleegd was, zullen zelfs Depp. en de Kerkeraad van Appingedam niet durven beweren!

Een maand lang mocht ik zelfs raden naar de gronden van de (ten onrechte „simplex abstentio” genoemde) schorsing!!

Overigens blijkt uit het rapport van de Soemba-depp. aan de Zendingssynode 1938, dat althans Ds. N. Postema te Veenendam en Ds. J. H. Broek Roelofs te Vroomshoop op het moment, dat zij hun rapport opstelden, zich niet voldoende reken-schap gaven van de klippen, die omzeild moesten worden.

We lezen tenminste op pag. 14, dat het eenparig advies van Gen. Depp. luidde „Ds. G. op te schorten van den dienst.”

En op pag. 15 verluiddt het:

„De Vergadering (v. App. en Delfzijl met vertegenwoordigers van Soemba-depp.) ging **zakelijk** met de adviezen van

Gen. Depp. accoord en besloot unaniem aan Ds. G. het volgende telegrafisch te berichten... (volgt telegram van 3 Mei)".

Dus ZAKELIJK een schorsing, doch...
IN NAAM een simplex abstentio!

52. „KERKELIJKE QUARANTAINE OF KERKELIJKE
PREVENTIEVE HECHTENIS: EEN ONDING IN
ONS GEREFORMEERD KERKRECHT.”

Op 7 Mei '38 reageerden de Kerken van Oost-Soemba op het telegram van 3 Mei aldus:

„Kerkeraad — Vegter — Appingedam.

Erkennen schorsing niet op grond van Z. O. art. 23 laatste alinea en omdat er geen wettige redenen zijn. Appelleeren op Generale Synode. Verzochten Ds. G. onderwijl ambt blijven uitoefenen, dat hij ontving van Christus. Verzoeken U dringend onwettig schorsingsbesluit eveneens telegrafisch intrekken. Brief volgt.

Vergadering inlandsche kerkeraden en gemeenten van geheel Oost-Soemba.”

Niettegenstaande ook Deputaten en Appingedam uit dit telegram begrepen, dat niet alleen de Kerken van O.-S., maar ook Ds. G.¹⁾ zich niet aan het (onwettige en ongeldige) besluit wilden onderwerpen en appelleerden op de Generale Synode, gingen de schorsende instanties, zonder een poging te hebben gedaan de Kerken van Oost-Soemba en mij van de wettigheid en geldigheid van het genomen besluit te overtuigen, over tot het nemen van een nieuwe beslissing.

Op 3 Juni '38 ontving ik n.l. het volgende telegram van de Kerken van Appingedam en Delfzijl:

„1 Juni 1938 is U geschorst naar art 79 en 80 kerken-
ordening. Brief volgt.

Vegter — Postema”.

¹⁾ Op pag. 15 van het rapport v. Depp. a. d. Zendingssynode '38 wordt dit telegram zelfs vermeld onder het hoofd: „Antwoord van Ds. Goossens op telegram van 29 April”.

Deze wijze van vermelding illustreert treffend de hautaine, negeerende houding, die Depp. c. s. van 't begin af tot op heden toe steeds aannamen en aannemen tegenover de levende Kerken van Christus in Oost-Soemba (waaronder enkele geïnstitueerde gemeenten). Deze Kerken hebben nimmer, als zij eens een brief ontvingen van Classis of Kerkeraad Appingedam, zulk een schrijven betiteld met „Antwoord van Ds. Lammertsma”.

EEN TWEEDE SCHORSING dus, wat dan een èchte moest zijn!

Met den naam was het althans in orde.

Maar ook met den naam alléén!

Met de gronden niet: die zou ik in verre toekomst vernemen per brief.

Zelfs met den datum van ingang was het niet pluis: 3 Juni mededeeling van een schorsing op 1 Juni!

Dus: schorsing met terugwerkende kracht!

En met het verzenden van den beloofden brief was het heelemaal mis!

Want eerst den 11en Juni verzond de Kerkeraad dien (gedrukten) brief aan mij, zoodat ik hem den 27en Juni ontving. Men had geen haast om mij de gronden mede te deelen.

Wèl had men dienzelfden gedrukten brief een aantal dagen eerder verzonden aan de classes in Holland!

Sterker nog: de Bestuursambtenaar te Waingapoe deelde mij 22 Juni telefonisch mede, dat ik geschorst was op twee gronden (o.a. openbare scheurmakerij).

Door Ds. W. van Dijk was hem reeds inzage verleend van den aan mij beloofden brief — die ik echter eerst op 27 Juni zou ontvangen!!

Nog sterker: In een brief aan de inlandsche Kerkeraden van Oost-Soemba, gedateerd 27 Mei, worden de gronden, waarop men mij 1 Juni zou schorsen, reeds vermeld (in zeer eigenaardig verband)!

Aan mij werd de brief met de gronden eerst op 11 Juni verzonden!!

Het „ac si cadaver esset” in optima forma!

Na al dit „fraais” vernomen te hebben, zal de lezer evenals ik gaarne sommige „leiders” in het noorden des lands een oogenblik alleen laten met de puzzle hoe zij achteraf aannemelijk zullen maken, dat het kerkrecht bij hen in veilige handen is. Hun zij daarbij den welgemeenden raad gegeven zich meer hoofdbrekens te getroosten dan voor hun rapport aan de Zendingssynode, want niet iedere kerkelijke vergadering is even gemakkelijk te overreden als deze, die het zonder bezwaar slikte, dat schorsende instanties op 29 April hun beslissingen namen op gronden, ontleend aan een rapport, dat zij eerst omstreeks half Mei **zouden** ontvangen.

De lezer volgde mij dus, bij wijze van welkome afleiding, binnen de waardige sfeer van de Generale Synode van Leeuwarden in den jare 1920, om aldaar het antwoord te hooren op de vraag:

„IS HET KERKRECHTELIJK MOGELIJK, DAT EEN

DIENAAR DES WOORDS ACHTEREENVOLGENS TWEE- MAAL GESCHORST WORDT?"

We nemen de acta dier Synode ter hand.

„Prof. Aalders leest het rapport over het kerkrechtelijk deel der zaak (Bijl. II). Nadat gebleken is, dat niemand van de leden der Synode naar aanleiding van het rapport het woord verlangt"... enz. enz. (art. 139).

Met alle stemmen worden bij hoofdelijke stemming deze conclusiën aangenomen". (art. 140).

Het rapport, dat door géén der Synode-leden werd bestreden (blijkens art. 139), behelst o.m. het volgende:

„Dit besluit (van de classis M.), waarvan we hierbij den tekst nog eens weergeven:

„... en besluit over te gaan tot schorsing van Ds. N. (welke schorsing niet als tucht is bedoeld,¹⁾ maar als afwering van mogelijke schadelijke invloeden)" "...voert in ons kerkelijk leven iets in, wat daarin tot dusverre volstrekt onbekend was: een opschorting van den dienst, die een louter preventief karakter draagt.

De Classis... spreekt met zooveel woorden uit, dat de schorsing niet als tuchtmaatregel is bedoeld, maar uitsluitend dient ter afwering van mogelijke schadelijke invloeden: kerkelijke quarantaine of kerkelijke preventieve hechtenis, EEN ONDING IN ONS GEREFORMEERD KERKRECHT.²⁾..... De eenige consequentie... ware geweest: terugneming van haar onwettig besluit." (Acta pag. 113 en 114).

In het bijzonder moge ik de aandacht van allen, die aan mijn schorsingen medewerkten, vragen voor de volgende uitspraken, welke op pag. 114 der acta te vinden zijn:

„... als zou er onderscheid moeten gemaakt worden tusschen schorsing en suspendeering; maar aangezien dit een onderscheiding is die geen recht van bestaan heeft, komt de zaak hierop neer, dat br. N., reeds geschorst zijnde, nogmaals werd geschorst, iets wat natuurlijk een ongerijmdheid is."

53. ARTIKEL 23 DER ZENDINGSORDE.

Ten gerieve van den lezer en met het oog op de belangrijk-

¹⁾ Vergelijk de noot bij pag. 117. Treffende overeenkomst in woordenkeus!

²⁾ Deze laatste woorden in het rapport geursiveerd.

heid van bovengenoemd art. 23 Z. O., drukken wij het hier in zijn geheel af:

„Wanneer een Europeaan, in eenigen hulpdienst werkzaam, op ergerlijke wijze zijn plicht verzaakt of tegen de zuiverheid der leer of de vromigheid des wandels zondigt, brengt de missionaire Dienaar des Woords zijner woonplaats de zaak voor de algemeene Vergadering van missionaire Arbeiders. Zoo deze Vergadering, gehoord het advies van den Kerkeraad der gemeente, waartoe de schuldige behoort, van oordeel is, dat hij onmiddellijk geschorst moet worden, dan schorst zij hem (haar) voorloopig en is de schuldige verplicht zich te onthouden van zijnen arbeid in afwachting van de beslissing zijner Zendende Kerk(en).

Verkeert een missionair Dienaar des Woords in hetzelfde geval, dan wordt de zaak gebracht voor de Afzonderlijke Vergadering van missionaire Dienaren des Woords. Deze vraagt het advies van den Kerkeraad der Inlandsche gemeente van zijn standplaats, of zoo deze nog niet geïnstitueerd is van sommige vooraanstaande Christenen in die gemeente en van eene genabuurde Kerk van Europeanen. Oordeelt de Afzonderlijke Vergadering dan, dat de schuldige onmiddellijk geschorst moet worden, dan schorst de Vergadering van Dienaren des Woords hem uit naam van de Kerk in wier dienst hij staat.

Van zulke spoedeischende gevallen wordt voorts onverwijld bericht gezonden aan den Kerkeraad in wiens dienst hij staat, opdat die verder met hem handele.

Van alle gevallen, die uitstel kunnen lijden, wordt dadelijk mededeeling gedaan aan den Raad der Zendende Kerk, opdat die daarin geheel en al zelf handele; met dien verstande, dat die daarbij rekening zal hebben te houden met het recht en de roeping der Inlandsche gemeente om zelf ook mede te oordeelen over de toelating van den betrokken Dienaar tot de uitoefening van zijn ambt en het gebruik der Sacramenten in haar midden."

Nu wil ik dadelijk de aandacht er op vestigen, dat in dit artikel aan de inlandsche gemeente een belangrijke plaats is toegekend.

In de concept-Z. O., aangeboden aan de Synode van 1902, wordt de inlandsche gemeente in geen enkel artikel genoemd. De Synode heeft toen zelf in art. 16 een plaats

gegeven aan de „Javaansche” Kerken, dus tegen de bedoeling van de opstellers (onder wie Ds. Breukelaar) van het concept in.

Alleen in art. 16 meende de Synode van 1902 aan de inlandsche gemeenten een plaats te kunnen toewijzen.

In geen ander artikel.

Ook niet in art. 23! Eerst veel later, op de Synode van 1923, is het artikel in dit opzicht belangrijk uitgebreid.

En het was ook logisch en schriftuurlijk, dat dit geschiedde, want niemand zal uit de H. Schrift kunnen bewijzen, dat inlandsche Kerken geen recht en roeping hebben, daar waar het gaat over tuchttoefening, ook als deze tuchttoefening geldt den miss. predikant, die in die gemeenten het Woord en de Sacramenten bedient.

Zelfs het moderamen van Depp. der Soembazending heeft dit gevoeld!

En nu is het belangwekkend om te zien, hoe deze Dienaren des Woords een oogenblik weifelend gestaan hebben met het schorsingstelegram van de Java-commissie in de eene en art. 23 van „de Z. O., de generale ons allen bindende regeling onzer Kerken” in de andere hand.

Hoe het moderamen uit de impasse trachtte te geraken en — der gewoonte getrouw — zich verborg achter (na breedvoerige toelichtingen) ingewonnen adviezen, leert het meer genoemde rapport aan de Zendingssynode van 1938 op pag. 14.

Daar zien we, dat ditmaal een telegram gezonden werd aan Ds. Breukelaar, dat feitelijk neer kwam op de vraag: Kunnen we op Uw gezag art. 23 Z. O. laten varen?

Het gevolg was, dat er een samenspreking plaats vond op 28 April tusschen Generale Depp. en afgevaardigden van Soemba-Depp. en Kerkeraad van Appingedam, n.l. de brs. Ds. Lammertsma, Ds. Postema en Waalkes, op welke samenspreking o.m. het advies werd gegeven „Ds. G. op te schorten van den dienst.”

We weten reeds, hoe een dag later (29 April) het besluit werd genomen om overeenkomstig dit advies te handelen.

Dit geschiedde in een vergadering van den Kerkeraad van Appingedam met afgevaardigden van den Kerkeraad van Delfzijl en vertegenwoordigers van de deputaten der Soemba-zending.

Op 7 Mei ontvangt Appingedam dan het bekende telegram van de Kerken van Oost-Soemba (geciteerd op pag. 96).

Vervolgens komt eenige dagen **later** het rapport der Java-commissie binnen.

En zie: op een vergadering van de beide genabuurde kerke-

raden van Appingedam en Delfzijl met vertegenwoordigers van Soemba-Depp. en praeses en scriba van Generale Depp. en Ds. Vogel als afgevaardigde (!) van de Classis Appingedam, gehouden 18 Mei '38 wordt het telegram van 7 Mei bekeken en over art. 23 Z. O. gehandeld, waarop de Kerken van O.-S. en ook ik ons beriepen.

En dan verklaart Ds. Breukelaar op 18 Mei:

- „1. dat dit artikel niet slaat op een geval als het onderhavige; hij (Ds. Breukelaar) is een van de ontwerpers en weet beslist, dat het alleen doelt op zonde in leer of leven, die op Soemba wordt geconstateerd, maar niet op een conflict met de zendende kerk en kerken;
2. dat dit beroep ook niet opgaat, aangezien althans de de Kerkeraad van Melolo is gehoord door de Java-commissie, die namens de kerk van Appingedam en deputaten optrad;
3. dat uit het rapport der Java-commissie blijkt, dat die kerken zelf partij zijn geworden en daarom niet meer kunnen worden gehoord.”

Het korte résumé van deze wonderlijke historie is:

- 28 April. Advies Gen. Depp. om Ds. G. op te schorten van den dienst.
- 29 April. Dit advies zakelijk opgevolgd.
- 3 Mei. Ds. G. ontvangt het betreffende telegram.
- 7 Mei. Kerken van O.-S. seinen niet-erkenning schorsing op grond van art. 23 Z. O.
- ± 14 Mei. Rapport J.-C. bereikt Holland.
- 18 Mei. Verklaard wordt, dat men o.m. op grond van dingen, die zouden blijken uit een rapport, waarvan men vóór ± 14 Mei niets af wist, op 28 en 29 April terecht adviseerde en overging tot schorsing, zonder eenige verkrachting van art. 23 Z.O.!

Welk kerkRECHT hier aan de orde is, is me niet duidelijk! DUIDELIJK IS ALLEEN HET DOEL van dergelijke manier van procederen, namelijk om te ontkomen aan het ONVERMIJDELIJK OORDEEL, dat de genomen beslissingen ONWETTIG EN ONGELDIG waren.

Dat achteraf goed praten en laten goedkeuren van genomen verkeerde beslissingen is funest voor den goeden gang van ons zendingswerk en het is bedroevend om te zien, hoe geheele vergaderingen critiekloos de meest gewrongen voorstelling van zaken aanvaarden. Geen wonder, dat bij zooveel lijdelijkheid van verantwoordelijke instanties als het zendingszaken betreft (waar de massa weinig van af weet), de zending

onzer Gereformeerde Kerken restloos wordt overgeleverd aan de heerschappij van een moderamen van deputaten.

Zóó is het in de Soembazending!

Het spijt mij, dat het moderamen van Soemba-depp. er in slaagde zich te dekken met de autoriteit van Ds. Breukelaar. Ik ben zodoende gedwongen de argumenten van dezen Dienaar van Christus, dien ik hoogacht en respecteer, te bestrijden en dit met temeer klem, wijl Ds. Breukelaar, wiens trouw en liefde tot het Werk en de Kerken van Christus op het zendingsterrein, boven allen twijfel verheven is, wiens naam ook bij de goeroes van Oost-Soemba een vertrouwde klank heeft¹⁾, bij zijn advies aan de schorsende instanties m. i. het belang van de Zending en van de Gereformeerde Kerken in het algemeen niet heeft gediend.

Ik kan moeilijk aannemen, dat Ds. Breukelaar, toen hij op 18 Mei '38 de drie hierbovengenoemde argumenten aanvoerde, welke art. 23 buiten werking moesten stellen, zich de data, waarop adviezen gegeven, beslissingen genomen en de betreffende stukken ontvangen werden, heeft gerealiseerd en zodoende bewust achteraf gronden schiepte.

Voor het moderamen van Soemba-depp. c.s., die de stukken ón-middellijk ontvingen staan de zaken anders!

Van de drie argumenten van Ds. Breukelaar is het eerste verreweg het belangrijkste en hierop wil ik straks breedvoerig ingaan, om nu eerst des lezers aandacht te vragen voor de beide andere argumenten.

Over het tweede argument van Ds. Breukelaar, als zou de Kerkeraad van Melolo door de J.-C. gehoord zijn, kan ik, na al hetgeen ik in voorgaande bladzijden reeds over deze commissie en haar onderzoek schreef, kort zijn.

Maar ook zelfs uit het rapport der J.-C. blijkt toch duidelijk, dat met den Kerkeraad van Melolo met geen woord gesproken is over e. v. tuchtmaatregelen t. o. v. mij!

Laat staan, dat deze Kerkeraad „mede geoordeeld” (art. 23 laatste al.) zou hebben, dat ik geschorst diende te worden.

¹⁾ Het door Ds. Breukelaar geredigeerde „Zendingsblad” telt ook enkele abonné's onder inheemschen in O.-S. De goeroe-Indijl van Melolo (S. J. Piry) en de scriba van den Kerkeraad van Melolo (G. Bara Pa) wezen mij in Juli '38 op enkele artikelen van Ds. Breukelaar over den aard van een Zendingssynode (Dec. '33 en Juli '34) en bewezen daarmee niet alleen, dat zij meer lust tot onderzoek bezaten dan menige afgevaardigde ter Zendingssynode van Assen '38, maar óók, dat de autoriteit van Ds. Breukelaar in Oost-Soemba niet denkbeeldig is.

Om dan maar niet eens te spreken van „het recht en de roeping” van de overige Kerken van Oost-Soemba in dezen!

Nu weet ik wel, dat er nog een geheim schrijven van van de J.-C. is (gedateerd 30 April '38), genoemd in het gedrukte schorsingsbesluit dd. 1 Juni '38, waarmede Depp. tot op heden toe niet voor den dag durven treden, maar zoo Ds. Breukelaar zich daarop zou beroepen, dan zal het hem toenmaals misschien onbekende feit, dat dit stuk verheimelijkt wordt, hem thans ongetwijfeld de overtuiging schenken, dat er met den inhoud van dat stuk toch wel iets niet in orde zal zijn.

In elk geval staat vast, dat met den Kerkeraad van Melolo niet gehandeld is over e.v. tuchttoefening t.a.v. mij.

Het derde argument van Ds. Breukelaar heeft mij zeer verwonderd en teleurgesteld!

Het huldigt een rechtsbeginsel, dat onder ons niet mag voorkomen.

„De Kerken van Oost-Soemba zijn partij en kunnen daarom niet meer gehoord worden.” Oftewel: we weten vantevoren, dat de Kerken van Oost-Soemba niet zullen doen, wat wij graag willen en daarom... we schakelen ze uit!

Zoo kan ook de diefstal verdedigd worden: als we het vragen, krijgen we het niet en daarom... neem het maar weg. Of wil Ds. Breukelaar ermede zeggen, dat inlandsche Christenen menschendienaars zijn en geen eigen oordeel kunnen bezitten? Zulk een generaliseerend oordeel durf ik hem, die een menschenleeftijd de Zending heeft gediend en wiens ijver en werkkraft nog steeds voor vele jongeren een beschamend voorbeeld zijn, niet toedichten.

Ik zeide „generaliseerend” oordeel, want dat er talrijke menschendienaars op de zendingsterreinen gevonden worden, is een feit, dat ik zelf ook geconstateerd heb, zooals uit voorgaande bladzijden genoegzaam valt af te leiden. Maar dat zit hem niet in het ras, want Christus is machtig — en Hij doet het ook — om deze bruine kinderen des lands waarlijk vrij te maken, maar dat zit in de methoden! Als men de „heilzame tuchttoefening” opbergt en niet getrouw de wacht houdt bij de schaapskooi van Christus, dan komen er vele menschendienaars binnen de Kerk en die bezitten geen eigen oordeel in geloofszaken.

Zóó zijn de christenen van Oost-Soemba niet! Dat kon de J.-C. niet gelooven en om het te onderzoeken, daartoe voelden deze broeders geen behoefte. Zij wisten het „zeker”, als Ds. G. maar weg was, dan viel Oost-Soemba

terstond aan de Verg. toe. Nu is Ds. G. dan reeds bijna een half jaar weg en nog steeds is het der Vergadering niet gelukt vat te krijgen op de meer dan duizend christenen van Oost-Soemba, die dan z.g. Ds. G. zouden volgen, ondanks alle moeite, welke alle leden der Verg. zich daartoe getroosten, ondanks ook het geldelijke voordeel, dat de goeroes door „over te gaan” kunnen behalen. Wat de Vergadering toeviel, was de zelfkant der gemeenten, bijna uitsluitend gecensureerden. De kern is te vinden in Melolo onder de volgelingen van den scheurmaker L. D. Gah. Alles tezamen een groep van geringen omvang.

Ten aanzien van beide argumenten geldt, dat het een ongerijmdheid is zich te baseeren op een rapport eener commissie, die, zooals uit het rapport zelve blijkt, ernstig door mij beschuldigd wordt. Hoezeer men persoonlijk ook moge sympathiseeren met de onderteekenaars van het rapport, het gaat toch niet aan a priori vast te stellen: het rapport is onaanvechtbaar en de bezwaren van Ds. G. zijn verwerpelijk, alvorens men deze (reeds aangekondigde) bezwaren heeft vernomen!

Thans ben ik genaderd tot de behandeling van het eerste en belangrijkste argument van Ds. Breukelaar. Hierin wordt verklaard, *dat art. 23 (laatste alinea) niet zou slaan op een geval als het onderhavige!*

Welke gronden worden hiervoor gegeven?

Alleen deze:

„hij (Ds. Breukelaar) is een van de ontwerpers en weet beslist, dat het alleen doelt op zonde in leer of leven, die op Soemba wordt geconstateerd, maar niet op een conflict met de zendende kerk en kerken.”

Tegen deze opmerking rijzen terstond velerlei bedenkingen en dan in de allereerste plaats deze, dat we in onze Kerken toch niet mogen afgaan op de autoriteit van opstellers van een concept Z. O., waarvan de eenig overlevende de huidige scriba van Gen. Depp. is.

Het gaat er om, niet wat de opstellers van een concept bedoeld zouden hebben, maar wat de Synode heeft besloten en als de generale regeling heeft ingesteld!

Het feilbaar menscheijk geheugen is een te wankel fundament, dan dat daarop eenig kerkrecht ware te gronden. Maar ook, afgedacht van deze bedenking, valt toch licht in te zien, dat de woorden: „...alleen doelt op zonde in leer en leven... maar niet op een conflict met de zendende kerk en kerken” een onbegrijpelijke tegenstrijdigheid bevatten.

Zijn er dan nog andere zonden denkbaar dan zonden in

leer en leven? Is er dan nog een of andere op scholastieke wijze gespecificeerde rubriek van zonden, die niet iemands belijdenis en zijn levensopenbaring raken?

Of wil het tusschenzinnetje „die op Soemba wordt geconstateerd” zeggen, dat de gronden, waarop ik werd veroordeeld (scheurmakerij en niet doen wat mij opgedragen werd, dus plichtsverzaking) slechts zintuigelijk waarneembaar waren voor de instanties in Holland en niet voor die op Soemba, waar toch het terrein mijner werkzaamheden lag?

Maar dit zou de ongerijmdheid zelve zijn!

Een dergelijke overschatting van eigen zintuigen durf ik zelfs het moderamen van Soemba-depp. niet toeschrijven!

Ik weet niet in hoeverre de rapporteur van Soemba-depp. er in geslaagd is de woorden van Ds. Breukelaar juist weer te geven, maar afgaande op het officieele rapport, zie ik niet anders dan verwarring. Men zou mogen verwachten, dat Ds. Breukelaar, beslist wetend, dat alleen zonde in leer en leven bedoeld wordt, consequent zou hebben vervolgd: dus ook een conflict met de zendende kerk en kerken, die willen schorsen op gronden als scheurmakerij¹⁾ en plichtsverzaking (leer en leven rakende), zonden, die alleen op Soemba geconstateerd kunnen worden, valt onder dit artikel.

En dan wil ik er nog niet eens van spreken, dat ik geschorst werd als gevolg van een conflict met de Vergadering **op Soemba** en dat ik eerst in openlijk conflict met de zendende kerk(en) kwam, toen deze kerk(en) er toe overgingen mij op 3 Mei '38 onverhoord te schorsen.

Maar buiten en boven dit alles wordt de stelling, dat het geval mijner schorsing niet met art. 23 zou te maken hebben, *door den tekst van art. 23 zelve veroordeeld.*

De synode van 1923, als het ware voorziende, dat er eenmaal mannen zouden opstaan, die in bepaalde gevallen het recht en de roeping van de inlandsche gemeente om mede te oordeelen, zouden miskennen, heeft, nog vóór de zonden in leer en leven, in art. 23 ingelascht het geval, dat een miss. Dienaar des Woords „op ergerlijke wijze zijn plicht verzaakt.”

Het zal Ds. Breukelaar bekend zijn, dat als gronden mijner schorsing werden (en worden) aangevoerd: *scheurmakerij en plichtsverzaking* (niet doen wat mij opgedragen werd).

¹⁾ Scheurmakerij is zonde inzake het Ieerstuk der Kerk en impliceert tevens zonde in levenswandel.

Beide zijn zonden van leer en leven!

„Plichtsverzaking” werd oorspronkelijk niet apart in artikel 23 genoemd.

De opstellers van het concept der Z. O. noemden dit geval niet afzonderlijk. Doch de Synode van 1923 heeft het geval van plichtsverzaking uitdrukkelijk ingelascht!!¹⁾

Dit woord „plichtsverzaking” wordt in de eerste alinea genoemd, in de tweede alinea weer opgenomen („in hetzelfde geval verkeert”) en loopt zoo door tot de laatste alinea.

CONCLUSIE:

De laatste alinea van art. 23, waarbij het recht en de roeping der inlandsche gemeente om mede te oordeelen erkend wordt, slaat wel degelijk op het geval mijner schorsing.

Als we nagaan **op welke wijze de uitbreiding van art. 23 ontstond**, vervalt alle twijfel aangaande de juiste exegese.

In de acta der Generale Synode van 1920 pag. 188 en 189 lees ik, dat de Afz. Verg. van miss. arbeiders op Java aan Generale Depp. de vraag heeft gesteld

„of in art. 23 Z. O. de inlandsche kerken al of niet met opzèt waren weggelaten en of dit zoo blijven moest...

De Depp. hebben op die vraag geantwoord, dat het bestaande artikel indertijd met opzèt aldus was geredigeerd.

Toen, in 1902, kon van inlandsche Kerken nog geen sprake zijn...”

De over deze zaak praeadviseerende commissie

„overwoog, dat indien thans art. 23 v. d. Z. O. geredigeerd moest worden, daarin dan misschien ook wel niet alleen de Kerken van Europeanen, maar ook de inlandsche Kerken zouden zijn genoemd. Toch vond zij niet geraden om die „inlandsche Kerken” nu maar zonder meer even in te voegen in genoemd artikel, omdat zij niet wist, hoe de Bijz. Verg. van miss. arb. in Indië hier over denkt: of die advies van de „inlandsche Kerken” in sommige gevallen gewenscht acht, dan wel in ALLE gevallen, waarvan sprake is in art. 23 Z. O.”

De volgende Synode (van 1923) heeft daarop o.a. art. 23

¹⁾ Het is m. i. duidelijk, dat het apart opnemen van het geval „plichtsverzaking” niet strikt noodzakelijk is, daar niemand zal kunnen volhouden, dat een D. d. W., „die op ergerlijke wijze zijn plicht verzaakt”, zich niet schuldig maakt aan een zonde van leer en leven.

uitgebreid, nagenoeg overeenkomstig de redactie, welke door de B. V. op Java voorgesteld was.

De B. V. gaf een toelichting op haar voorstel, welke voorkomt op pag. 40 van het Rapport der Zending, opgenomen in het rapportenboek, behoorende bij de acta der Generale Synode van 1923. (Men zie aldaar).

Uit die toelichting blijkt, dat geen enkel voorbehoud wordt gemaakt, als zouden sommige gevallen buiten de competentie van het oordeel der inlandsche Kerken vallen.

Integendeel: de gegeven toelichting geeft zeer uitdrukkelijk aan, dat de tuchttoefening in engeren zin over zendingsarbeiders voldoende is uitgestippeld in de K. O., maar dat het recht van schorsing en afzetting, dat aan de zendende Kerk toekomt, „in de Z. O. geregeld dient te worden.”

De toelichting gaat er van uit, dat miss. Dienaren des Woords geacht worden „eenerzijds ambtelijk verbonden te zijn aan de Kerk die hen zendt en anderzijds te behooren bij de inlandsche gemeenten, die zij vergaderen en aan wie zij Woord en Sacramenten bedienen.”

„Voor de uitoefening van het recht van schorsing ware de regel te volgen, die daarvoor nu in art. 23 is aangegeven... Voorts dient er in het geval van Dienaren des Woords rekening mee te worden gehouden, dat zij in een inlandsche gemeente arbeiden, vooral waar zulk een gemeente reeds tot institueering kwam.”

Uit deze officiële gegevens, ontleend aan synodale acta, valt niet anders te concludeeren dan dat een zendende Kerkeraad met zijn genabuurde Kerkeraad de bevoegdheid missen om tezamen over te gaan tot tuchttoefening over een miss. D. d. W., met uitsluiting van het in art. 23 nadrukkelijk vereischte mede-oordeel der inlandsche Kerk(en).

Een schorsing van een miss. D. d. W. uitsluitend op grond van de K. O. (art. 79/80) is niet mogelijk en kan niet als van kracht beschouwd worden.

De inlandsche gemeente wordt doelbewust in geschakeld.

Kon een miss. D. d. W. geschorst en afgezet worden, enkel met verwijzing naar art. 79 en 80 K. O., dan kon de Z. O. wel verscheurd worden.

Om aan de klem van art. 23 Z. O. te ontkomen, hebben sommigen **een andere verklaring** beproefd.

Men wil dan beweren, dat art. 23 laatste alinea slechts het recht en de roeping van de inlandsche gemeente erkent bij de e.v. WEDER-toelating van den betrokken Dienaar tot zijn ambt.

Het woord toelating zou dus de beteekenis moeten hebben van „wedertoelating”.

Wie zich door deze spitsvondige verklaring van sommige promotors mijner schorsing reeds in de war mocht hebben laten brengen, leze nu het volgende:

- a. Art. 23 gaat in zijn geheel over kerkelijke straf, het uitoefenen van de tucht; niet over de verzoening. Ook in de eerste alinea's wordt over de weder-toelating niet gerept.

Indien in de laatste alinea over wedertoelating gehandeld werd, waar het gevallen betreft „die uitstel kunnen lijden”, dan zou parallel daarmee in de tweede alinea het advies van den Kerkeraad der inl. gemeente ook moeten slaan op de weder-toelating. Daar gaat het echter duidelijk over „schorsing” alleen.

Het is dan ook duidelijk, dat „toelating” in de vierde alinea de parallel is van hetgeen in de tweede alinea heet: „Deze vraagt het advies van den Kerkeraad van de inl. gemeente etc.”

Het is toch ondenkbaar, dat, als in de tweede alinea gesproken wordt over de plaats, die de inl. gemeente inneemt bij toepassing van kerkelijke straf, daarover in de laatste alinea met geen woord meer gesproken zou worden, doch... plotseling op een ander onderwerp, n.l. de weder-toelating, zou overgestapt worden.

- b. De woorden „met dien verstande” in de laatste alinea geven aan, dat hetgeen volgt een nadere verklaring is van het zoojuist gezegde.

Dit zoojuist gezegde houdt in, dat gevallen, die uitstel kunnen lijden, gestraft worden door de zendende Kerk, zonder medewerking van de Afz. Verg., die in de tweede alinea in spoedeisvende gevallen wel optrad.

De Afz. Verg. wordt nu uitgeschakeld.

De zendende Kerk handelt nu zelf, zonder dat de schuldige eerst door de Afz. Verg. voorloepig geschorst wordt.

Nu zou echter dat „geheel en al zelf handelen” der

zendende Kerk de gedachte kunnen wekken, dat, anders dan in de tweede alinea, de inlandsche gemeente bij de tuchttoefening geen recht en roeping heeft.

Neen, zegt nu het vervolg van de vierde alinea, versta dit niet verkeerd („met dien verstande”): het recht en de roeping der inl. gemeente BLIJFT gehandhaafd.

Slechts wordt de voorloopige schorsing door de Afz. Verg. als overbodig geëlimineerd.

- c. Een bepaling over „weder-toelating”, ingelascht in een artikel over schorsing (e.v. afzetting), zooals art. 23 is, past niet.

De K. O. heeft ook een apart art. (75) over de verzoening van een gecensureerd gemeentelid en over de wederopneming van afgesnedenen (78) en heeft ook in de art. 79 en 80 geen bepaling over weder-toelating ingelascht.

Art. 79 K. O. zegt: de Kerkeraad schorst; het geeft aan, wiens mede-oordeel noodig is (n.l. van den genabuurden Kerkeraad) en bij wie het oordeel berust t. a. v. eventueele afzetting (de Classis).

- d. *Het historisch bewijs* voor de door mij verdedigde opvatting.

Zooals ik reeds eèrder opmerkte, werd in de concept-Z. O., aangeboden aan de Gen. Synode van 1902, de inl. gemeente in geen enkel art. genoemd en heeft de Synode toen zelf alléén in art. 16 de Javaansche Kerken een plaats gegeven.

Uit de oorspronkelijke, in 1902 vastgestelde Z. O. blijkt nu, dat art. 32 alleen handelt over de kerkelijke straf (tucht) en niet over weder-toelating.

Het onderwerp van art. 23 staat alzoo vast!

Toen later (1923) t. a. v. de inl. gemeenten erkend werd, dat zij niet als kerkelijke koloniën (bezittingen) van heerschende moederkerken, doch als gemeenten van Christus zich hadden te openbaren, dat zij daartoe „recht en roeping” hadden, heeft de Synode, behalve in art. 16, ook in art. 19 en 23 (tweede en vierde alinea) die inlandsche gemeenten haar plaats aangewezen.

De toevoeging in de vierde alinea („met dien verstande enz...”) beteekent dus niet, dat in art. 23 een verandering van onderwerp zou aangebracht zijn, doch slechts dit: dat voortaan het recht en

de roeping der inl. gemeente om mede te oordeelen in geval van tuchttoefening over een miss. pred. erkend wordt.

Evenmin als art. 19 of de tweede alinea van art. 23, werd de vierde alinea van dit laatste artikel andersoortig van inhoud.

De exegese van art. 23 is dus NIET ONZEKER.

De bedoeling van art. 23 is zelfs zeer duidelijk en voor de hand liggend.

Ik heb er uitvoerig bij stil gestaan, omdat het moderamen van Soemba-depp. alsmede de schorsende instanties getoond hebben, dat zij zich niet gebonden achten door de „generale ons allen bindende regeling onzer Kerken." Zij trachten nu achteraf zich te dekken met de autoriteit van Ds. Breukeelaar, terwijl anderen weer aan het artikel zelf tornen (weder-toelating in plaats van toelating), maar dit alles dient slechts om begane overtredingen te verdoezelen. Trouwens het bleek reeds uit het sanctioneeren van het optreden der Vergadering op Soemba, dat ook andere artikelen van de Z. O. door (het moderamen van) Soemba-depp. niet worden gehandhaafd.

Evenmin als mijn instructie, die zij zelf met hun handteekeningen bekrachtigden.

54. ONDERWERPING VEREISCHT?

Ik herinner even aan enkele bijzonderheden:

1. Beide schorsingen (3 Mei en 1 Juni) werden geseind zonder mededeeling van gronden (cadaver-gehoorzaamheid geëischt).
2. Beide schorsingen geschieden zonder mij (noch ook de Kerken van Oost-Soemba) te hooren.
3. Beide schorsingen geschieden door instanties, die volgens art. 23 Z. O. alléén daartoe niet de bevoegdheid bezaten.
4. De terugroeping door den Kerkeraad van Appingedam trachtte men te gronden op een clause mijner instructie, die juist zeer bepaald aan den Kerkeraad van Appingedam het recht ontzegt tot mijn terugroeping over te gaan.

Alzoo een aaneenschakeling van rechtsverkrachtingen; een belaging van het heilig ambt van Dienaar des Woords in de Gereformeerde Kerken; een ondermijning van de rechtspositie van een predikant, die overgeleverd wordt aan de meest

ergerlijke willekeur¹⁾); een volkomen negatie van de Kerken van Christus in Oost-Soemba, haar Recht en haar Roeping.

Op formeele (kerkrechtelijke) gronden hadden de Kerken van Oost-Soemba en ik de schorsingen niet alleen als onwettig, maar ook als ongeldig te beschouwen.

Dat „onwettig en ongeldig” impliceert tevens, dat wij ons er niet aan hadden te onderwerpen.

Een andere logische gevolgtrekking is er niet!

Zich onderwerpen (al of niet onder protest) aan een onwettige en ongeldige schorsing is iets, dat zelfs niet kàn.

Want een onwettige en ongeldige schorsing is geen schorsing in kerkrechtelijken zin.

Het is niet meer dan een fantoom.

Het is haast onbegrijpelijk, dat ik hier en daar de meening hoorde verkondigen, dat een D. d. W. altijd moet beginnen met zich te onderwerpen.

Het moderamen van De Classis Appingedam ging zelfs zoo ver dit te noemen: „de eerste beginselen van ambtelijke gehoorzaamheid.”

Ik ben zoo vrij een dergelijk kerkrechtelijk inzicht te noemen: een verwaarloozing van de meest elementaire beginselen der logica en van het Gereformeerd Kerkrecht.

Straks zal blijken, dat de Gen. Synode van 1920 mij in dezen volkomen in het gelijk stelt.

Maar nog afgedacht van dit alles, ook DEFEITELIJKE 'OMSTANDIGHEDEN OP SOEMBA waren zoo, dat ik eenvoudig ernstig te kort zou zijn geschoten in mijn ambtelijke plicht, indien ik geen gevolg had gegeven aan het dringende verzoek van de Kerken van Oost-Soemba om mijn ambtswerk te blijven uitoefenen. Ik had niet de vrijmoedigheid om door een overhaast vertrek naar Holland als een huurling de mij toevertrouwde kudde in den steek te laten om mijn eigen positie veilig te stellen.

¹⁾ Ik zal hier niet ingaan op de talrijke ergerlijke maatregelen, welke terstond genomen werden, als daar zijn: afzetting met verlies van alle geldelijke vergoeding van alle goeroes-Indijl, die weigerden consulent W. van Dijk te erkennen; inhouding van mijn tractement; pogingen om met behulp van het zwaard der Overheid de Kerken van O.-S. en mij tot onderwerping te dwingen (de goeroes uit hun huizen zetten en op mij toepassing van art 177 I. S. Men zie over dit artikel pag. 27. Dat deze pogingen mislukten, lag aan het wijs beleid der Overheid, die toonde meer inzicht te hebben in geestelijke zaken dan de Vergadering c. s.).

Het was de Vergadering, die de Kerken van Oost-Soemba in de grootste benauwing had gebracht en haar ten diepste had geërgerd. Het was de Vergadering, die Oost-Soemba geëxcommuniceerd had en nu als het ware gereed stond om zegevierend deze kerkelijke koloniën in bezit te nemen. De scheurmaker L. D. Gah en diens volgelingen hadden met vreugde den gang van zaken gevolgd en zagen reikhalzend uit naar het oogenblik, dat de door hen voorgestane beginselen door de Vergadering geldend zouden worden gemaakt voor heel Oost-Soemba, het oogenblik, waarop trouwe kerkeraden en trouwe goeroes uit hun ambt gestooten zouden worden en zij hun plaatsen konden innemen.

En dat de vrees van de Kerken van Oost-Soemba niet ongegrond en de hoop van goeroe Gah c.s. niet ijdel was, werd weldra **door de feiten bevestigd**. Want nog in Mei vond te Melolo een vergadering van den consulent Ds. van Dijk met een groep van bijna uitsluitend gecensureerde gemeenteleden plaats, op welke vergadering *n.b. door L. D. Gah en C. Radjah*¹⁾ werd geëischt, dat de Kerkeraad zou worden afgezet. Ds. Van Dijk verklaarde, dat het hem verheugde, dat dit verzoek „uit de gemeente zelf” was opgekomen en hij heeft dan ook eenigen tijd later, daarbij geholpen door Ds. Lambooy en Ds. Luyendijk, een z.g. kerkeraad in het ambt bevestigd, waarvan een der ouderlingen reeds jarenlange verbanning wegens moord achter den rug had.

Zoals reeds eerder vermeld, is de aanhang van dien scheurkerkeraad hoofdzakelijk beperkt gebleven tot de groep volgelingen van L. D. Gah!

Dergelijke verhalen mogen voor Hollandsche ooren wat ongelooflijk klinken, daar men toch van Dienaren van Christus verwacht dat zij geen gemeene zaak zullen maken met een scheurmaker als L. D. Gah, die zelfs door de Java-commissie moest worden veroordeeld, tóch zijn de feiten helaas niet anders.

De Kerkeraden van de geïnstitueerde gemeenten Melolo en Petawang werden „afgezet” verklaard door den „consulent”, die aan Oost-Soemba was opgedrongen, maar die niet werd aanvaard.

De Kerken van Oost-Soemba en ik hadden teveel gezien van het optreden der Vergadering sinds 1936 en de gevolgen er van aan den lijve ondervonden, dan dat wij ons nog eenige illusie maakten omtrent hetgeen den Kerken van Oost-

¹⁾ Over L. D. Gah handelde ik steeds uitvoerig, o. m. in par. 29. Over C. Radjah sprak ik in mijn rapport aan Depp. in 1936, geciteerd op pag. 10 en 11. Dat Depp., die heel het optreden der Verg. sinds '35 sanctioneerden, ook deze nieuwe daden der Verg. sanctioneerden, behoef ik nauwelijks te vermelden.

Soemba te wachten stond. Vandaar ook, dat ik het verzoek van die Kerken om hen niet alleen te laten in de benauwing, welke thans in toenemende mate hun deel zou worden, niet van de hand mocht wijzen.¹⁾

Het antwoord op de vraag of ik mij niet had moeten onderwerpen aan de beslissingen (zij het dan onder protest) is ook nog van andere zijde te benaderen.

De Vergadering op Soemba, de Java-commissie, de Soemba-depp. en, op hun voorgang, de Classis Appingedam, zij allen willen het gaarne doen voorkomen, dat alles slechts neer komt op de **PERSOONLIJKE** verhouding van Ds. Goossens tot de Vergadering en dat er heelemaal **GEEN PRINCIPES IN HET GEDING** zouden zijn.

Nu zijn de feiten echter deze: persoonlijke kwesties tusschen Ds. G. en de Verg. waren er in het geheel niet, wat o.a. ook daaruit blijkt, dat tot eind '37 toe de leden der Vergadering (vaak met gezin) regelmatig in de pastorie van Melolo voor korter of langer tijd te gast waren en dat niet om persoonlijke kwesties uit te vechten, want nogmaals: die waren er nu eenmaal niet tusschen Ds. G. en de leden der Vergadering. Er bestonden alleen maar principiële kwesties en die waren reeds lang in Holland aanhangig gemaakt. Dat wisten we allen en toch logeerden we bij elkaar.²⁾

Dat de Vergadering mij ook nog achter mijn rug om in Holland had beschuldigd, dat wist ik toen nog niet!

Waar het in die principiële zaken om ging, zal den lezer uit voorgaande bladzijden voldoende duidelijk zijn geworden.

De grondkwestie Oe. Katoe was een principiële zaak en ging over de vraag of een heiden benoemd mag worden in zendingdienst, dus in het werk van Christus en dan nog wel als opvoeder.

De kwestie Kananggar was een principiële zaak van het allergrootste gewicht.

Evenzoo de kwestie tusschen de Kerk van Melolo en de Vergadering.

Uit deze hoofdkwesties vloeiden allerlei principiële vragen voort.

¹⁾ Zoals bekend is, ben ik 1 Jan. '39 van Soemba vertrokken. Sinds mijn vertrek zijn de Kerken van O.-S. verstoken van de Sacramenten en de ambtelijke bediening des Woords, maar het vertrek kon niet langer uitgesteld worden met het oog op de naderende Generale Synode, bij welke de Kerken van Oost-Soemba en ik in appèl zijn gegaan.

²⁾ Iets anders is, dat de heeren, zoodra zij als Verg. bijeen waren, Ds. G. slechts wilden zien als den gemeenschappelijken tegenstander, die de Verg. aanviel. De principiële bezwaren van Ds. G. werden door de Vergadering als persoonlijke grieven behandeld.

Vragen over dooppractijk, over het zuiver houden van de gemeenten van Christus, vragen over de toepassing van de censuur, vragen over de principes en methode, welke in de Soemba-zending geldend zou zijn, ja een schier eindeloze reeks van vragen waren gerezen in het hart der christenen van Oost-Soemba en ook in mijn hart! Principiële vragen, die naar Holland waren doorgegeven en die Holland niet beantwoordde...

Tenslotte ook de vraag of een z.g. „Moederkerk” over Kerken van Christus mag heerschen door haar een consultant op te leggen, die niet gewenscht werd en of zij van die Kerken mag eischen, dat zij zich blindelings onderwerpen.

En deze vraag roept meteen weer een nieuwe op, namelijk of het „in Christus is noch Jood noch Griek” ook niet in de Soemba-zending geëerbiedigd moet worden, dan wel: of inlandsche Kerken en kinderen Gods als geestelijk minderwaardig bejegend mogen worden.

In *principiële* zaken nu, waarmede de consciëntie gemoeid is, laat Gods Woord geen marchandeeren toe.

Het op Gods Woord gegronde Gereformeerde Kerkrecht leert nergens, dat men onder protest zijn geloofsovertuiging wel eenigen tijd aan den kapstok mag hangen.

Zelfs besluiten der meerdere vergaderingen zijn slechts voor vast en bondig te houden, tenzij dat zij bewezen worden te strijden tegen het Woord Gods en tegen de geldende artikelen, die door de Generale Synode zijn vastgesteld. (zie art. 31 K. O.).

Ds. Jansen in zijn Korte Verklaring der K. O. (eerste druk, 1923) geeft hiervan de volgende verklaring:

„Wil dat zeggen, dat de appellant het moet bewijzen voor de meerdere vergaderingen, en als hij haar overtuigen kan met zijn bewijzen, er van ontslagen is?

Maar dit spreekt vanzelf. *Een besluit, dat strijdig is met Gods Woord, is voor niemand geldig.*

Of wil het zeggen, dat wij aan de besluiten der meerderheid gebonden zijn, tenzij iemand een of ander besluit *voor zichzelf* bewezen acht in strijd te zijn met Gods Woord?

*Dit laatste is het juiste antwoord,*¹⁾ en wel op de volgende gronden:

iste omdat op dienzelfden grond het reformatorsch verzet tegen Rome rustte, n.l. dat de reformatoren bij

¹⁾ In de tweede druk (1937) heeft Ds. J. zijn omzwaai naar het nieuwe kerkrecht volbracht en zegt hij de dingen precies andersom als in 1923.

zichzelf overtuigd waren, dat de Roomsche leeringen met Gods Woord in strijd waren;

ze omdat wij geen kerkelijke conciliën, decreten of besluiten mogen gelijk stellen met de goddelijke schrifturen (art. 7 Confessie)...

... De bedoeling is nu, dat de kerkelijke besluiten inzake concrete gevallen niet mogen ingaan tegen de artikelen der K. O.

IS DAT WEL HET GEVAL, DAN BEHOEFT DE BELANGHEBBENDE ZICH NIET AAN HET BESLUIT TE HOUDEN." ¹⁾

Cadaver-gehoorzaamheid is dus tegen art. 7 der confessie, tegen art. 31 K. O. en tegen Gods Woord (Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben. Eert uw vader en moeder, d. i. erken het wettig gezag boven u, doch: wie vader en moeder lief heeft boven Mij, is Mijs niet waardig).

Cadaver-gehoorzaamheid mag zeker niet geëischt worden van *Kerken van Christus* (in O.-S.), die **zelf** tegenover den Koning der Kerk verantwoordelijk zijn voor de wijze, waarop zij haar roeping van Christuswege vervulden (i. c. waken voor de zuiverheid der gemeente).

Ze mag ook niet geëischt worden van een *Dienaar van Christus*, die eveneens in de eerste plaats verantwoording schuldig is aan zijn Zender voor de wijze, waarop hij de aan hem toevertrouwde kudde heeft geweid.

Deze dingen moesten toch m. i. duidelijk zijn voor ieder, die zich stellen wil op den bodem van de H. Schrift, onze Gereformeerde belijdenis en ons Gereformeerd Kerkrecht.

Wie het anders wil en vóór alles eischt onderwerping aan de beslissingen van kerkelijke vergaderingen (hoe krom zulke beslissingen ook mogen zijn), die huldigt een opvatting, welke ik niet anders kan zien dan als een soort Jezuetische ketterij, onverschillig of men dat nu „nieuw kerkrecht" wil noemen, of er een anderen schoonen naam (b.v. „eerste beginselen van ambtelijke gehoorzaamheid") voor wil bedenken.

Het bleek mij helaas, dat eenige dominees in de Classis Appingedam t. a. v. deze dingen zeer zonderlinge opvattingen huldigen.

En wat nu erger is: bereid zijn de consequenties van hun misvattingen, tenminste waar het een ànder geldt, tot het uiterste door te voeren.

Het zou goed zijn, indien de zoeven bedoelde dominees zich

²⁾ Hier blijft Ds. J. ook in 1937 zijn beschouwing van 1923 getrouw.

er eens toe zetten om EINDELIJK eens met ARGUMENTEN te bewijzen, dat zij het bij het rechte eind hebben.

Daar zou niet alleen ik, maar daar zouden stellig de Gereformeerde Kerken mee gebaat zijn.

Want het gaat toch niet aan, dat de Classis Appingedam en eenige Deputaten der Soemba-zending de dingen juist andersom zeggen als b.v. de Synode der Gereformeerde Kerken van 1920.

Dat kweekt verwarring en is hoogst gevaarlijk voor de eenheid der Kerken.

Hebben zij bezwaren tegen de geldende bepalingen onzer Kerken, welnu dan is verder zwijgen hoogst onverantwoordelijk en is het hoognoodig, dat er een gravamen van deze dominees uit het Groningerland komt. Daar hebben de Kerken recht op!

In afwachting van de nadere verklaringen, welke eenige predikanten uit het noorden des lands over hun kerkrechtelijke opvattingen vroeg of laat stellig zullen geven, wil ik den lezer nog eens leiden binnen de waardige sfeer van de Generale Synode van Leeuwarden in 1920, waar de kwestie Ds. Netelenbos aan de orde is.

De Kerkeraad van Middelburg en Ds. Netelenbos hadden zich ook niet onderworpen aan een Classisbesluit.

En wel aan het besluit der Classis Middelburg van 13 Mei 1919 „om over te gaan tot schorsing van Ds. N. (welke schorsing niet als tucht is bedoeld, maar als afwering van mogelijke schadelijke invloeden).”

We lezen nu op pag. 113/114 van de acta:

„Hoewel zij feitelijk niet geroepen is daarover u van advies te dienen, meent uwe commissie niet te mogen nalaten nog deze opmerking aan het gezegde toe te voegen. De Part. Synode van Zeeland sprak ook als haar oordeel uit, dat de Kerkeraad van Middelburg en Ds. N. zich aan het — ook door de Synode onwettig geachte — besluit der classis van 13 Mei 1919 hadden behooren te onderwerpen, al was het ook onder protest en met beroep op de meerdere vergadering. Uwe commissie wil wel als haar oordeel uitspreken, dat dit geheel onjuist is. Zonder eenigen twijfel is de plaatselijke Kerk krachtens het kerkverband gehouden zich aan de besluiten der meerdere vergaderingen te onderwerpen, maar natuurlijk alleen voor zoover deze besluiten met de K. O. zelf niet in strijd zijn. Wanneer een besluit der meerdere Vergadering zoo rechtdraads tegen de K. O. ingaat als het bedoelde besluit der Classis M., zoo kan

geen Kerkeraad verplicht worden zich daaraan bij voorbaat te onderwerpen. Alleen is zulk een Kerkeraad gehouden van het besluit der Classis bij de Part. Synode in beroep te gaan, gelijk dan ook de Kerkeraad van M. ten slotte heeft gedaan; maar tot onderwerping aan zulk een besluit is hij zeker niet verplicht."

Wie wil nu nog, zooals de Classis Appingedam volstandig deed op advies van Soemba-depp. en eenige leden van het moderamen der Zendingssynode, van welke laatsten Dr. Prins van Deventer de spraakzaamste was, volhouden, dat *gehoorzaamheid en onderwerping* aan ten aanzien van hem genomen besluiten *voor den Dienaar des Woords het eerste punt op zijn plichtenboekje* is en dat eerst daarna er over valt te praten of die beslissingen ook juist zijn?

Volstandig heb ik op de vergad. der Classis App. van 23 Maart j.l. geweigerd mij over het al of niet erkennen van mijn schorsing uit te laten en de Classis dringend uitgenoodigd mij eerst met argumenten, op grond van Gods Woord, onze Confessie, de K. O. en de Z. O. aan te toonen dat haar vroegere beslissingen en de beslissingen van de zendende Kerk ook juist waren.

Het antwoord van de Classis was, dat zij mij afzette.

Wie wil deze handelwijze van de Classis nog verdedigen zonder lijnrecht in te gaan tegen de uitspraken der Generale Synode van 1920.

Misschien zal een of ander spitsvondige adviseur beweren, dat de K. O. de Z. O. niet is. Maar dan antwoord ik, dat de gansche Z. O. niet anders is dan een nadere specificatie van art. 52 K. O., en dat de Z. O. dus ook behoort tot de in art. 31 K. O. genoemde „artikelen in deze Generale Synode besloten."

55. KERKRECHTELIJKE ACROBATIEK.

Verschillende staaltjes van kerkrechtelijke acrobatiek, uitgevoerd door instanties, die op mijn schorsing en afzetting aanstuurden, beschreef ik reeds.

Zonder aanspraak te willen maken op volledigheid, wil ik er nu nog enkele noemen.

Men oordeele:

Op 3 Mei 1938 werd ik geschorst — en men noemde zulks „simplex abstentio".

Op 1 Juni 1938 werd ik geschorst naar art. 79/80 K.O. — en men noemde het ditmaal een èchte schorsing.

De gronden waren:

Openbare scheurmakerij;

Ongehoorzaamheid aan de Zendende Kerk.

Men beschuldigde mij van „grove zonden, die waardig zijn met opschorting of afstelling van den dienst gestraft te worden” (art. 80 K.O.).

Ieder ernstig Gereformeerd Christen, de eenvoudigste en ongeleerdste broeder in den Heere, doch die gewoon is aan het Heilig Avondmaal des Heeren slechts na ernstig zelf-onderzoek deel te nemen, zou nu verwachten, dat Ds. G., die zich openlijk zou vergrepen hebben aan het Lichaam van Christus om het te verscheuren, en in opstandigheid zich zou verzetten tegen het wettig gezag van de over hem gestelde macht, toch zeker den toegang tot het H. A. vanaf 1 Juni '38 zou zijn ontzegd!

Lezing van het Avondmaalsformulier maakt dit terstond duidelijk. Daar staat immers: ...„allen, die tweedracht, secten en mouterij in kerken ...begeeren aan te richten... allen, die hun ouders en Overheden ongehoorzaam zijn...”

Evenwel, de Kerkeraad van Appingedam dacht er anders over.

Deze had den Kerkeraad van Amersfoort, waar sinds onze aankomst in Holland ons domicilie is, medegedeeld, dat mijn vrouw en ik als gasten wel aan het H. A. konden deelnemen!!

Onwillekeurig kwam toen de vraag op, of de Kerkeraad van Appingedam zelf de schorsing wel erkende!

Eerst bij schrijven van 21 Maart 1939, bijna 3 maanden nadat ik Soemba had verlaten en 10 maanden nadat ik op grond van genoemde „grove zonden” ècht geschorst was, deelt de Kerkeraad van Appingedam mij mede, „dat hij in zijn vergadering van gister(!) heeft besloten mij (U) den toegang tot het H. A. te ontzeggen”.....

(w.g.) Ds. J. H. Lammertsma.

A. Vegter Hzn.

Op 21 Maart schreef de Kerkeraad mij zijn brief.

Op 23 Maart bleek de Classis Appingedam volkomen voorbereid te zijn om tot mijn afzetting te besluiten. De vraag of die brief van 21 Maart een onderdeel vormde van de voorbereiding voor het door de Classis te nemen afzettingsbesluit, laat ik hier onbesproken.

Maar met dit al — en dit zeg ik hier in diepen ernst — demonstreert ook het bovenstaande weer hoe in de Kerk des Heeren op eigendunkelijke wijze met de heilige dingen Gods wordt omgesprongen.

De samenwerking tusschen de Classis Appingedam en het moderamen van Soemba-depp. is zeer nauw. Niet alleen waar het zendingszaken betreft, maar ook waar het zuiver kerkrechtelijke aangelegenheden geldt.

Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat deze Classis blijk gaf vreemdsoortige opvattingen inzake het Kerkrecht voor te staan.

Hierover moge de volgende paragraaf van deze brochure den lezer inlichten.

56. 'OPGELICHT (?) EN AFGEZET.

Deze paragraaf wil handelen over de reeds eerder aangeduide zonderlinge kerkrechtelijke opvattingen van eenige dominees binnen de Classis Appingedam mitsgaders hun kerkrechtelijke adviseurs (de zendings-depp.) en over de consequenties, welke voornoemde opvattingen hebben geschapen.

Om den indruk, welke het optreden der Classis, met name van haar moderamen, op mij maakte, weer te geven en samen te vatten in enkele woorden, kon ik geen passender titel vinden.

Om den lezer duidelijk voor oogen te stellen hoe wonderlijk het kan gaan, stel ik aanstonds twee dingen naast elkaar, n.l. *een brief van de Classis Appingedam aan mij, waarin zij mij iets toezegt en een besluit²⁾ van diezelfde Classis, waarbij zij zich om die toezegging niet bekommerde.*

DE BRIEF (gedateerd 15 Febr. '39) luidde o.m. als volgt:

„WelEerwaarde Heer en Broeder,

De Classis Appingedam enz.... in vergadering bijeen 2 Febr. 1939 enz. enz.....
overwegende..... enz.

heeft de noodzakelijkheid uitgesproken de schriftelijke correspondentie thans *door mondelinge bespreking voort te zetten, over de zaken, genoemd in het schrijven der Classis dd. 24 Sept. '38 en over Uw schrijven gedateerd: Melolo 21 Sept. '38.*¹⁾

¹⁾ De beide brieven, waarop de Classis doelt, geef ik hier letterlijk weer:
Spijk, 24 September 1938.

Den WelEerw. Heer Ds. S. J. P. Goossens,
Maoe Maroe. (Oost-Soemba).

WelEerw. Heer en Br.

De Classis Appingedam der Geref. Kerken, in vergadering bijeen te Appingedam 15 September 1938,
gehoord de rapporten van de commissie voor onderzoek van de moeilijk-

²⁾ Zie pag. 145, de vetgedrukte zinnen: „De classis besloot... enz.”

TOT DIT DOEL hoopt de Classis D. V. te vergaderen op Donderdag 16 Maart a.s. in Kabzeël te Appingedam.

Gelieve aan de samenroepende Kerk te Stedum vóór 1 Maart 1939 te berichten, of de Classis op Uw komst kan rekenen te ruim 3 uur des namiddags.

Met heilbede en broedergroeten,
voor de Classis Appingedam:

L. ten Kate, praeses.

Js. van der Linden, assessor.

J. Visscher, scriba.

heden, die op Oost-Soemba zijn gerezen, uitgebracht op de vergadering van de classis Appingedam van 1 September en op de voortgezette vergadering van 15 September,

gehoord de toelichting van de kerk van Appingedam, heeft besloten: niet in te gaan op Uw verzoek, er bij de Partic. Synode (van Groningen) op aan te dringen, dat zij zoo spoedig mogelijk de Gen. Synode doe bijeenkomen, omdat

a. dit, wat 't appèel tegen Uw schorsing betreft, in strijd zou zijn met art. 31 K. O.,

b. de classis Appingedam niet instemt met Uw meening, dat belangrijke beginselen der zending hier zóó zeer in 't geding zijn, dat hiervoor een buitengewone Gen. Synode zou moeten worden samengeropen.

Hierbij wordt nog niet gedacht aan de vraag, of de Partic. Synode (van Groningen) wel bereid zou zijn, zonder dat naar K. O. deze zaak door haar was behandeld, zich tot een andere Partic. Synode te wenden, teneinde in samenwerking met haar voor de samenroeping van een buitengewone Gen. Synode een verzoek bij de roepende kerk van Sneek in te dienen

Ook wordt hierbij nog niet gedacht aan de vraag, of de samenroeping van een buitengewone Gen. Synode wel uitvoerbaar zou zijn in verband met art. 50 der K. O.

De classis Appingedam doet U bij dezen mededeeling van deze besluiten, en spreekt tegelijk als haar innige wensch en bede uit, dat gij u, immers naar Uw belofte, stellen wilt onder K. O. en Z. O., die toeh op Gods Woord zijn gegrond, en dat verdere en wellicht grootere moeilijkheden worden voorkomen.

Met heilbede en br. gr.,
voor de Classis Appingedam

(w.g.) P. K. DE KLEER, praeses.

„ J. VISSCHER, scriba.

Mijn brief van 21 Sept. '38 was, behalve aan de Classis Appingedam, ook nog gericht aan den Kerkeraad van Appingedam, Deputaten der Soemba-zending, de Part. Synoden der samenwerkende Kerken en Generale Deputen.

De brief luidde als volgt:

Melolo 21 Sept. 1938.

WelEerwaarde Heer,

Onder toezending van een maleisch afschrift en een vertaling van een brief van Ds. Lambooy, gedateerd 27 Juni 1938, en gericht aan H. Raba Manoe, schoolhoofd te Tana Rara (Masoe, Oost-Soemba), heb ik de eer U beleefd te verzoeken mij een afschrift te willen toezenden van den in de vierde alineë door Ds. Lambooy genoemden brief.

Ik doe dit verzoek aan alle instanties, die, volgens Ds. Lambooy, mijn af-

Men lette er op, dat het DOEL, waartoe de Classis op 16 Maart (in verband met ziekte in mijn gezin later een week uitgesteld) zou vergaderen, duidelijk is aangegeven.

Dat doel was: schriftelijke correspondentie te doen overgaan in (of, zooals de scriba het uitdrukt, voort te zetten door) mondelinge bespreking en ook de punten van die bespreking zijn zelfs nauwkeurig aangegeven, want de Classis wil met mij spreken *over zaken, genoemd in twee bepaalde brieven* en wie nu kennis neemt van deze correspondentie, welke ik in een noot letterlijk opneem, voor dien bestaat

zetting reeds vóór 27 Juni per brief zouden hebben vastgesteld.

Ingesloten afschrift en vertaling werden vervaardigd naar het door Ds. Lambooy geteekende origineel.

In verband met het bovenstaande verzoek ik den Deputaten der Soemba-zending en den Kerkeraad van Appingedam nogmaals met aandrang (zie mijn drukwerkbrief d.d. 11 Juni 1938, pag. 12) mij tevens per omgaande te willen toezenden: een afschrift van den brief van de Alg. Verg. op Soemba van Maart 1937 over de zaak K. Katoe, alsmede een afschrift van het voor mij geheim gehouden schrijven van de Java-commissie d.d. 30 April 1938, genoemd in het (gedrukte) schorsingsbesluit, dat de Kerkeraad van Appingedam d.d. 11 Jnni aan mijn adres verzond.

Met hoogachting en br. gr,
(w.g.) S. J. P. G.

Als bijlagen bij dezen brief verzond ik een afschrift van den in het maleisch gestelden brief van Ds. L. alsmede een vertaling daarvan. Deze vertaling laat ik hier volgen:

Pajeti 27 Juni 1938.

Geliefde Broeder!

In verband met alle herrie in de kerk van Oost-Soemba wil ik je (broeder) wat meedeelen, opdat je er van op de hoogte bent en niet voorgelogen wordt door de menschen.

Meneer Goossens is al afgezet van zijn ambt door den Kerkeraad Afgevaardigde van Appingedam (bedoeld: zendende Kerkeraad. G.). Maar Goossens wil niet vertrekken, hoewel hem bevolen werd terug te keeren (letterlijk: hoewel hij teruggestuurd werd. G.); en hij sticht herrie, staat op tegen de Kerk.

En verscheidene goeroes-Indjil zijn ook al verhard, zoodat ze reeds van hun ambt zijn afgezet, zooals Kapenga, Piry, Stefanus, Hoema en Kore. Ze werden allen uit de zendingshuizen gestuurd. En de andere goeroes-Indjil worden ook afgezet als ze zich niet dadelijk bekeeren. Alle goeroes-sekolah (onderwijzers) hebben reeds trouw beloofd aan de Zending, behalve Tai Hadambiwa te Kananggar.

Goossens hoopt het nog te winnen, maar er is al een brief van den Kerkeraad van Appingedam en Delfzijl, verbonden met deputaten der classis, de drie Provincies die de Zending op Soemba doen zijn, en deputaten der Generale Synode, dat Goossens voorgoed afgezet wordt, hij komt nooit weerom; en Zaterdag (d. i. 25 Juni. G.) kwam er een telegram, dat de Zendingssynode het heelemaal hartelijk eens is met dat besluit.

Ontvang Kapenga niet meer, want de berichten die hij brengt, zijn klinkklare leugens.

Vorige week zijn we naar Patawang en Melolo gegaan en behalve de ouderlingen hebben alle leden bijna trouw verklaard (! G.) aan de Zending. Die kerkeraden zijn ook al ontzet uit hun ambt; en vandaag gaat de Rechter naar

er geen twijfel meer over hetgeen er alzoo zou voorkomen op het agendum der Classisvergadering van 16 (23) Maart.

De Classis zal samenkomen MET HET DOEL om o.m. de volgende zaken met mij te bespreken:

1. Het appèl tegen mijn schorsing (n.l. of dit al dan niet in strijd is met art. 31 K.O.).
2. Of er belangrijke beginselen der Zending in het geding zijn.
3. Of ik al dan niet tegen de K.O. en Z.O. inging.
4. Mijn verzoek om overlegging van geheime stukken en een geheim besluit mijner afzetting, dat reeds vóór Juni 1938 zou zijn genomen.

EN NU: WAT DE CLASSIS WERKELIJK DEED:

„Broeder G.

We zouden U gaarne na een achtjarig verblijf op het zenidngsterrein welkom hebben geheeten en U een aangenaam verlof hebben toegewenscht, maar u is hier helaas gekomen als geschorste en geciteerde.

De Classis besloot u de volgende vraag voor te leggen, waarop ge met een kort ja of neen hebt te antwoorden:

Erkent ge dat ge geschorst en geciteerd zijt?"

Dit is zakelijk de inhoud van de toespraak, waarmede de praeses, Ds. L. ten Kate van Stedum, mij bij mijn komst ter classisvergadering op Donderdag 23 Maart 1939 begroette.

Melolo om alle bezit van de Zending en de Kerken op te eischen.

Dit, opdat jij (broeder) het wete en troost ontvang in droefheid.

Goeroe. je moet dat ook meedeelen aan de leden der gemeente.

Straks op een anderen keer komen we ook naar Massoe om de kerke-zaken te regelen.

Goossens is bezig een nieuwe gemeente op te richten, die geen Gereformeerde Kerk meer is, maar van hetzelfde soort als de Pinkster(gemeente), de Roomsche Kerk) enz.

We hopen oprecht, dat de heer Goossens met al zijn volgelingen zich bekeeren van hun zondigen weg, die zóó groot is, dat thans het lichaam van Christus in Oost-Soemba kapot is. Een groote zonde, n.l. ze overtreden het vijfde gebod, verzetten zich tegen de macht, die God over hen gesteld heeft, met opzet Goossens hoopt het maar te winnen, maar deze kwestie is geen kwestie van winnen of niet winnen, maar een kwestie van gehoorzamen aan het gebod Gods of overtreden.

Met veel groeten van mij en de broeders en zusters hier,

(w. g.) P. J. Lambooy.

(Deze brief werd door genoemden goeroe aan de gemeente van T Rara voorgelezen, nadat hij dien met behulp van Oe. Maramba, een heiden, vertaald had G.)

De lezer zal zich nu misschien verwonderd afvragen, welke argumenten de Classis aanvoerde om haar houding te rechtvaardigen!

De Classis heeft echter geen enkele verklaring gegeven, zij achtte zich daartoe blijkbaar niet verplicht. Zij, die samengekomen was met het DOEL om mondelinge besprekingen te voeren, zij had nu niets te bespreken, zij wilde alleen maar het antwoord vernemen op een mij voorgelegde vraag en dat antwoord mocht ik niet toelichten, elke poging daartoe werd afgesneden met de opmerking, dat ik slechts met ja of neen had te antwoorden. Uit heel de woordenschat van de Nederlandsche taal mocht ik slechts een van deze beide woorden kiezen.

Iets anders wilde de Classis niet van mij hooren.

Ac si cadaver esset...

Dit nu weigerde ik volstandig.

En de Classis zette mij af.

Is het nu te verwonderen, dat ik mij geroepen acht scherpe critiek op deze meerdere vergadering uit te oefenen?

Vooraf op haar moderamen, dat (hoewel de Classis van 2 Febr. tot 23 Maart niet vergaderde) kans zag mij in de periode liggende tusschen de beide classisvergaderingen driemaal te citeeren!

Dit moderamen, bestaande uit de predikanten L. ten Kate te Stedum, praeses, J. Visscher te Spijk, scriba en Js. van der Linden te Ten Post, assessor, vergaderde n.b. te Appingedam (pastor loci: Ds. J. H. Lammertsma, praeses van het Moderamen van het Soemba-depp.).

Maar laten we, alvorens verder te gaan, zien wat er geschiedde in de periode tusschen de Classisvergadering van 2 Febr. en die van 23 Maart.

Op het schrijven der Classis dd. 15 Februari antwoordde ik bij schrijven van 24 Febr., waarin ik mededeelde, dat ik D.V. op de Classisvergadering van 16 Maart aanwezig zou zijn.

Ik liet aan deze mededeeling eenige opmerkingen voorafgaan, welke er op neerkwamen, dat ik mij niet verplicht achtte tot het voeren van besprekingen achteraf, gezien het feit, dat de Classis reeds vonnis had geveld en de Kerken van Oost-Soemba en ik reeds in appèl waren bij de Gen. Synode, nochtans verklaarde ik mij bereid tot het voeren van besprekingen, welke slechts een informatorisch karakter zouden kunnen dragen o.a. ook omdat ik van de Kerken van

Oost-Soemba geen instructie had tot het nemen van beslissingen.¹⁾

Tenslotte verzocht ik aan de Classis om ook mijn broeder G. Goossens toegang tot haar Vergadering te verleen.

Als antwoord op dit schrijven ontving ik nu een brief (dd. 10 Maart), onderteeekend door Ds. L. ten Kate en Ds. J. Visscher, waarin mij medegedeeld wordt, dat het moderamen der Classis „met zeer gemengde gevoelens” van mijn schrijven dd. 24 Februari heeft kennis genomen en nu verklaren de broeders verder o.m.:

dat de Classis zoo goed als niets heeft aan mijn toezegging om te komen;

dat de Classis mij — al begreep ik het verkeerd — in haar brief van 15 Febr. geciteerd had;

dat ik zonder voorwaarden te stellen had te verschijnen;

dat zij mij thans voor de tweede maal citeeren;

dat zij mij „ten overvloede” nog mededeelen, dat mijn broeder „natuurlijk” geen toegang tot de classisvergadering heeft.

Ik antwoordde hierop in een uitvoerig schrijven dd. 16 Maart en merkte o.m. op, dat uit niets gebleken was, dat de Classis na 2 Febr. nog vergaderd had en dat het wel vreemd aan deed, dat het Moderamen zich een recht aanmatigde, dat slechts de Classis in haar geheel kon bezitten, nl. het doen van nieuwe stappen.

Als nieuwe stappen noemde ik o.a.:

de uitspraak, dat de Classis zoo goed als niets heeft aan mijn toezegging: de Classis zelve kon wel eens anders oordeelen;

de uitspraak, dat de Classis mij in haar schrijven van 15 Febr. citeerde;

het „voor de tweede maal” citeeren;

het weigeren om mijn broeder ter vergadering toe te laten.)

Ik legde er bijzonder den nadruk op, dat ik het hoogst

¹⁾ In mijn brief verwees ik de Classis ook nog naar een schrijven door de Kerken van Oost-Soemba aan haar gericht [gedateerd 14 Oct. '38]. Uit die verwijzing kon de Classis begrijpen, indien zij begrijpen wilde, dat het niet aanging die Kerken te blijven negeeren en het voor te stellen, alsof er alleen maar een „kwestie Ds. G” en niet een „kwestie der Kerken van O.-S.” bestond! Tegenover de valsche voorstelling alsof Ds. G de opstoker dier Kerken was en die Kerken zelve willooze werktuigen in de hand van Ds. G. — zonder eigen standpunt en geloofsovertuiging — plaatste ik nu de Classis in mijn brief opnieuw voor het *feit*, dat ik op eigen gezag in de zaak Oost-Soemba geen beslissingen kon nemen. Ik had daartoe van genoemde Kerken geen instructie ontvangen.

noodzakelijk achtte om met de Classis samen te spreken en dat ik gaarne al het mogelijke zou doen om de Classis het volle licht te verschaffen over alle kwesties. Maar ik kon er niet aan denken om mij op genade of ongenade aan het Moderamen over te geven.¹⁾

Er waren toch ook nog zekere rechten, die de kerkelijke bepalingen aan een D.d.W. toekenden en in dit verband citeerde ik eenige gedeelten uit de verklaring van de K.O. door Prof. Rutgers (College-dictaten, uitgegeven door Dr. de Jong, pag. 111 s.q.q.).

Tegenover het ook nog door het moderamen geuite dreigement, dat ik het slechts aan de vergaande lankmoedigheid der Classis te danken had, dat ik nog niet afgezet was (aan welke lankmoedigheid wel eens spoedig een einde kon komen) merkte ik op, dat ik geen aanspraak op lankmoedigheid wenschte te maken, maar alleen op recht voor Oost-Soemba en recht voor mijn ambt.²⁾

Twee dagen later werd mijn brief van 16 Maart beantwoord met een telegram, dat — naar mij later bleek — door het moderamen als derde citatie werd beschouwd en dat als volgt luidde:

„Moderamen handelde met de citatie van 15 Febr. en 10 Maart (dat waren er dus al twee! G.) in opdracht van de Classis. Bent U voornemens in overeenstemming met de laatste citatie te komen, Gaarne omgaand antwoord aan laatstonderteekende.

(w. g.) Ten Kate — Vanderlinden — Visscher Spijk.

Omdat het mij nu wel duidelijk was, dat het moderamen der Classis het kerkrechtelijk spoor zóó zeer bijster was, dat er ongelukken uit moesten voortkomen en dat er gevaar dreigde, dat de door dit moderamen geleide Classis zich zou compromitteren door kerkrechtelijke absurditeiten te begaan, besloot

¹⁾ De brief van 10 Maart (slechts onderteekend door Ds. L. ten Kate en Ds. J. Visscher) bevatte de volgende zin:

„Wij vragen U daarom voor de tweede maal: Wilt U zonder voorwaarden te stellen, op de classicale vergadering verschijnen, ja dan neen?”

De eerste maal, dat deze vraag gesteld werd zou dan moeten zijn in de op pag. 42 geciteerden brief van 15 Febr.

²⁾ Dit was niet het eenige dreigement, waarmee men mij in den loop der procedure trachtte te intimideeren. Reeds de Zendingssynode dreigde (door haar scriba: Dr. P. Prins) bij schrijven van 24 Juni 1938, dat zij (de Zendingssynode!) mij zou afzetten, indien ik in Sept. '38 niet in Holland zou zijn om mij voor de Zendingssynode te verantwoorden!! „En dan zal ik er ook aan meedoen”, schrijft Dr. P. Prins van *Deventer*!! En... hij heeft er ook aan mee gedaan, als kerkrechtelijk adviseur van de Classis Appingedam op 23 Mrt. '39. (Men vergelijk ook de noot op pag. 125).

ik de broeders van het moderamen in hun dorpen op te zoeken.

Mijn bedoeling was om te trachten door mondelinge samenspreking deze broeders van het verkeerde hunner houding te overtuigen.

Helaas bleek dit niet mogelijk.

Geen wonder ook, want toen ik, vergezeld van mijn broeder, de heeren ontmoette, moest ik ontdekken, dat zij aan den morgen van dienzelfden dag te Appingedam (!! Pastor loci: praeses van Soemba-depp.) hadden vergaderd en elkander plechtig beloofd, dat zij met Ds. G. (wiens komst zij vermoedden) niet afzonderlijk zouden samenspreken.

Ik stond dus tegenover een soort eedgenootschap!

Van tevoren had men zich immuun gemaakt voor alles wat ik zou zeggen.

Desondanks leverde onze tocht toch wel eenig resultaat op, al was het niet dat wat we gehoopt hadden. Mondeling werd ons o.a. bevestigd, wat we ook uit het telegram reeds hadden kunnen opmaken, dat het moderamen van meening was, dat ik reeds driemaal geciteerd was en verder mochten we nog vernemen, dat de opdracht van de Classis van 2 Febr. was geweest, „dat het moderamen moest trachten Ds. G. in ieder geval op de classisvergadering van 16 (23) Maart te krijgen.”

Een zeer algemeene opdracht alzoo, welker uitvoering zeer vergemakkelijkt werd doordat ik mij terstond (in mijn brief van 24 Febr.) bereid verklaarde ter classisvergadering te verschijnen.

Waarom het moderamen, nu de wensch der Classis zoo gemakkelijk vervuld werd, er toe overging om aan haar opdracht allerlei rechten te ontleenen, welke alleen aan de Classis toekwamen, is een raadsel, dat ik gaarne den lezer ter oplossing voorleg.

In elk geval werd mijn gang naar de Classis daardoor niet vergemakkelijkt.

Maar in het vertrouwen, dat de Classis zelve zich zou houden aan haar brief van 15 Februari, wilde ik mij door de houding van het moderamen niet van de wijs laten brengen, dus: ik ging.

Het WELKOMSTWOORD, dat de praeses bij mijn komst op de Classis tot mij sprak en dat ik op pag. 145 reeds vermeldde en dat eindigde in een categorische vraag, waarop ik slechts ja of neen mocht antwoorden, ging gepaard met de mededeeling, dat de geheele Classis achter het moderamen stond.

De Classis was namelijk begonnen te vergaderen 's morgens

om c.a. half tien en toen ik, vergezeld van mijn broeder, 's middags om drie uur te Appingedam arriveerde, bleek de Classis nog steeds niet gereed te zijn met het afhandelen van haar voorbereidend agendum. Eerst omstreeks 4 uur werd mij verzocht ter Classis te verschijnen.

Onmiddellijk na het welkomstwoord en de daaraan vastgeknoopte categorisch vraag, stelde ik als praealabele kwestie aan de orde mijn verzoek tot toelating van mijn broeder als „mond”.

Aanvankelijk weigerde de Classis bij monde van den praeses.

Ik had slechts te antwoorden met ja of neen op de mij gestelde vraag en daar had ik mijn „mond” niet bij noodig.

Na harden strijd gelukte het mij eindelijk de Classis met argumenten, ontleend aan Prof. Rutgers, aan te toonen dat mijn verzoek behoorde te worden ingewilligd.

Gedurende den tijd, dat ik, eerst alleen en daarna met mijn broeder, ter classisvergadering aanwezig was, kwam men niet verder — en wilde men niet verder komen — dan tot deze telkens en telkens herhaalde vraag: „Erkent ge, dat ge hier zijt als geschorste en geciteerde?”, waarop ik enkel maar „met een kort ja of neen” mocht antwoorden.

Steevast antwoordde ik: „Mijn antwoord is uitvoeriger dan een kort ja of neen. Ik kan in dien beknotten vorm niet antwoorden”.

De Voorzitter L. ten Kate had op deze vergadering feitelijk de leiding niet. Deze berustte voornamelijk bij de aanwezige Soemba-depp. en het moderamen van de Zendingssynode '38, die als adviseurs aanwezig waren, met name Ds. N. Postema van Veendam en Dr. P. Prins van Deventer.

Zoodra ik er aan toe was om meer uitvoerige toelichtingen aan mijn antwoord te doen voorafgaan, traden genoemde adviseurs telkens haastig tusschenbeide om die hun onwettige toelichtingen af te snijden met energieke uitroepen: „Hij neemt de leiding! Hij neemt de leiding! Voorzitter, onneem hem het woord! Hij heeft alleen maar te antwoorden op de gestelde vraag!”

En gewillig volgde de praeses deze adviezen op.

Zoodra ik zou beginnen aan te toonen, dat er groote principiële vragen in het geding waren (waarover de Classis blijkens haar schrijven van 15 Febr. immers met mij handelen wilde?) of als ik een begin had gemaakt met de bespreking der K. O. en Z. O. (met name art. 23 Z. O.) en van mijn instructie (terugroepingsclausule) en als ik op het punt stond te trachten de oogen der Classis-

broeders te openen door mijn toelichtingen, die uiteraard gansch anders zouden geweest zijn dan de toelichtingen, die de classisbroeders van Soemba-depp. steeds ontvangen hadden, dan waren voornoemde adviseurs één en al actie om mij te overstemmen met hun interrumpeerend: „Hij neemt de leiding weer! Hij heeft slechts te antwoorden op de hem gestelde vraag!”

Ik zal de in-droeve vertooning, die dit alles opleverde, hier niet uitvoerig beschrijven. Het kwam zelfs zoo ver, dat de Voorzitter (n.b. van een Classis van Zendingdrijvende Kerken!!) durfde verklaren: „*De Classis heeft met zendingszaken en toestanden in de zending niet te maken. De Classis heeft slechts te doen met de formeële kwestie: er is een geschorst en geciteerd predikant van een der Kerken en die heeft nu te antwoorden enkel met ja of neen, of hij zijn schorsing erkent.*”

Maar wat hadden zendings-deputaten en het moderamen van een Zendingssynode dan op deze Classis te maken?

Zijn zij de kerkrechtelijke experts bij uitnemendheid, die in formeële kerkrechtelijke zaken de roeping hebben te adviseeren aan een Classis, die de hunne niet is?

Maar er is een andere vraag, die zich onweerstaanbaar naar voren dringt, namelijk deze: **WAT WAS DE BEDOELING DER CLASSIS APPINGEDAM MET HAAR BRIEF VAN 15 FEBR. 1939?**

Was het werkelijk haar bedoeling om de schriftelijke correspondentie te doen overgaan in mondelinge bespreking t.a.v. met name genoemde zaken?

Ik wil er niet aan twifelen, dat de brief van 15 Febr. eerlijk bedoeld was.

Maar hoe kon de Classis er dan toe komen om op 23 Maart zich aan dat schrijven in het minst niet te houden?

Welke krachten hadden hier gewerkt?

Groote droefheid, maar ook diepe verontwaardiging worden gewekt door het bedrijf van deze meerdere vergadering.

Niemand duide het mij euvel als ik in deze brochure in felle bewoordingen gisp dit onheilig handelen in de Kerk van Christus.

De Classis lokte mij naar haar Vergadering onder de valsche voorspiegeling alsof ik daar vrijuit met haar zou kunnen spreken over door haar met name genoemde zaken, principieele en kerkrechtelijke.

Maar toen ik eenmaal op haar Vergadering was,

sneed zij mij opzettelijk en op systematische wijze elke gelegenheid af om over die zaken aan het woord te komen.

GOD IS EEN GOD VAN WAARHEID EN RECHT!

Wee onze Gereformeerde Kerken, als haar kerkelijke (meerdere) vergaderingen zich op dergelijke paden begeven!

Na op deze wijze behandeld te zijn, werd ik ook nog AFGEZET.

ZONDER dat ik de categorische vraag had beantwoord.

ZONDER dat de afgevaardigden ter classisvergadering, die steeds van Soemba-depp. hun voorlichting hadden ontvangen, ook mij „gehoord” hadden.

Men eischte: volkomen cadaverachtige onderwerping aan onwetige besluiten (schorsingen); zonder voorafgaand verhoor.

Beslist GEWEIGERD werd — hoewel ik er op stond — om mijn instructie (terugroepingsclausule) voor te lezen.

Beslist GEWEIGERD werd een commissie uit de Classis op te dragen met mij samen te spreken en mij met argumenten te overtuigen — hoewel ik er om gevraagd had.

Beslist GEWEIGERD werd mij langer dan een half uur beraad te geven — hoewel Ds. Elzinga, deputaat ad art. 49 K. O., enkele weken van beraad voorstelde.

Beslist GEWEIGERD werd overlegging van geheime bezwarende stukken.

Vóór alles: onderwerping! „De eerste beginselen van ambtelijke gehoorzaamheid!”

Hangende het appèl van de Kerken van Oost-Soemba en mij tegen de schorsingsbesluiten, nam de Classis haar beslissing!

Ze zette me af op drie gronden:

- a. openbare scheurmaking;
- b. besliste weigering om mij te voegen naar wat door de kerk, die mij beriep en uitzond en de met haar voor de Soemba-zending samenwerkende kerken mij is opgedragen;
- c. wederspanning tegen het gezag der kerkelijke vergaderingen.

Men ziet: a en b zijn materiele gronden, terwijl de Classis bij monde van haar praeses juist beweerd had, dat zij alleen met formeele (kerkrechtelijke) zaken te doen had.

Maar terstond rijst hier de vraag: Wat kon de Classis er

van af weten, of ik mij aan de sub a en b genoemde zonden schuldig gemaakt had! Ze heeft mij immers daarover niet willen hooren!

De laatste grond, wederspanning en z., is de ongerijmdheid zelve.

Want om uit te maken of ik „wederspanning” was en ben aan kerkelijke vergaderingen, moest de Classis toch éérst aangetoond en uitgemaakt hebben, dat de Kerken van Oost-Soemba en ik ons ten onrechte beriepen op art. 23 Z. O. en op de terugroepingsclausule mijner instructie en op art. 31 K. O. („tenzij, enz.....”).

Alleen reeds art. 31 K. O. („tenzij dat het bewezen worde te strijden tegen het Woord Gods, of tegen de artikelen in deze Gen. Synode besloten...”) had de Classis moeten nopen mij gelegenheid te geven aan te toonen, dat de beslissingen (schorsingen), waaraan de Kerken van O.-S. en ik ons daadwerkelijk niet hadden onderworpen, tegen Gods Woord, de Confessie, de K. O. en Z. O. ingingen!

De gronden voor mijn afzetting zijn dus om formeele en materieele redenen onhoudbaar.

Het is merkwaardig, dat de Classis zelve, bij de mededeeling van haar besluit aan mij, feitelijk ook erkent, dat ze op onverantwoordelijke wijze te werk ging.

Immers, zij vermeldt slechts vier instanties, welke door haar „gehoord” werden op haar vergadering te Appingedam van 23 Maart '39.

Ze schrijft namelijk, dat zij haar beslissing nam
gehoord..... depp. naar art. 11 (49) K. O.,
gehoord..... de Kerk van Appingedam,
gehoord..... het moderamen van de Zendingssynode '38,
gehoord..... de afgevaardigden van Soemba-depp.

En verder.....?

Niets meer!

NIET gehoord: Ds. Goossens.

NIET gehoord: De Kerken van Oost-Soemba (art. 23 Z. O.).

Een merkwaardige eerlijkheid!

Des te bedroevender is het, dat zij als Classis Ds. G. durft af te zetten, hangende diens appèl en hangende het appèl der Kerken van Oost-Soemba op de Gen. Synode.

57. HET GEZAG DER KERKELIJKE VERGADERINGEN!!

DE VRAAG: „OUD OF NIEUW KERKRECHT?” WERD TE APPINGEDAM REEDS BESLIST!

Vóórdat de Generale Synode zich er over uit kon spreken!

Kerkrechtelijke experts, Soemba-deputaten, hebben reeds gesproken!! Zij hebben den palm der overwinning uitgereikt aan een hypermodern kerkrecht. Zij brachten de Classis er toe, tegen de bestaande kerkelijke bepalingen en tegen vroegere Synodale uitspraken in, *het nieuwste kerkrecht reeds practisch in te voeren.*

Het is dus beslist, Gereformeerde Kerken in Nederland!

Het oude Kerkrecht heeft afgedaan!

Het is beslist, collega's die nu nog in het ambt staat, maar morgen misschien niet meer!

Elk Dienaar van Christus heeft zich — ac si cadaver esset — te onderwerpen, blindelings, aan alle mogelijke eventueele besluiten, die kerkelijke vergaderingen over hem wenschen te nemen. Niemand sta op zijn vermeend recht om eerst gehoord te worden!

Niemand houde vast aan zijn recht om eerst te mogen aantoonen of de tegen hem genomen besluiten al of niet tegen Gods Woord ingingen!

Hij eische niet om, alvorens zich te onderwerpen, eerst de gronden van de tegen hem genomen beslissingen te mogen vernemen!

Een ieder kenne slechts zijn plicht: hij zij willoos instrument in handen van kerkelijke vergaderingen!

Wat God in Zijn Woord van u eischt, *gij* hebt dat niet uit te maken, maar anderen zullen dat voor u doen!

Niet de autoriteit van Gods Woord worde op de eerste plaats gesteld, maar de autoriteit van de kerkelijke vergadering!

Maar als het zóó moet, laten we dan maar weer naar de Hervormde Kerk, met schuldbelijdenis over de afdwalingen onzer vaders, terugkeeren!

Laten we maar terugkeeren onder de veilige hoede van Rome!

Laten we maar ophouden met het bouwen van Gereformeerde Kerken!

Laten we.....

Neen, laten we niet ons heilig beginsel ons laten ontrukken door een kerkelijke vergadering in Groningerland.

Niemand onttrekke zich aan zijn dure roeping:
geen Kerkeraad, geen ambtsdrager, geen gemeentelid!

Niemand late het toe, dat het Werk van Christus op het

zendingsveld van de Soemba-zending wordt prijs gegeven aan verwoesting.

Niemand dulde, dat een groep van levende Kerken van Christus op het zendingsveld, steeds genegeerd, tenslotte ook uitgestooten werd uit de gemeenschap der Gereformeerde Zendende Kerken in Nederland.

Men eische, dat ook kerkelijke vergaderingen, ook deputaten zich onderwerpen zullen aan Gods Woord en aan de op dat Woord gegronde, bestaande kerkelijke bepalingen, opdat de eere en de heerlijkheid van Koning Jezus openbaar moge worden op het zendingsveld onder de inheemsche Kerken en gemeenten en ook blijvend gezien moge worden in het leven van onze Gereformeerde Kerken in Nederland. Waar aan het gezag van den grooten Koning der Kerk getornd wordt, daar heeft deformatie haar intrede gedaan.

Waar deformatie is, daar is het roeping om tot reformatie over te gaan in Gods kracht.

Het Zendingswerk op Soemba, speciaal de verhouding der zendende Kerk tot de inheemsche Kerken, worde in nieuwe banen geleid.

God behoede ook onze Gereformeerde Kerken in het vaderland voor deformatie, gelijk die reedsesignaleerd werd.

Hij schenke die Kerken door Zijn Geest de kracht om zich steeds te reformeeren; om te zijn en te blijven:

ECCLESIA REFORMATA SEMPER REFORMANDA.

ERRATUM:

Pag. 123, 4e regel van onder: (geciteerd op pag. 96) lees: (geciteerd op pag. 119).

the user's information needs. The user's information needs are the starting point for the information search process.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

The user's information needs are determined by the user's situation. The user's situation is the context in which the user is operating.

INHOUD

	Blz.
Inleiding	3
1. Men had ons verteld... ..	5
2. Men verwachtte van mij... Men beloofde mij	5
3. Soemba, zooals ik het aantrof	7
4. Deugt de methode niet?	13
5. Onbetrouwbare wegwijzers	14
6. Onbruikbare wegwijzers	15
7. Tucht over ambtsdragers en gemeenteleden	18
8. Dooppraktijk	20
9. Publicaties, waaruit gesignaleerde onschriftuurlijke praktijk blijkt	22
10. De angst-voor-Rome-psychose	26
11. Octrooi aangevraagd	27
12. Uitbreiding van zaken	28
12. Nog eens: Soemba zooals ik het aantrof. — De zen- dingsarbeiders	30
13. Het conflict gekomen	32
14. Appèl op Holland	39
15. Periculum in mora! — Wat deed Holland?	40
16. Mijn verhouding tot de vergadering op Soemba ...	41
17. De vergadering gaat een stap verder. — De kwestie kwestie Kananggar en een axioma	46
18. Ongelooflijk — maar toch waar!	49
19. Poging tot herstel	50
20. Wie zou niet weenen?	51

21.	Vrede, vrede? maar er is geen vrede	53
22.	Om mijner broederen en mijner vrienden wil zal ik nu spreken: om des Huizes des Heeren onzes Gods wil... (Ps. 122)	54
23.	Van het westelijk front geen nieuws	55
24.	Stemming in Oost-Soemba	57
25.	Gallionisme	58
26.	Uitgestelde hoop krenkt het hart	60
27.	Urgent of niet?	63
28.	Die onrecht doet dat hij nog onrecht doe	65
29.	De kwestie L. D. Gah (Melolo)	65
30.	Eindelijk een officiëel schrijven van de Vergadering	67
31.	Hoogspanning in Oost-Soemba: na Kananggar ook nog Melolo	71
32.	Een brief en een school	71
33.	De zaak der institueering van Kananggar urgenter dan ooit!	74
34.	Verdere ontwikkeling van de zaak Kananggar	76
35.	Oost-Soemba past zich bij den feitelijken toestand aan	79
36.	Kerken van lucht	81
37.	De Bijzondere Vergadering, Deputaten, Kerkeraad van Appingedam en art. 19 Zendingsorde	84
38.	Richtlijnen	86
39.	De Java-Commissie. Motieven tot haar benoeming... ..	89
40.	Wie benoemd werden en wie benoemden	90
41.	De aan de Java-Commissie verleende opdracht en macht	90
42.	De kerkrechtelijke positie der Java-Commissie	93
43.	De Java-Commissie niet onvoorbereid	94
43.	Java-Commissie hoopvol verwacht	95
44.	De Java-Commissie op Soemba	96
45.	Een knappe prestatie	98
46.	De geestelijke structuur der Java-Commissie	101
47.	Houseparty en ultimatum	104
48.	Ac si cadaver esset	106

	Blz.
49. Wij weten zeker... ..	109
50. Geschorst 3 Mei 1938	111
51. De „gronden" der schorsing	116
52. „Kerkelijke quarantaine of Kerkelijke preventieve hechtenis: een onding in ons Gereformeerd Kerkrecht"	119
53. Artikel 23 der Zendingsorde	121
54. Onderwerping vereischt?	133
55. Kerkrechtelijke acrobatiek	140
56. Opgelicht (?) en afgezet	142
57. Het gezag der Kerkelijke Vergaderingen!!	153

